

Et spørgsmål om tillid

Et studie af EU-afstemningen 2015

Speciale - Politik og Administration

Vejleder: Jørgen Goul Andersen
Aalborg Universitet – Efterår 2017

Speciale udarbejdet af:

Helene Krogsgaard Mikkelsen

Abstract

On December 3, 2015, Denmark held a referendum about further integration in the European Union. The referendum was held to modify the so-called National Compromise, designed in response to the 1992-referendum, where the Danish voted “no” to ratifying the Maastricht Treaty. The National Compromise became part of the Edinburgh Agreement between Denmark and the European Council. This agreement gave Danes four opt-outs from the Maastricht Treaty, including Justice and Home Affairs, which is the main subject of this thesis. With this agreement, Danish voters in a 1993 referendum ratified the Maastricht Treaty.

The movement of Europol from the intergovernmental level towards the supranational level, thus subjecting Danish participation to the Edinburgh opt-outs, necessitated the 2015 referendum. Including in the referendum were 22 legal acts.

The result of the referendum was 53,1 pct. in favor of retaining the present JHA opt-out clause. This master thesis examines whether distrust towards politicians was a major contributing factor to this result. For this purpose, I created a two-fold analysis in which I stated five hypotheses to test the findings. The first analysis examines the referendum campaign from three of the largest political parties in Denmark, The Social Democrats, Danish People’s Party and Danish Liberal Party. The Social Democrats and Danish Liberal Party collaborated on the yes-campaign and Danish People’s Party was one of the parties from the no-campaign.

The first analysis examines campaigns of the three parties, and whether this information supporting an attitude of greater distrust towards the politicians. The Yes-parties based their campaign on a frame of the importance of future collaboration with Europol. However, none of the no-parties thought that this collaboration was a bad idea. The analysis finds that the Yes-campaign were too vague, didn’t at all inform at appropriate levels, didn’t include the fact that the referendum was a part of EU and didn’t mention the biggest consequence of the referendum - the fact that a simple majority at the Parliamentary Committee of Europe would have the power to choose which legal acts Denmark should join in the future, if the referendum result was in favor of restructuring the present opt-out clause. Even though the Yes-campaign based their campaign on the importance on the future collaboration with Europol, the No-campaign succeeded at creating a campaign that challenged the vague Yes-campaign. The first analysis concludes that the fatal construction of the Yes-campaign took part in mobilizing voters distrust for the politicians.

The second analysis examines a survey study of voter attitudes, especially attitudes towards politicians, EU and further collaboration on politics not featured in the referendum. The goal was to examine if these voter attitudes concludes that political distrust was a factor for the referendum. Several findings in the analyses indicate that

political distrust was a factor, but nonetheless the findings do not firmly demonstrate, that political distrust was the reason for the referendum outcome.

Indhold

ABSTRACT	2
FORORD.....	6
KAPITEL 1 – EU-AFSTEMNINGEN 3. DECEMBER 2015	7
1.0: RETSFORBEHOLDET – HVAD HANDLEDE AFSTEMNINGEN OM?	7
1.1: VAR RESULTATET OVERRASKENDE I FORHOLD TIL POTENTIELLE JA-VÆLGERE?	8
1.2: BURDE DET VÆRE BLEVET ET JA?	9
1.3: ET RINGE KENDSKAB TIL DEN EGENTLIGE AFSTEMNING?	9
1.4: PROBLEMSTILLING	10
1.5: METODE.....	11
1.5.1: <i>YouGov undersøgelsen</i>	12
1.5.2: <i>Kampagnen</i>	13
1.5.3: <i>Teorien</i>	13
1.6: AFGRÆNSNING	13
KAPITEL 2 - TEORI.....	14
2.1: SECOND ORDER ELECTION-MODELLEN	14
2.2: DEN POLITISKE KAMPAGNE.....	16
2.2.1: <i>Framing</i>	18
2.3: HVAD FORTÆLLER LITTERATUREN?	19
2.3.1: <i>Faldende tillid gennem årene</i>	19
2.3.2: <i>Den betydningsfulde afstemning – Vælgernes rationelle valg</i>	21
2.3.4: <i>En tillidsafstemning?</i>	22
KAPITEL 3 - VAR JA-KAMPAGNEN EGNET TIL AT MOBILISERE MISTILLID?	24
3.0: <i>Introduktion</i>	24
3.0.1: <i>Det officielle Danmarks kampagne</i>	25
3.1: ANALYSE AF JA-KAMPAGNEN	25
3.2: JA-KAMPAGNENS HOVEDFRAME.....	25
3.3: VENSTRES KAMPAGNE	26
3.3.1: <i>Visuel markedsføring</i>	27
3.4: SOCIALDEMOKRATERNES KAMPAGNE.....	30
3.4.1: <i>Visuel markedsføring</i>	32
3.4.2: <i>Hvor blev EU af?</i>	34
3.5: DET FORSØMTE EFTERÅR?	40
3.6: VALGET I STEMMEBOKSEN – ET TILVALG ELLER ET FRAVALG?	42
3.7: CARTE BLANCHE: FOLKEAFSTEMNINGENS KONSEKVENNS – JA-PARTIERNES SVAGHED?	44
3.8: SAMMENFATNING	46
KAPITEL 4: ANALYSE AF VÆLGERADFÆRD FOR EU-AFSTEMNINGEN 2015	50
4.0: <i>Indledning</i>	50
4.1: PRÆSENTATION AF DATASÆTTET VEDRØRENDE EU AFSTEMNINGEN 3.12.2015	52
4.2: HVEM STEMTE HVAD?	53
4.3: DANSKERNES HOLDNING TIL EU SAMARBEJDET – SVÆRT PÅVIRKELIGE VÆLGERE?	56
4.4: HOLDNINGER TIL YDERLIGERE FÆLLESSAMARBEJDE MED EU	60
4.5: TRÆFFER POLITIKERNE DE RIGTIGE BESLUTNINGER?	63
4.6: HAR VI TILLID TIL POLITIKERNE?	64
4.7: SAMMENFATNING	67
KAPITEL 5 - KONKLUSION.....	69
BIBLIOGRAFI.....	72
<i>Bøger</i>	72
<i>Publikationer</i>	72

<i>Artikler og TV</i>	73
APPENDIKS	77
APPENDIKS 1	77
APPENDIKS 2	78
BILAG	79
BILAG 1 – RETSAKTERNE	79
<i>Tilvalgte retsakter</i>	79
<i>Fravalgte retsakter</i>	81
BILAG 2 – DANSK FOLKEPARTIS PJECEER	82

Forord

Forløbet med udarbejdelsen af denne specialeafhandling har mere end noget andet være en udfordrende og ikke mindst lærerig rejse. Min interesse for EU har siden 3. semester været støt stigende og jeg skylder min daværende underviser i kurset om EU og europæisering, professor Anette Borchorst, en stor tak for at gøre emnet spændende, yderst interessant og for at vække min interesse.

Det har været mit livs mest udfordrende år, selvom min interesse for emnet var ganske stor. Og jeg kunne ikke have klaret det uden den støtte jeg har modtaget fra min familie, ikke mindst min far Karl Krogsgaard Mikkelsen, som til trods for han stadig ikke har fundet ud af hvad jeg studerer, har ydet moralsk støtte når det har været mest udfordrende. Dernæst vil jeg gerne have lov til at sige tak til min rigtig gode veninde og studiekammerat på 1. semester, Trine Kiilerich, som gennem processen har bistået med tanker som både har udfordret og bakket min tænkning op. Yderligere skylder jeg en kæmpe tak til mine to bedste veninder, Frederikke Gjerulff og Tanja Christensen, for uvurderlig støtte i specialets medgang og modgang og for at løfte mig op, når tingene har været sværest.

Jeg skylder yderligere en stor tak til mine to venner, Jens Rønnest Stærkjær og Jacob Selchau, som gennem specialets tilblivelse har ydet sparring og kritik til dets indhold. I samme forbindelse vil jeg gerne takke min afdelingschef fra min praktik i Thisted Kommune, Jan Bendix Jensen, der ligeså har ydet sparring og kritik gennem mit specialeforløb.

Den ubestridte største tak skylder jeg dog min vejleder, professor Jørgen Goul Andersen. Uden hans enorme viden og interesse for valg og afstemninger i almindelighed, ville specialet ikke have haft samme udfald. Jeg havde en idé om at skulle skrive et speciale der greb fat om det problematiske i et nej til afstemningen, men i stedet blev min interesse vakt for selve forløbet op til afstemningen. Jeg vil gerne sige dig tak Jørgen, ikke mindst for at stå til rådighed, men specielt for at yde yderst kompetent vejledning gennem processen. Den endelige rapport påtager jeg mig dog det fulde ansvar for, i forhold til de fejl og mangler det end måtte have.

Aalborg,
Oktober 2017

Kapitel 1 – EU-afstemningen 3. December 2015

1.0: Retsforbeholdet – Hvad handlede afstemningen om?

Retsforbeholdet var et af fire forhandlede elementer, der skulle tilføjes som tillæg til Maastrichttraktaten som danskerne forkastede med deres nej til afstemningen i 1992. Retsforbeholdet var en del af den såkaldte Edinburghaftale, en protokol til den forkastede Maastrichttraktat, hvor danskerne efter en afstemning i 1993, tilsluttede sig den Europæiske Union. De fire forbehold som Danmark fik gennem Edinburghaftalen var; undtagelse fra ØMU'ens tredje fase – fællesvalutaen Euro, Retlige og Indre Anliggender, Unionsborgerskabet samt den forsvarspolitiske dimension (Kelstrup et al., 2012:69). Med Lissabontraktaten valgte aftalelandene at flytte de retlige og indre anliggender fra det mellemstatslige samarbejde til det overstatslige samarbejde. Med Danmarks forbehold, ville man derfor ikke længere kunne deltage i samarbejdet, blandt andet omkring Europol, og derfor er dette til afstemning (EU-oplysningen).

Da den daværende Statsminister, Helle Thorning-Schmidt (Soc.dem.), åbnede Folketinget 7. Oktober 2014, var det med meddelelsen om, at danskerne skulle til stemmeurnerne om retsforbeholdet, som den daværende S-R-SF-Regering havde nedskrevet i regeringsgrundlaget. Folkeafstemningen blev dog udskudt til efter det kommende folketingsvalg i 2015. I det efterfølgende regeringsår fandt den daværende S-R-Regering, SF, Venstre samt De Konservative fælles fodslag om, at det nuværende danske retsforbehold skulle ændres til en tilvalgsordning, hvor det i marts 2015 stod klart, hvilke retsakter der skulle være en del af den kommende folkeafstemning (Andersen, 2016:S)

Det var ikke specificeret hvorfor det lige netop var de 22 nye retsakter, samt fire aftaler som Danmark allerede er en del af, gennem parallelaftaler, som der skulle stemmes om. Danmark har foruden de tilvalgte retsakter, fravalgt 10 retsakter foruden retsakterne vedrørende asyl og indvandring (retsforbehold.eu.dk(k), 2015). Se Bilag 1 for udspecificering af både tilvalgte og de 10 fravalgte retsakter. I alt på retsområdet er der 274 retsakter – 195 retsakter vedrørende grænsekontrol, asyl og indvandring, 49 retsakter vedrørende civilretlige spørgsmål, 22 vedrørende politi- og straffesager og 8 vedrørende almindelige bestemmelser (Justitsministeriet, 2015). Danmark deltager allerede i Schengen-samarbejdet¹, på det mellemstatslige niveau. Og uanset hvorvidt vi tager en Europol afstemning alene, vil Danmark for fremtiden deltage overstatsligt i Schengen-reglerne (Uddrag fra TV2-debatten, forklaret af lektor på SDU, Henning Bang Madsen).

¹ Kilde: <http://www.eu.dk/spoergsmaal%20og%20svar%20folder/hvilke%20lande%20deltager%20i%20schengen%20samarbejdet>

I selve afstemningen lå der også det underliggende forhold, at man ved et ja ville overgå fra et mellemstatsligt til et overstatsligt samarbejde, med deraf følgende afgivelse af suverænitet. Til gengæld, kunne Danmark deltage på lige vilkår i forhandlingen om fremtidig politik, med resten af EU på det retslige område (retsforbehold.eu.dk(A), 2015). Selvom suveræniteten ved et ja ville blive overdraget til EU på det retslige område, kunne EU ikke forlange disse implementerede i Danmark, førend det har været til afstemning i Folketinget. I Danmark er det grundlovsbestemt (Grundloven §20 stk. 2) at man ved suverænitetsafgivelse skal have 5/6 flertal i Folketinget eller en folkeafstemning, førend der kan gennemføres love i EU-regi. Ved et ja til tilvalgsordningen erstattes dette ved at kunne suverænitetsafgive med simpelt flertal i Folketingets Europaudvalg (retsforbehold.eu.dk(B), 2015). Denne afstemningsforandring, kan have stor betydning for hvorvidt danskerne føler, at deres folkevalgte kan påtage sig disse beslutninger alene, ved et simpelt flertal. Disse beslutninger kom, som oftest, tidligere til folkeafstemning, hvilket man så både ved Maastricht-, Euroafstemningen samt afstemningen om tilslutningen til Den Fælles Patentdomstol.

Selve afstemningen endte som omtalt med et nej (53,1% mod 46,9%). Nej-partierne var: Dansk Folkeparti, Enhedslisten, Liberal Alliance samt Folkebevægelsen mod EU. Resten af partierne, Venstre, Socialdemokraterne, Konservative, SF, Alternativet samt Radikale Venstre anbefalede et ja. I forbindelse med, at både regeringen og størstedelen af oppositionen støttede et ja, kan afstemningsresultatet virke overraskende, selvom lignende tendenser har gjort sig gældende ved tidligere EU-afstemninger.

1.1: Var resultatet overraskende i forhold til potentielle ja-vælgere?

Ud fra fordelingen af mandater i Folketinget efter ja/nej-side, ville der i så fald være 63,4% ja-vælgere, forudsat at vælgerne støtter deres parti. Et klart forspring ned til nej-siden. I forhold til 2015-afstemningen, mistede ja-partierne ca. 17 procentpoint – altså ca. hver 4. vælger. Ser man tilbage på de to tidligere EU-afstemninger, Maastrichttraktaten og Euro-afstemningen, har der også før afstemningen dengang, været større overvægt blandt ja-partierne. Eksempelvis havde ja-partierne ved Maastrichttraktatens afstemning 62.5%² potentielle ja-vælgere, baseret på antallet af ja-partiers mandater i Folketinget. Set i lyset af tidligere større folkeafstemninger er det derfor ikke noget nyt at nej-siden vinder frem, men det er overraskende at der er en større majoritet af ja-partier, der mister deres opbakning. Derfor kan det argumenteres, at resultatet er overraskende set i lyset af de potentielle ja-stemmer.

² Der var otte partier i Folketinget ved afstemningen om Maastrichttraktaten – 3 partier anbefalede nej, resten ja, deraf antallet af potentielle ja-vælgere i procent.

1.2: Burde det være blevet et ja?

Ser man isoleret set på afstemningen skulle de retsakter der var til afstemning, forbedre forholdene for bl.a. handlende danskere i EU, virksomheder, iværksættere og ikke mindst, sikre Danmarks fortsatte deltagelse i Europol. Stefan Reinel, partner i advokatfirmaet Njord Law Firm, mener at danskerne ved et nej, spænder ben for dem selv, i forbindelse med handel indenfor Europa. Med et ja ville de opnå bedre forbrugervilkår end tidligere (Simonsen, 2015). Derudover kunne danskerne med et ja, fortsat deltage i Europol-samarbejdet. Da Europol overgik til det overstatslige samarbejde i maj 2017, ville Danmark derfor ikke længere kunne deltage, medmindre man stemte ja til tilvalgsordningen (retforbehold.eu.dk(C), 2015). At en myndighed som Europol ikke kan finde opbakning i en tid, hvor europæisk sikkerhed konstant var til debat, kan virke paradoksalt. Svaret kan måske ligge i suverænitetssafgivelsen, og det carte blanche der ville blive afgivet til Folketingets Europaudvalg. I forbindelse med et ja til tilvalgsordningen, ville det være op til et simpelt flertal i Europaudvalget, hvilke retsakter, udover de 22 der var til afstemning, Danmark fremadrettet ville deltage i. Hvor det før var 5/6 flertal eller folkeafstemninger der havde magten til at bestemme dette.

Med udgangspunkt i andelen af potentielle ja-vælgere ud fra partivalg, er det interessant, hvordan en meningsmåling fra Megafon 17. Marts 2015, som spår 61% tilslutning til ja-siden, kan tage den relative store drejning, som til slutresultatet. Med det in mente at meningsmålinger går frem og tilbage. Dog fik andelen af vælgere, der synes at retsforbeholdet skulle bevares som det er i dag (19% i meningsmålingen), 34 procentpoints tilslutning frem til afstemningsresultatet. Hvad skyldes denne fremgang? Har tillid været den afhængige faktor? Hvad har fået vælgerne til at ændre holdning? Har politikerne gjort forarbejdet godt nok?

1.3: Et ringe kendskab til den egentlige afstemning?

Ifølge Holli A. Semetko og Claes H. de Vreese, har den politiske kampagne, i teorien, én funktion – at styrke vælgerne i deres beslutning, hvorefter viden om afstemningen i så fald vil øges (Semetko & de Vreese, 2002:45) Det kan virke som om, at selve valgperioden ikke gik nok i dybden med udbredelsen af kendskabet til selve afstemningens indhold. En meningsmåling lavet i oktober 2015 af Norstat for Altinget.dk viste, at 64%³ af danskerne, på daværende tidspunkt, ikke kunne forklare hvad de gik til afstemning for (Albrechtsen, 2015). Det kan være problematisk for et følgende afstemningsresultat, og derved ja-partierne, at danskerne har et ringe kendskab til afstemningens indhold. En kritik af kampagnen må siges at være, at det er

³ Informanterne er blevet spurgt; "Den 3. december skal danskerne stemme om omdannelse af EU-retsforbeholdet. Er du i stand til at forklare, hvad den folkeafstemning går ud på?". Meningsmålingen er foretaget på Norstats internetpanel mellem januar og oktober 2015 blandt ca. 1000 svarpersoner over 18 år. 64% stemte nej og 37% ja. - Kilde: <http://www.altinget.dk/artikel/afstemning-om-retsforbehold-er-sort-snak-for-vaelgerne>

problematisk, når man til et spørgsmål om suverænitetsafgivelse af landets retsforbehold, sender danskere til afstemning, om indhold de har ringe kendskab til. Man kunne selvfølgelig argumentere for, at danskerne er i stand til selv at kunne tilegne sig den viden de skulle tage deres valg ud fra. Eller kan de det? Som et eksempel, bemærker sprogkonsulenten Agnete Christiansen, i en artikel til kommunikationsforum.dk, at ja-siden på intet tidspunkt brugt ordet EU på deres valgplakater, hvilket er yderst overraskende, set i forhold til at disse er EU-pro-partier (Christiansen, 2015). Derfor er det interessant at undersøge hvorvidt ja-kampagnen kan have haft afgørende betydning for resultatet. Finanslovsforhandlingerne kan også indirekte være årsag til, at de fremtrædende politikere har været fraværende i kampagnen. Det er et ufravigeligt dårligt signal at sende, at man først i opløbet vælger at gå all-in i denne kampagne. I denne situation måtte vælgerne på relativt kort tid navigere mellem argumenter fra ja- og nej-siderne, og dette kan have påvirket afstemningsresultatet.

1.4: Problemstilling

Til at begrunde problemstillingen, vil afsnittet tage udgangspunkt i den undren forrige afsnit klarlagde. Afsnittets problemformulering munder ud i en række hypoteser, der skal danne grundlaget for undersøgelsen af specialeafhandlingens problemformulering. Problemformuleringen lyder som følger:

Var manglende tillid til de danske folketingspolitikere, afgørende for resultatet af EU-afstemningen om retsforbeholdet d. 3. december 2015?

For at kunne besvare problemformuleringen opstilles der en todelt analyse. Første del af analysen tager udgangspunkt i en analyse af ja-kampagnen. For at kunne undersøge problemfeltet, vil specialet undersøge det vurderingsgrundlag, som vælgeren har haft op til valget. Her inddrages kampagnen for tilvalgsordningen. Var kampagnen egnet til at mobilisere mistillid? For at kunne besvare dette er følgende hypoteser opstillet:

- Hypotese#1:** Ja-kampagnen var ikke informativ nok – kampagnen var egnet til at mobilisere mistillid
- Hypotese#2:** Ja-kampagnen var sjuvsket udført – falder første gang den møder modstand
- Hypotese#3:** Vælgerne har ikke sat sig grundigt ind i tingene

En del af begrundelse for netop at bruge disse tre hypoteser og ikke andre, skal vi finde i teorien. Det *frame* som en kampagne skabes på, kan ifølge frame-teorien, der i kapitel 2.2 vil blive introduceret, have afgørende betydning for valgets resultat. Spørgsmålet er her, hvorvidt ja-kampagnens frame-afgrænsning resulterede i, at man ikke kunne skabe en kampagne der var informativ nok? Teorien bygger på en antagelse om, at kampagnen

er mere vigtig for en afstemning, end for et ordinært valg. Ud fra denne antagelse, må kampagnen derfor regnes som det mest vigtige for afstemningen 2015, og derfor undersøges denne og hvor godt denne er udført. For at kunne teste hypoteserne, fokuseres der på ja-kampagnen. Ja-kampagnen er valgt overvejende fordi de besidder det største antal af potentielle vælgere, samt at ja-siden mistede deres opbakning, og derfor er det mest interessant at undersøge hvorfor de mistede denne. Derudover inddrages Dansk Folkepartis kampagne, for at kunne diskutere præmisserne for udførelsen af kampagnerne.

Anden del af analysen skal belyse mistillidsproblemet, fra vælgernes synspunkt i forbindelse med afstemningen. For at kunne undersøge dette, vil der blive foretaget en nærmere analyse af datamateriale indsamlet af YouGov, i perioden efter valget fra d. 4-15. december 2015. I alt indkom 12.198 svar.

Har der været andet end blot holdningen til EU og selve afstemningen, på spil? Hertil opstilles der følgende hypoteser:

Hypotese#4: Vælgerne stemmer ud fra de holdninger de har, ej efter konsekvensen af afstemningen

Hypotese#5: Der blev stemt nej til tilvalgsordningen, fordi der var mistillid til danske folketingspolitikere

Følgende hypoteser er opstillet, først og fremmest fordi litteraturen forklarer, at vælgerne til afstemninger stemmer ud fra deres holdninger. Hvorvidt vælgerne stemmer efter egne holdninger, er undersøgt af flere undersøgelser gennem tiden, med det resultat, at vælgerne, som Derek Beach formulerer det, er rationelle og stemmer efter egen holdning. Men skyldes afstemningsresultat så skeptiske EU-holdninger? Eller var der andet der kunne skubbe til vælgernes opfattelse? Hypotese 4 undersøger hvorvidt en konsekvens for afstemningen, folketingsflertallets fremtidige carte blanche, kan have haft større indflydelse på afstemningen end vælgernes respektive EU-holdninger. Sidste hypotese er udledt, for at teste hvorvidt danskerne har mistillid til de danske folketingspolitikere. Det er kernen for den samlede analyse, og det giver derfor god mening at undersøge netop dette spørgsmål, når specialet omhandler manglende tillid til politikerne. Derudover fokuserer SOE-teorien på, at valgresultat og parlamentets popularitet har en sammenhæng. Har man i virkeligheden brugt følgende afstemning til at markere utilfredshed med Folketinget?

1.5: Metode

For at kunne besvare problemformuleringen, om hvorvidt tilliden til danske folketingspolitikere var afgørende for folkeafstemningen om tilvalgsordningen, 3.

december 2015, vil der følge nogle metodiske overvejelser. Dels over YouGovs undersøgelse, dels over ja-kampagnen og slutteligt teorien. Analysen af problemformuleringen samt dens hypoteser er toledet. Første del af analysen bliver en undersøgelse af ja-kampagnen. Andel del af analysen analyserer et tværsnit af befolkningens holdninger gennem kvantitative data indsamlet i perioden fra 4-15. december 2015, foretaget af YouGov.

1.5.1: YouGov undersøgelsen

Undersøgelsen fra YouGov er en kvantitativ undersøgelse, med 12.198 respondenter, som for undersøgelsen er udvalgt tilfældigt. Den høje andel af respondenter gør undersøgelsen statistisk repræsentativ. Et større metodisk problem er hvordan tillid måles. De adspurgte vælgere kan have forskellige opfattelser af tillid, hvilket gør begrebet svært definerbart. Måler vi det vi tror vi måler? Altså et spørgsmål om validitet. Og undersøgelsen vil, alt andet lige, give et billede af respondenternes subjektive opfattelse af tillid. Undersøgelsen har en klar fordel af dens stærke repræsentativitet, hvor ulempen, som før nævnt, ligger i vælgernes fortolkning af begrebet tillid. Når denne specialeafhandling undersøger en kompleks størrelse som tillid, kunne det være givtigt at supplere den kvantitative undersøgelse med en kvalitativ undersøgelse, eks. i form af fokusgruppe-interviews. Af ressourcemæssige årsager, vil dette dog ikke blive inkluderet, men der er ingen tvivl om, at dette ville have givet specialet en dybere forståelse af de medvirkendes opfattelse af tillid. Den kvantitative metode vurderes dog at være tilstrækkelig for opgavens udformning, og det antages, at de inddragede forfattere og deres analyser af mistillid er valide.

Svarene til denne undersøgelse, er som før nævnt hentet på internettet. Det at respondenterne svarer gennem dette medie, kan afføde et metodisk problem. Man kunne forestille sig, at den ældre del af generationen ikke i samme grad er ligeså stærkt repræsenteret ved denne indsamlingsform? Det kan være de mest politisk interesserede der kun svarer på denne type spørgsmål, eller vælgere med stærke holdninger indenfor EU-spørgsmål? Dette er spørgsmål der ikke umiddelbart lader sig besvare af undersøgelsen, men som man bør være opmærksom på, hvorfor man så ikke kan konkludere alt for entydigt.

Derimod kan man, som også gøres i rundspørgen, spørge til hvor høj grad af tillid man har til de folkevalgte politikere. Heraf kan man finde indikation på om der er høj tillid eller lav tillid. En meget lav grad af tillid er ikke ens betydende med mistillid til politikerne, men der kan være nogle dynamikker i vælgervandringen fra ja til nej, der kan fortælle noget om mistillid. At respondenterne er blevet spurgt til hvorvidt politikerne træffer de rigtige beslutninger, de følgende ti dage efter EU-valget, kan være en faktor i undersøgelsen, da tværsnitsdesignet undersøger holdninger på et givent tidspunkt. Derfor kan man argumentere for, at resultaterne har sammenhæng til valget

om tilvalgsordningen. Og det, i samspil med analysen af ja-partiernes valgkampagne, giver mulighed for, at undersøge sammenhængen af holdninger til folketingspolitikere og deres arbejde under kampagnen.

1.5.2: Kampagnen

Empirien kan have en svaghed i, at denne endnu ikke er fortolket i forskningen. Undersøgelsens udgangspunkt er fortolkningen af ja-kampagnen, og for at kunne diskutere denne inddrages Dansk Folkepartis kampagne. Information vedrørende disse kampagner er primært inddraget fra hjemmesiden retsforbehold.eu.dk, som er en informationsside og dertil opslagsværk, hvortil begge kampagner er præsenteret. Derudover er der fundet materiale gennem pressens kanaler, primært gennem artikler og derudover har specialeafhandlingen benyttet sig af en Tv-debat på TV2, kaldet *Ja eller nej – det stemmer vi om*, samt DR1 debatten, Demokratiets aften. Disse to debatter er valgt fordi der er forskel på hvordan debatten ledes, alt efter kanal, men derudover ville to forskellige debatter give en bedre forståelse af politikernes forklaringskraft af deres anbefaling.

1.5.3: Teorien

Problemformuleringen og hele undersøgelsesfeltet omkring mistillid er på et makroniveau. Det er undersøgelsen af et samlet socialt fænomen, som i sig selv er komplekst at undersøge, som søges udredt med et mikro-niveau af data, baseret på et tværsnit af den samlede population, samt en analyse af en valgkampagne der ligeledes er på mikro-niveau. Teorien skal her samle projektets empiri og give det form.

1.6: Afgrænsning

Specialet undersøger specifikt folkeafstemningen om erstatning af det nuværende retsforbehold med en tilvalgsordning, som i sig selv er en unik case, og deraf er afgrænsningen helt naturlig kun til denne afstemning. Empirisk er afgrænsningen bestående af to dele – Første del vil være et blik mod den kampagne som ja-partierne førte. Afgrænsningen til ja-kampagnen vil være det naturlige valg, med udgangspunkt i den meningsmåling som før valget spåede om et forholdsvist sikkert ja. Anden del er datamaterialet, som er indsamlet blandt 12.198 respondenter, som er blevet spurgt i perioden efter folkeafstemningen om afskaffelse af retsforbeholdet. Datasættet er valgt, fordi det repræsenterer et statistisk repræsentativt udsnit af befolkningen i spørgsmålet om netop tillid. De er bl.a. blevet spurgt til; tillid til folketingspolitikere, om folketingspolitikere træffer de rigtige beslutninger samt hvad de stemte til EU-valget.

Tillid er i sig selv et bredt fænomen. Der afgrænses til den tillid der kan måles gennem data-sættet. Idet der ikke spørges direkte til mistillid, vil denne specialeafhandling dog argumentere for, at de respondenter med 'ret lille' og 'meget lille' tillid, udviser en grad af mistillid.

Kapitel 2 - Teori

Kapitlet fokuserer på specialets valgte teorier. Første teori er Second Order Election-teorien, som er en model, der bygger på en antagelse om at visse typer af valg reelt handler om noget andet, end det, der formelt er til afstemning. Et eksempel på sådanne valg er afstemninger til EU-parlamentet. Specialet fokuserer på EU-afstemningen om retsforbeholdet og ikke et EU-valg til parlamentet. Ikke desto mindre, er nogle af valgtendenserne hos modellen også relevante for at undersøge EU-afstemninger, derfor dens inddragelse som teori. Andet teoretiske udgangspunkt vil være uddrag fra politisk kampagne-teori. Hvordan en god kampagne skal ledes og hvordan den udarbejdes i praksis samt elementer fra det politiske marketings-begreb *Framing*.

2.1: Second Order Election-modellen

At vælgere undertiden stemmer om noget andet, end de formelt bliver spurgt om, er ikke noget ukendt fænomen. Det har også fået sit eget navn inden for forskningen i valg og folkeafstemninger. Nedenstående afsnit vil fordybe sig i en model kaldet Second Order Election (herefter SOE), som består af en række dynamikker indenfor et valg. Inden dette beskrives nærmere, skal det understreges, at specialet tager udgangspunkt i en afstemning og ikke et valg. Selve modellen har dog stadig relevans, selvom den er baseret på valg-dynamikker. Dens relevans som teori består i, at modellen kan bruges til at forklare vælgeradfærd i forbindelse med folkeafstemninger vedrørende EU og derudover giver den forklaringskraft til tilliden til det nationale parlament.

Hvorvidt man kan kategorisere SOE som en teori, er genstand for megen debat. Ifølge Reif og Schmitt er udtrykket mere en model for hvilke dynamikker der eksisterer ved andenrangs-valg. Selve begrebet SOE, blev introduceret af Reif og Schmitt i 1980. I deres artikel reflekterede de to over, hvilke mønstre der opstod omkring valget til det daværende europaparlamentsvalg i 1979 (Schakel, 2015:638). For at kunne forklare modellen, skelner de mellem to former for valg:

First order elections: valg til nationale parlamenter. Hvem der skal lede det pågældende land.

Second order elections: valg til og om embeder med ikke nær så omfattende grad af vigtighed, som valg til det nationale parlament. Af typiske eksempler kan nævnes

regionale og kommunale valg. Til samme kategori hører valg til EU-parlamentet, hævder Reif og Schmitt, fordi det nationale parlament stadig har den overordnede indflydelse på det pågældende land. Og dette også på trods af vigtigheden af den pågældende EU-afstemning (Norris, 1997:110, Reif og Schmitt, 1980). Da denne specialeafhandling undersøger valg der ikke direkte er til embeder, men om lovgivning, er det vigtigt at påpege forskelligheden i den valg-form de beskriver her, samt den afstemningsform der undersøges. Det overordnede parlament, Folketinget, har i Danmark uanset afstemningsresultatet af 3. december 2015-afstemningen, stadig den overordnede indflydelse på politikken i landet, og derfor tilhører en afstemning som folkeafstemningen om tilvalgsordningen denne kategori.

SOE udviser følgende valg-tendenser:

- Stemmeprocenten er lavere end ved nationale parlaments valg. Kan begrundes ud fra tesen om, at så længe der ikke er nær så meget på spil, har man en mindre tilbøjelighed til at stemme.
- At der er sammenhæng mellem valgresultat og parlamentets popularitet, i stedet for at det omhandler politiske spørgsmål, enkeltstående kandidater eller særlige elementer i SOE-kampagner. Et parlament med høj popularitet kan styre vælgere mod et bestemt valgresultat.
- Der udvises konjunkturlignende mønstre fra vælgerne, hvor den nuværende regering ofte oplever fald i tilslutningen, ved disse valg. Dette kan være en form for demonstrativ protesthandling fra vælgerne, for at markere utilfredsheden med administrationen
- Mindre partier oplever oftest fremgang, som resultatet af vælgernes utilfredshed med den ledende regering (Norris, 1997: 112)

Valgresultatet afhænger derfor af regeringens popularitet. Dette bakkes op af Franklin, van der Eijk & Marsh samt Semetko & de Vreese der mener, at regeringer, der selv har forhandlet sig frem til den ændring, der stemmes om, kan blive ofre for vælgernes holdninger til regeringen mere end til selve afstemningen (Franklin, van der Eijk og Marsh, 1995:3; Semetko og de Vreese, 2002:11).

De fire punkter forklarer hver især tendenser omkring SOE-valg. For denne specialeafhandling er de to tendenser, sammenhængen mellem valgresultat og parlamentets popularitet samt konjunkturlignende mønster-adfærd fra vælgerne, de mest interessante. De to tendenser kan muligvis bruges til at forklare vælgeradfærden til afstemningen om retsforbeholdet.

Der er der dog også aspekter fra det danske valg, som ikke stemmer overens med modellen. Det faktum at stemmeprocenten er lavere end ved nationale valg, er som sådan ikke en nyhed i forbindelse med danske EU-valg. Stemmeprocenten var ikke

meget lavere, end ved det nationale valg, og slet ikke nok til at det er en markant forskel. 72%⁴ stemte til valget om retsforbeholdet og 85,9%⁵ stemte til folketingsvalget. En mere markant forskel på stemmeprocenter vil man kunne se ved afstemningen til patentdomstolen, som var nede på 55,8%⁶. Hvilket havde passet bedre ind i ovenstående model. Den forholdsvise høje stemmeprocent kan måske fortælle noget om, at danskerne her mente, at der var noget på spil. Derimod er stemmeprocenten stadig lavere end ved de nationale valg, og dette kan indikere, at der er tale om et SOE-valg.

Slutteligt pointerer modellen at små partier, mærker fremgang ved SOE. Var dette et gældende kriterium, ville Alternativet, Konservative og SF på ja-siden og Enhedslisten, Liberal Alliance, samt Folkebevægelsen mod EU, møde fremgang efter afstemningen om tilvalgsordningen, på nej-siden. Da Dansk Folkeparti, som var fjerde og sidste nej-parti, er Danmarks andet største parti, vil man ikke kunne betegne dem som værende et lille parti. Hvorvidt små eller store partier mærker fremgang efter en EU-afstemning er i denne specialeafhandling ikke et afgørende undersøgelsesfelt for problemstillingen. En mulig fremgang af disse mindre partier kan dog fortælle noget om vælgerne overvejelser i afstemninger omhandlende suverænitet, og hvorvidt de indikerer overfor ja-kampagnen at man ikke ønsker at overdrage suveræniteten til disse partier og det kan fortælle noget om de overvejelser som vælgerne har gjort sig efter EU-afstemningen.

2.2: Den politiske kampagne

Generelt fokuserer litteraturen på området omkring den klassiske parlamentsvalgskampagne. Når man taler om den politiske kampagne, adskilles den i denne specialeafhandling fra den klassiske politiske valgkampagne, til alene at omhandle kampagner om folkeafstemninger. Når man taler om den klassiske politiske valgkampagne, er fronterne omkring de forskellige partier, trukket op så der næppe er tvivl om hvilket parti man kan stemme på. Her arbejder partierne for dem selv, og yder ikke megen samarbejde i selve kampagnefasen. Der kan derimod forekomme en form for tvetydighed hos partierne, når vi taler om kampagner vedrørende folkeafstemninger. Når man beder vælgerne, gennem en folkeafstemning, tage stilling til et givent aktuelt politisk emne, har man en ja- og en nej side. Hvor man til klassiske valg har en opdelt højre-venstre skala for de politiske partier, sker der oftest det ved større folkeafstemninger, blandt andet vedrørende EU-politiske spørgsmål, at der dannes et usædvanligt samarbejde hos enten ja- eller nej siden, hvor partier som normalt står i opposition til hinanden, nu danner fælles front (Semetko & de Vreese, 2002:3). I casen vedrørende Danmark skal det dog pointeres, at det ikke er usædvanligt at der i politik

⁴ Kilde: Danmarks Statistik, <http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/22259/headword/dk/54.pdf>

⁵ Kilde: Danmarks Statistik, <https://www.dst.dk/valg/Valg1487635/valgopg/valgopgHL.htm>

⁶ Kilde: Danmarks Statistik, <http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/22259/headword/dk/54.pdf>

indgås kompromiser partierne imellem og på kryds af højre-venstre skalaen, som for nogle kan virke usædvanlige.

Selvom denne type folkeafstemning fordrer, at der skal tages relativt simpelt stilling, ved et ja eller nej, forklarer Holli Semetko og Claes de Vreese, at folkeafstemningers kerne oftest er et mange-facetteret problem, hvor forskellige aspekter kan fremkalde visse opfattelser hos vælgerne. Kampagnens argumenter og måden at afstemningens problem *frames* på gennem kampagnen, viser sig at have stor effekt på afstemningens resultat (Ibid.). De argumenterer yderligere for, at kampagnen er mere vigtig for en folkeafstemning end andre valg. Det ses gennem, at hvor vi som vælgere oftere har styr på hvem vi skal vælge til de nationale parlamenter, så har man som vælger ved disse folkeafstemninger sværere ved at afkode hvordan ens partis kandidater/partilinje tager sig ud, i spørgsmålet, indtil kampagnen præsenteres. Når vælgeren kender den linje, bliver det til et spørgsmål om, hvorvidt vælgeren er enig i kandidatens/partiets linje. Og denne mulighed for at være uenig med sit parti på politiske spørgsmål der står til afstemning, kan blive en mulighed for at straffe partiet, på en indirekte måde. Ifølge Semetko og de Vreese, er partierne tvunget til at overveje de interne politiske konsekvenser ved folkeafstemningen. Både for at være på forkant med disse, men i særdeleshed fordi et nej, skaber en mere gunstig position for nej-partierne når politikken på området, for fremtiden, skal forhandles. Så en gunstig kampagne har magten til at forbedre politikernes popularitet og en mindre gunstig kampagne kan så modsat i værste fald, direkte skade en politiker eller et partis omdømme (Semetko og de Vreese, 2002:11). Dette vil muligvis kunne aflæses, hvis man udtrækker en måling, om partiernes mandater, efter afstemningsdagen. Semetko og de Vreese forklarer slutteligt, at en folkeafstemningskampagne kan få konsekvenser for den generelle tillid til det nationale parlament og dets ledere samt, at der er en sammenhæng mellem nationale problemer samt tilfredsheden med det nationale parlament og tilfredsheden med demokratiet, i et EU-perspektiv (Semetko og de Vreese, 2002:12).

Kigger vi yderligere på litteraturen omkring politisk kampagneteori, fortæller Jens Christensen, cand.scient.adm. fra RUC, tidligere lederskribent og debatredaktør på Dagbladet Aktuelt, at partier helt generelt omkring et valg, er i et konstant kamp-modus. Alt dette for at fastholde den vej der i sidste ende, kan føre til sejr. Han pålægger den politiske kampagne følgende definition; "*den politiske kampagne(...)* er en *vedvarende kampform om magten i det moderne samfund*" (Christensen, 2007:33). Det kan virke noget storladent, når man snakker om afstemninger om EU-spørgsmål, men ikke desto mindre sætter partierne rammerne for de demokratiske spilleregler der ligger omkring en afstemning, for at kunne maksimere andelen af stemmer mod det næste valg. Det handler om at få magt, for at kunne påvirke samfundsudviklingen, i det her tilfælde Danmarks yderligere involvering i EU-regi. Metoden til at kunne opnå denne magt, er den politiske kampagne. En kampagne som i givet fald, giver modstanderne konkurrence, hvor alle tilgængelige midler, både kommunikative og strategiske redskaber, bruges for at opnå sejren (Ibid.).

Definitionen rummer, ifølge Jens Christensen, en række vinkler af den politiske kampagne. En af disse vinkler er, at han anser den politiske kampagne for at være en del af demokratiet, forstået på den måde, at det alt andet lige er politikernes ansvar, at præsentere de politiske forslag, ideer, principper og værdier, i en tæt dialog med vælgerne. Mistænkelige kampagner vil blive gennemskuet og partierne vil i givet fald, modtage straf herefter. Dette giver god mening i forhold til førnævnte Semetko og de Vreese, som er enige i, at hvis ikke den politiske kampagne er effektiv nok, så straffes dette af vælgerne (Christensen, 2007; Semetko & de Vreese, 2012:11).

Udover disse elementer af politisk kampagne teori, fremsætter Jens Christensen også otte regler for god kampagneledelse. En af disse otte regler, "Det politiske budskab skal være klart og enkelt", må kunne erklæres helt essentielt for at en kampagne slår igennem. Budskabet skal være troværdigt. Som han fortæller, skal man jo regne en stemme for at være en tillidserklæring til politikeren om, at vedkommende har vælgerens mandat.

2.2.1: Framing

Begrebet framing har stor andel i politiske kampagner, specielt indenfor partiers kommunikationsstrategier overfor medierne. Framing handler om, at rammesætte fortolkninger af politikken – at skabe associationer til bestemte fænomener. Robert Entman har følgende definition af framing; *"At frame er, at vælge nogle aspekter af en opfattet virkelighed og gøre dem mere synlige i en kommunikerende tekst, for at promovere en bestemt definition af et problem, årsagerne til problemet, de moralske evalueringer og/eller løsningsforslag til det beskrevne fænomen"* (Entman, 1993). Fænomener bruges her om specifikke politiske issues vedrørende afstemningen. Partierne formulerer en klar ramme for, hvordan de ønsker at vælgerne skal forstå og fortolke politikken. Her handler det om hvordan man kan vinkle historien til medierne så vælgerne deraf antager en specifik politisk situation eller ståsted. For at kunne præsentere et emne er det vigtigt, at man kan sætte det ind i en større sammenhæng. Derudover skal mærkesagerne kunne relateres til, som et offentligt relevant problem – Hvis ikke mærkesagerne anses som værende væsentlige i den offentlige debat, har det ikke en chance for at påvirke vælgerne (Rasmussen, 2012:65). Ifølge Semetko og de Vreese, viser deres undersøgelser, at ja og nej siden framer to forskellige synspunkter af samme kampagne. Studier har vist, at det frame nej-partierne benytter sig oftest af, er i tråd med afgivelsen af suverænitet eller tab af national identitet (Semetko & de Vreese, 2004:92).

Semetko og de Vreeses definition af framing, er; *"an emphasis in salience of different aspects of a topic"*(Ibid.). Her forklarer de, at udarbejdelsen af et frame består i, at kunne formidle betydningen af forskellige aspekter, af et givent emne. I medierne taler man om framing som værende tilstedeværelsen eller fraværet af specifikke nøgleord,

forskellige udtryk, informationer eller sætninger der har til opgave at forstærke et politisk statement, fakta eller fordømmelser (Entman, 1993:52). Det kunne eksempelvis være ordet konsekvens, som både ja og nej-kampagnen benytter sig af.

Indenfor frame-teorien, benytter medierne sig af to forskellige skoler. Hvor den ene handler om et specifikt frame, *issue-specific frame*, så er den anden skole, *generic news frames*, karakteriseret ved hvilke generelle frames der italesættes gennem dækningen afstemningen. Semetko og Valkenburg (2000:95), har videreført hvad Neuman *et al.* (1992) fandt i deres studier, af hvilke frame-metoder der blev brugt af medierne. De metoder har siden fået en mindre revidering og er formuleret som fem metoder til, at identificere nyhedsframes på, hvor et af dem omhandler framet *konflikt*; Konflikt-ramet referer til mediernes håndtering af de konflikter som opstår gennem kampagnen, ud fra de frames der opereres med, hhv. Europol og Suverænitetsafgivelsen. Valkenburg og Semetko forklarer, at deres undersøgelser har vist, at diskussionerne i den politiske debat mellem den politiske elite, ofte bliver reduceret fra at være særdeles komplekse, til at blive oversimplificerede.

2.3: Hvad fortæller litteraturen?

Kapitlet har til formål at afdække hvad der tidligere er skrevet vedrørende mistillid, specielt i forbindelse med afstemningen om tilvalgsordningen. I kapitlet vil der blive inddraget litteratur fra tre forfattere – lektor på Aalborg Universitet, Johannes Andersen, professor på Aarhus Universitet, Derek Beach samt professor på Aalborg Universitet, Jørgen Goul Andersen.

2.3.1: Faldende tillid gennem årene

Johannes Andersen, lektor i statskundskab ved Aalborg Universitet, tegner i sin litteratur et billede af tillid til folketingspolitikere omkring folketingsvalgene fra 1990-2015. Andersen konkluderer, at Folketingsvalget 2015 blev afholdt i en atmosfære af stigende mistillid. Han påpeger det generelle billede af, at mistilliden er størst hos unge vælgere, samt vælgere med kortere uddannelser og medlemmer af arbejderklassen. Mistilliden afspejles også gennem politiske holdninger idet vælgere med orientering til yderfløjene i dansk politik, udviser størst mistillid til politikerne. Hvad der mere er interessant er det markante fald i tillid, hos de personer der var mest politisk interesseret i perioden fra 2011-2015. Som Johannes Andersen påpeger, er det "*Et fald, der uden tvivl hænger sammen med en negativ vurdering af Lars Løkke Rasmussens troværdighed*" (Andersen, 2017). Vælgere der også føler sig afmægtige, fremmedgjorte eller som oplever social og økonomisk usikkerhed udviser også højere grad af mistillid.

Selve folketingsvalget 2015, blev som skrevet afholdt i et tillidspresset politisk klima. Siden 2007 og frem til 2015, er tilliden vokset fra valg til valg. I kapitlet opstiller Johannes Andersen en tabel som viser tilliden til politikerne i procent:

	1990	1994	1998	2001	2005	2007	2011	2015
Tillid til politikerne	46	52	59	65	69	69	59	47

Spørgsmål: Hvor stor tillid har du til de danske politikere i almindelighed? Andel 'meget stor' tillid + andel 'ret stor' tillid. 'Ved ikke' tælles ikke med. N 2015 = 1.908. Uvægtet. Kilde: Valgundersøgelsen 1994-2005. For 1990 se Andersen m.fl. (1999: 239)

Som man ser på tabellen, var tilliden op til valget i 2007 i fremgang. Derimod sker der en markant nedgang i tilliden fra 2007-2015. 22 procentpoint over en 8-årig periode må siges at være markant. Tabellen viser her et konjunkturtelt forhold for tillid. Mere end halvdelen af danske vælgere udviser lav grad af tillid til de danske politikere. Noget der ifølge Andersen også omtales som mistillid til politikerne. Tillid ifølge Andersen er, når vælgerne deler en opfattelse af, at politikerne arbejder konstruktivt og at de vigtige beslutninger de træffer, er til gavn for demokratiet og dets virke. Selvom man ikke er enig i samtlige konkrete beslutninger der træffes. Mistillid er spektret hvor vælgerne mener, at politikerne ikke gør deres arbejde godt nok, eller ikke varetager opgaven som borgernes repræsentanter. Sagligheden bag disse beslutninger betvivles og der anfægtes mod politikernes beslutninger (Ibid.). Denne del af tilliden til de politiske beslutningsprocesser, kan undersøges gennem datasættet. Der er blevet spurgt til hvorvidt man som vælger mener at politikernes tager de rigtige beslutninger. Deraf kan en del af tilliden afklares gennem dette spørgsmål. Andersen mener yderligere, at der kan være én mulig forklaring på vælgerens tillidsdyk til politikerne – at samspillet mellem de to har ændret sig fundamentalt. Med begrundelsen at specifikke begivenheder eller en udvikling i samfundet har rykket ved vælgerens opfattelse af den positive forestilling om politikernes virke. Ikke desto mindre, er der ikke tale om udelukkende en bestemt sag der vender tilliden over tid. Man mener at de udsving som tabellen demonstrerer er et udtryk for en bevægelse hos vælgerne, der er så forankret, at den løbende forstærkes over tid, indtil udviklingen vender igen. Vælgerens holdningsudvikling fra høj tillid i 2007 til middel tillid i 2015, kan være en reaktion på en given politisk udvikling, hvor vælgerne har opfattelsen af, at politikerne ikke er deres ansvar værdigt. Der kan være flere grunde til dette – fokus på politiske spørgsmål der ifølge vælgerne er et sidespor, politiske skandaler som skandaløs embedsførelse, manglende ansvarlighed, private skatteforhold etc., et udtryk for vælgerens sociale usikkerhed i forbindelse med den økonomiske krise, og slutteligt kan det være vælgeren selv, der oplever afmagt i forbindelse med den udvikling som der sker indenfor politik (Ibid.).

2.3.2: Den betydningsfulde afstemning – Vælgernes rationelle valg.

Derek Beach, professor i statskundskab på Aarhus Universitet, beskriver i sin publikation fra 2017, at når det gælder EU-folkeafstemninger, er det et spørgsmål om betydningen af selve afstemningen. Beach forklarer, at i forhold til afstemningen om patentdomstolen, er afstemningen om tilvalgsordningen langt mere betydningsfuld. Specielt betydningsfuld for de vælgere som er skeptiske overfor suverænitetsafgivelse. Som grundlag for afstemningens resultat mener Beach, at det ikke er de 22 retsakter der var udslagsgivende. Mere det faktum, at man i en nær fremtid, vil kunne implementere den fælles asyl- og integrationspolitik, som politikerne ellers undlod fra afstemningen om tilvalgsordningen. At politikerne ikke inkluderede retsakterne for den fælles asyl- og integrationspolitik viste sig ifølge Beach, at have store konsekvenser for ja-partierne, fordi det gav et stærkt argument til nej-partierne (Beach, 2017:176). Kunne man stole på partierne på ja-siden, i at de ikke indførte en fælles asyl- og integrationspolitik, uden at man udskrev et valg om dette? Det var ikke nødvendigvis kun det stærke argument der blev givet til nej-partierne, som kostede et ja. Ser man på resultatet af den meningsmåling som danskerne blev spurgt til, i forbindelse med om man skulle tilgå et fælles asyl- og flygtningepolitik i EU, var 44 % for en fælles politik, og 37 % imod. Med den store andel af ved ikke (19 %), kan man ikke nødvendigvis konkludere at danskerne var for en fælles asyl- og flygtningepolitik. Det er dog en indikation af, at danskerne ikke nødvendigvis var imod en fælles politik på det område. Og ved at politikerne udelukkede denne del af retsakterne, kan det have medført en form for skepsis.

At Lars Løkke Rasmussen og hans mindretalsregering et halvt år forinden havde sat sig på regeringstaburetterne i Folketinget, kan også have været en medvirkende årsag til resultatet. Ikke direkte – men fordi Lars Løkke Rasmussen forsøgte at overbevise de vælgere der var skeptiske overfor den fælles asyl- og integrationspolitik med en lovning på, at man ikke ville støtte den fælles asyl- og integrationspolitik, uden en afstemning først. Dette var et rent retorisk politisk argument, da han i den danske lovgivning og ved et ja til en tilvalgsordning, ikke har hjemmel til at binde fremtidige regeringer om ikke at deltage i en fælles politik. Den faldende tillid til politikerne i al almindelighed, bidrog til yderligere skepsis af det løfte som statsministeren gav.

Derudover forklarer Beach, at selve kampagnen var afdæmpet, hvor både ja- og nejpartierne brugte relativt få ressourcer. Hans bud på en yderligere var en konsekvens for afstemningen var, at regeringen på samme tid som kampagnen skulle toppe, var i gang med forhandlinger om Finansloven 2016. Toppolitikerne var beskæftiget med budgetplanlægning, og kunne derfor ikke tiltræde den vigtige kampagne førend finanslovsforhandlingerne var slut, midt november. Det gav de højtprofilerede politikere kun to uger til at føre en aktiv kampagne. Hvilket alt andet lige, må anses som kort tid til så vigtig en afstemning. Som en konsekvens af toppolitikeres manglende engagement i kampagnen, resulterede det i færre nyhedsdækninger om afstemningen

og få valg-begivenheder. Konsekvensen af dette var, at i ugen op til afstemningen, var der rekordmange der ikke vidste hvad de endnu skulle svare på spørgsmålet, om Danmark skulle have en tilvalgsordning (Beach, 2017:177). Sammenholder man det med meningsmålingen om hvorvidt danskerne vidste hvad de stemte om til valget, så kan det fortælle lidt om danskernes relativt store tvivl. Hvis man ikke giver en afstemning nok opmærksomhed, specielt i kampagne-sammenhæng, kan det altså have konsekvenser for resultatet af betydningsfulde afstemninger. Vælgerne er altså, ifølge Beach, rationelle vælgere, som ikke synderligt bryder sig om suverænitetsafgivelse. Det bliver derfor ikke i hans litteratur til det store spørgsmål om tillid, men mere betydningen af afstemningen, for Danmarks fremtidige forhold til EU.

2.3.4: En tillidsafstemning?

Jørgen Goul Andersen, professor i statskundskab ved Aalborg Universitet, uddyber mere konkret selve afstemningen, i hans bog *"Fra krisevalg til jordskredsvalg"*. Om selve afstemningen forklarer han, at emnet var komplekst, men uden en større betydning for folks levevilkår. Hvilket ja-partierne som opinionsdannere kunne bruge til at påvirke vælgernes holdninger til området (Goul Andersen, 2016:2). Goul Andersen påpeger, at vælgerne ikke har opført sig ligeså uforudsigeligt, som politiske kommentatorer ofte udlægger det. Bortset fra Maastrichttraktaten samt Euroen, var både Amsterdamtraktaten samt afstemningen om Den Fælles Patentdomstol vedtaget med pæne flertal. Og det til trods for at afstemningen til Den Fælles Patentdomstol indebar suverænitetsafgivelse – omend i mindre skala. Til trods for dette, følger ja-procenten rækkevidden af suverænitetsafgivelsen. Derfor mener han, at afskaffelsen af retsforbeholdet ikke burde være *"det største bjerg at overstige"* (Goul Andersen, 2016:3).

I stedet kigger han på den tillid der har været i det politiske felt de sidste 40 år. Sammenhængen mellem politisk mistillid og holdningen til EU-samarbejdet har altid været stærk, og måske det mest stabile træk ved politisk mistillid, overhovedet. Goul Andersen påpeger dog, at mistilliden er en effekt af EU-holdninger fremfor EU-holdninger som direkte effekt af mistillid. Om tillid har været en afgørende faktor har været svær at konkludere. Mest fordi der ved afstemningen om Maastrichttraktaten var målt høj generel tillid til politikerne men at der blev stemt nej, og lige omvendt ved afstemningen om forbeholdene i 1993, hvor der var markant lavere tillid. Alt sammen som følge af andre politiske emner, som økonomi og valuta-sikkerhed (Ibid.). Ved afstemningen om tilvalgsordningen, fik spørgsmålet om en fælles asyl- og flygtningepolitik, en stærk rolle. Forligspartierne havde trukket dette emne ud af retsakterne, og som nævnt ovenfor, givet et løfte om at denne fælles politik ikke blev indført. Dette kan have bidraget til at så tvivl, i en i forvejen mudret kampagne, som fik essens af mere at omhandle tilliden til politikerne, fremfor tilliden til EU. Dette skyldes ifølge Goul Andersen, politikernes egen frygt for de vælgerreaktioner der kunne

komme, hvis ikke man ekskluderede den fælles asyl- og integrationspolitik fra afstemningen. Den altoverskyggende konsekvens af denne *framing* mod tillid til politikerne fremfor tilliden til EU som institution, fik den konsekvens, at det gik op for vælgerne, at med denne tilvalgsordning, ville man udstede et *carte blanche*, til Europaudvalget i Folketinget. Med høj tillid til Folketinget ville dette ikke være et issue. Det kan dog, som Goul Andersen også påpeger, være endnu værre end blot at sløjfe forbeholdet helt. Og med politisk mistillid som katalysator på afstemningen, er det alt andet lige meget besværligt som politiker, at overtale vælgeren (Goul Andersen, 2016:4).

Ydermere giver han et eksempel på hvordan selve valgdagen konkret forløb. Med en stemmeseddel, som i dets udformning kunne skabe tvivl og mistillid. Man valgte at fokusere på en stemmeseddel der lagde vægt på en neutral retorisk fremstilling af stemmesedlen, "Forslag til lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning". I stedet for den mere retorisk negative fremlægning "Afskaffelse af retsforbeholdet". Derudover havde man også undgået at markere stemmesedlen med ordet EU. Og med den neutrale formulering var det gået fra at være et valg til mere at opretholde status quo. Man kunne som vælger derfor få den opfattelse, at politikerne i udformningen af stemmesedlen, dansede om den varme grød.

Ved et kig på afstemningen omkring euroen i 2000, samt afstemningen om tilvalgsordningen, påpeger Goul Andersen, at andelen af stemmer for afstemningen i 2015, var mere præget af spørgsmålet om tillid/mistillid, og at der er en markant stigning i antallet af vælgere der mener at politikerne ikke træffer de rigtige beslutninger for landet (Goul Andersen, 2016). Ud fra et politisk emne som den fælles asyl- og integrationspolitik, viser det sig dog, at flertallet gennem de sidste 20 år har været større tilhængere end modstandere af emnet. Og danskerne er i overvejende grad mere positivt stemte overfor fælles løsninger på fælles problemer – selvom det kræver afgivelse af suveræniteten. I sin konklusion fortæller Goul Andersen, at ja-partierne har behandlet kampagnen for dårligt, når man ser på den grad af dybereliggende mistillid, som befolkningen har. Her konkluderer han, at der er en ualmindelig stærk sammenhæng mellem mistillid og resultatet for 2015-afstemningen. Slutteligt er hans vigtigste konklusion, at selvom der var overvægt af nej-vælgere, var der en overvægt af tilhængere af en fælles asyl- og integrationspolitik, som var det emne man på baggrund af frygt for vælgerflugt, tog ud af afstemningen. Tilsyneladende uden grund.

Kapitel 3 - Var ja-kampagnen egnet til at mobilisere mistillid?

3.0: Introduktion

Som nævnt er specialets vigtigste antagelse, at mistillid spillede en afgørende rolle for afstemningsresultatet. Det vil jeg til dels undersøge ved at se på vælgernes afstemningsadfærd (kapitel 4), dels ved i dette kapitel at undersøge, om kampagnen kunne være egnet til at mobilisere mistillid.

Kapitlet baserer sig på en analyse af kampagnematerialet fra de tre største partier i Danmark – Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti samt Venstre. Først præsenteres ja-kampagnen (Soc.dem. og V) og dernæst foretages en sammenligning med nej-kampagnen (DF). Der vil derudover være materiale fra udvalgte avisartikler og TV-debatter. Der er afgrænset til disse tre partier, først og fremmest fordi det er de tre største, og fordi de repræsenterer begge svarmuligheder, og yderligere fordi de repræsenterer den potentielt største vælgerandel, samlet set. En yderligere refleksion kunne have været at inkludere et yderligere nej-parti, først og fremmest for at DFs nej-kampagne ikke står alene, men da nej-siden var fælles om at udtrykke skepsis for en mulig glidebane til Folketingets Europaudvalg fremadrettet, er DF valgt, alene fordi de er det største parti på nej siden.

Med den præsenterede kampagne, ønskes der en undersøgelse af de spørgsmål som framing-teorien og SOE-teorien rejser, med et hovedudgangspunkt i, hvilke udfordringer der har vist sig at være ved kampagnen, som ville kunne føre til mistillid. For at kunne undersøge dette, vil specialet analysere hvorvidt aftalens indhold var kompleks? Med udgangspunkt i frame-teorien, vil det blive undersøgt, hvordan man valgte at frame kampagnen. Var ja-kampagnens frame-fokus for simpelt? Blev afstemningen malet sort/hvidt op, hvor man ikke fik italesat afstemningens samlede indhold? Var kampagnen ikke lang nok? For at foregribe resultatet af nedenstående analyse, ser det ud til, at ja-partierne har lagt afgørende vægt på politisamarbejdet, samt at undgå mest mulig diskussion omkring afskaffelse af det samlede retsforbehold. Dernæst vil kapitlet undersøge hvordan ja-kampagnen forholdte sig til suverænitetsafgivelsen – var de forberedte til at kunne yde modstand til nej-kampagnens væsentligste argument?

SOE-teorien og frame-teorien påpeger, at vælgere reagerer på afstemningens kampagne, ved at trække støtten til partierne – med afstemningsresultatet in mente, har vælgerne i givet fald straffet en dårlig kampagne?

Udover kampagnen, er der en række delelementer der er vigtige for analysen af sammenhængen af mistillid og afstemningens resultat. Hvad gik vi til afstemning om? Et tilvalg eller fravalg? Har man forvirret vælgerne ved, at lade en i forvejen kompleks

problemstilling, blive forsimplet til to forskellige udgangspunkter for afstemningen? Det virkede til, at afstemningen var udformet som et spørgsmål om hvorvidt vælgerne skulle tilvælge Europol eller fravælge suverænitet. Der var ingen mellemvej. Med det historiske kendskab til, at nej-kampagnerne gennem tiden har haft resultatmæssig succes med at italesætte afgivelse af suverænitet, er det derfor mærkværdigt, at ja-kampagnen ikke virkede velforberedte på dette argument. Måske på grund af tro på at fremet angående den fortsatte deltagelse i Europol, ville stå stærkere alene. Og hvor blev EU af? EU figurerede ikke på plakaterne – Hvilket signal sender man som pro-EU partier, ved ikke at lade hovedaktøren figurere af valgmaterialet?

3.0.1: Det officielle Danmarks kampagne

Det officielle Danmarks kampagne for EU-afstemningen i 2015, blev igangsat 8. oktober 2015, gennem en oplysningsindsats, der involverede en Youtube video, en pjece samt en hjemmeside, 3december.dk. Videoen gav et kort indblik i hvad selve afstemningen omhandlede samt hvad den indeholdte angående retsakter og politisamarbejde. Videoen henviste endvidere til hjemmesiden, hvis man var i grundlæggende tvivl om, hvad afstemningen ellers gik ud på (dr.dk, 2015). I dag er hjemmesiden dog overtaget af et net-magasin, og det er derfor ikke muligt at kigge på, hvad hjemmesiden præsenterede af oplysninger om kampagnen. Partiernes visuelle kampagne startede måneden efter. Det giver frem til afstemningsdagen, knap en måned at føre aktiv valgkampagne i, med tilknytning til den visuelle del.

3.1: Analyse af ja-kampagnen

Denne analyse vil kaste et blik på de to største ja partier, Venstre og Socialdemokraternes, og deres kampagne for afstemningen om erstatningen af det nuværende retsforbehold til en tilvalgsordning, 3. december 2015. De to partiers kampagner vil blive præsenteret, for derefter at blive analyseret. Begge partier har skabt egne kampagner, men desuden også en fælles plakat. Dette kapitel har yderligere til formål at belyse omstændighederne omkring selve kampagnen, såsom tidsfaktoren for udbredelsen af kampagnen, stemmesedlens tilblivelse og udformning, samt en teoretisk diskussion af, hvorvidt afskaffelsen af 5/6 dels flertallet, ved et ja, har haft en indvirkning på stemmeresultatet. Dette analyseres senere i kapitlet.

3.2: Ja-kampagnens hovedframe

Forud for selve afstemningen har både ja og nej-partierne skabt kampagner ud fra hvorledes partierne ønsker af frame debatten. Uanset hvordan partiet vælger at markedsføre kampagnen, og hvilke frames denne bindes op på, er et simpelt udtryk som oftest stærkest. Hvilket anerkendes teoretisk både af Semetko og de Vreese samt

Christiansen. For at kunne simplificere afstemningen, har kommunikationsafdelingerne fra ja-partierne bundet deres begrundelse for et ja op på et issue, som vel nok de fleste danskere har en forhåbning om, at vi deltager i. Næmlig Europol som hovedframe. Ifølge partierne er det vigtigt for Danmark fortsat at kunne deltage i det fremtidige politisamarbejde.

3.3: Venstres kampagne

Som regeringsparti, pro-EU-parti og fortaler for et ja til folkeafstemningen, har Venstre meget på spil. Ud fra teorien, kan utilfredse vælgere formodes straffe partierne, hvis ikke de formår at sælge deres politik. Nedenstående er partiets egen formulering af begrundelsen for et ja;

“Venstre anbefaler at stemme ”ja” til at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning. Det gør vi fordi det skal være tryggere at være dansker, sværere at være kriminel og lettere at være virksomhed. Hvis vi siger ja til tilvalgsordningen, giver vi politiet mulighed for fortsat at være en del af Europol-samarbejdet, således at vi fortsat kan bekæmpe den grænseoverskridende kriminalitet. Samtidig giver en tilvalgsordning Danmark mulighed for selv at vælge hvilke dele af det retlige samarbejde i EU vi ønsker at være med i og hvilke dele vi ønsker at stå udenfor”
(retsforbehold.eu.dk, 2015d)

Ud fra Venstres begrundelse for et ja, er det et problem, at Danmark ikke deltager i Europol i større grad, og at det samtidig spænder ben for danske forhold udadtil i Europa. Kampagnens *frame* er bygget op omkring Europol og vigtigheden for fremtidig involvering. I begrundelsen kan man ane en form for skarp pen og retorik. Det ses i sætningen *“Hvis vi siger ja til en tilvalgsordning, giver vi politiet mulighed for fortsat at være en del af Europol-samarbejdet, således at vi fortsat kan bekæmpe den grænseoverskridende kriminalitet”*. Analyseres den sætning, giver Venstres begrundelse et indtryk af, at hvis du stemmer nej, så fratager du politiets mulighed for fortsat at bekæmpe den grænseoverskridende kriminalitet. Venstre pointerer også, at afstemningens centrale spørgsmål er at sikre danskernes tryghed ved det fortsatte samarbejde med Europol, at man vil lade det være sværere at være kriminel, samt lettere at være virksomhed (retsforbehold.eu.dk, 2015d). I begrundelsen nævnes der intet konkret om de retsakter som danskerne derudover skulle tage stilling til. Begrundelsen er alene fremet ud fra Europol og det fremtidige samarbejde. Som Semetko og de Vreese forklarede i kapitel 2.2, er baggrunden for folkeafstemningen et mange-facetteret problem, som hvis ikke det grundigt kommunikeret, kan have store konsekvenser for afstemningens resultat. Budskabet var i al sin enkelthed, simpelt – Vi skal bevare det samarbejde vi har med Europol i dag. De lægger vægt på at vi fortsat

skal have samme grad af kontinuitet omkring Europol, og at man ikke bryder nuværende aftale.

Venstres begrundelse giver en anledning til en undren. Ikke før til slut pointeres det, at man ved et ja, yderligere involverer sig i EU. Man har udeladt brugen af EU i begrundelsen for et ja. Det kan vidne om en form for undvigelsesmanøvre fra partiet, at man ikke tør sætte EU på dagsordenen, hvilket er paradoksalt for et EU-pro-parti. Det kan der være mange gode grunde til. Måske har partiet, som følge af tidligere tiders afstemninger af samme suverænitetssafgivende-karakter, følt sig usikker på, hvorvidt danskerne ville involvere sig yderligere. Eller også var partiet overbevist om, at Europol alene, ville kunne bære afstemningen hjem. De beskriver også, at en tilvalgsordning vil give Danmark mulighed for i fremtiden at vælge netop de samarbejder vi ønsker at deltage i. Det i sig selv giver god mening, spørgsmålet er blot, om vælgerne har tillid til politikernes vurdering af dette?

3.3.1: Visuel markedsføring

Venstres kampagne består ikke alene af ovenstående begrundelse, men som så mange andre politiske kampagner også af en visuel markedsføring af deres anbefaling. Dette er sket med tre forskellige kampagnematerialer, en pjece (nedenstående), en plakat og et postkort. Nedenstående pjece er udvalgt da dens visuelle elementer er karakteristisk for de andre materialer også.

Kilde: retsforbehold.eu.dk(e), 2015

Ligesom begrundelsen, vidner forsiden af denne pjece, samt plakaten og postkortet om, hvor Venstre mener, at essensen af denne afstemning ligger. At Europol fortsat skal

have virkning i Danmark. Der er her, ikke den mindste tvivl om, at Europol, ifølge Venstre, er en vigtig faktor for afstemningen. Her får ordlyden dog en anden sammenhæng. Ifølge pjecens forsidesætning, er det vigtigt ikke at kaste Danmarks politi ud i usikkerhed. Hvilket så, ifølge Venstre, må betyde, at hvis ikke der stemmes ja, har vi et dansk politi i usikkerhed. Det sender et signal om, at dansk politi svækkes, ved et nej.

Der er ingen tvivl om, at det visuelle udtryk udleder et stærkt nationalt signal. Tager vi et nærmere kig, har man skabt et visuelt udtryk, fyldt med en række nationale symboler. For at styrke indtrykket af vigtigheden for gunstige forhold for politiet, har man valgt at placere en blond politikvinde, i forgrunden for en lille flok flyvende svaner, hvilket for øvrigt er Danmarks nationalfugl. Derudover har man valgt i baggrunden, at placere Kronborg med et vejrende, overdimensioneret Dannebrog, hvilket vel ikke kan give større indtryk af, at værne om noget vi har (bemærk symbolikken af kanten af Danmark, der signalerer Danmarks grænse). Holger Danske sidder jo i kælderens og vågner op til dåd, hvis landet har brug for ham, siges det. Så det sender uden tvivl et kraftigt signal, at placere både nationalfugle, Kronborg, Dannebrog og en politibetjent på samme plakat. Ej heller bliver EU nævnt på denne plakat. Igen et signal om at omtalen af et stærkt politi har været en større prioritet. Hvor man som vælger kan få indtrykket af, at vi har et svækket dansk politi. Derudover er selve tegnestilen nærmest nostalgisk-national.

Som nedenstående grafik viser, så er der en bagside til pjecens forside. Først gøres man bekendt med, at vi gik til afstemning om mere end blot Europol. Efter forklaringen omkring Europol, begiver man sig videre ind på essensen af nogle af retsakterne, som der beskrives ved et lettere liv for erhvervslivet samt et lettere liv for familierne. Først her får man et indtryk af, at der også er andet en Europol på spil, ved denne afstemning. Hvilket kun fandtes i pjecen. Det fremhæves dog ikke i samme grad. Slutteligt giver man en forklaring af, at man ikke lukker en ny udlændingepolitik ind af bagdøren, uden at der skal en ny folkeafstemning til.

Hvorvidt pjecen appellerer til vælgerne eller ej, er interessant. Man må antage, at Venstre har forsøgt at sælge deres linje så spiseligt som muligt – sætninger som ”med et ”ja” bevarer vi det, vi kender” og ”livet lettes for erhvervslivet” formulerer de essensen simpelt.

DERFOR ANBEFALER VENSTRE ET "JA"

Venstre anbefaler et klart "ja" ved folkeafstemningen den 3. december. Et "ja" vil gøre det tryggere at være dansker, sværere at være kriminel og lettere at drive virksomhed. Og ved at stemme "ja" bevarer vi det, vi kender - nemlig fuldt medlemskab af Europol.

MED ET "JA" BEVARER VI DET, VI KENDER

3. december skal vi stemme om, hvorvidt vi skal blive i det, vi kender - Danmark i Europol, eller om vi skal spille hasard med politiets mulighed for at samarbejde på tværs af EU's grænser. Hvis man ønsker at bevare det velkendte, og for Danmark meget gavnlige samarbejde, som finder sted i Europol, skal man stemme "ja".

HVORFOR ER EUROPOL SÅ VIGTIGT?

Tiden, hvor kriminalitet foregik inden for landets grænser, er forbi. Menneskesmugling, narkokriminalitet, børneporno, biltyverier, indbrud i private hjem og økonomisk kriminalitet kræver et effektivt samarbejde med politimyndigheder i andre lande, og et centralt knudepunkt, som håndterer analyser og informationer for at opklare sagerne. Det samarbejde er Danmark i dag en del af i Europol. Vi bruger flittigt de direkte søgemuligheder i Europols databaser og Europols analysekapaciteter.

Europol giver dansk politi et effektivt redskab til at bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet og dermed gøre hverdagen tryggere for danskerne.

Men det nuværende retsforbehold betyder, at Danmark i nær fremtid ryger ud af Europol. Dermed mister dansk politi meget vigtige redskaber i kampen mod de kriminelle.

FRIT VALG - ENESTÅENDE MULIGHED FOR DANMARK

Afstemningen handler teknisk set om at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning. Tilvalgsordningen giver Danmark mulighed for selv at beslutte, hvilke dele af EU's lovgivning på retsområdet vi ønsker at være en del af, og hvilke vi ønsker at vælge fra. Ingen tvinger os til at deltage i noget, og ingen kan forhindre os i at deltage i noget.

LIVET LETTES FOR ERHVERVSLIVET

Danske virksomheder skal have fair og lige konkurrencevilkår i Europa. Med et "ja" styrker vi erhvervslivets muligheder, når de handler på tværs af grænserne i Europa. F.eks. skal det naturligvis være lige så let for en dansk virksomhed at opkræve tilgodehavender og ubetalte regninger i et andet EU-land, som det er for virksomhederne i vores nabolande.

FAMILIER FÅR GAVN AF "JA"

Sager om samvær med børn, underholdspligt og arveret hos danske familier, som er stiftet på tværs af grænser, kan i dag gå i hårdknude og fortsætte i uendeligt lang tid, fordi Danmark ikke er en del af de fælles regler, der gælder i disse sager. En del af de EU-regler, vi gerne vil tilvælge, handler om, hvordan privatpersoner - og også familier - kan løse konflikter på tværs af grænser.

INGEN UDLÆNDINGEPOLITIK IND AD BAGDØREN

Et "ja" den 3. december betyder ikke, at Danmark deltager i EU's fælles asyl- og udlændingepolitik. Det skal vi fortsat beslutte i Danmark. V og S har understreget den pointe ved at love danskerne en folkeafstemning, hvis et flertal i Folketinget i fremtiden skulle ønske et tilvalg af den fælles asyl- og udlændingepolitik.

Kilde: retsforbehold.eu.dk(e), 2015

Indholdet af pjecen giver, modsat de visuelle materialer, en mere dybdegående forklaring på de elementer som afstemningen indeholder. Fra første deloverskrift appellerer Venstre til status quo. At vi skal bevare det vi kender, og det gør vi bedst med et ja. Man underbygger dette med en forklaring af Europols betydning for bekæmpelse af grænseoverskridende kriminalitet, og i særdeleshed hvor vigtigt Europol er for at dansk politi har de bedste arbejdsbetingelser for fortsat at kunne bekæmpe kriminalitet. Og har politiet de bedste arbejdsbetingelser, fordrer det, ifølge Venstre, større tryghed i at være dansker. Man giver derudover endnu et eksempel til at underbygge betydningen af Europol, ved at fortælle, at danskerne oftest benytter sig af Europol. Pjecen tager derfor først og fremmest sit udgangspunkt i at forklare, hvad den visuelle del af kampagnen samt begrundelsen også tager udgangspunkt i – At Europol er vigtigt for Danmark, og afstemningens essens, og at et nej vil bryde den nuværende, og velbenyttet samarbejdsaftale Danmark har med Europol, og efterlade et usikkert arbejdsgrundlag for politiet.

Anden deloverskrift, beskæftiger sig med det frie valg, som afstemningen indeholder. De taler om det som værende en enestående mulighed for Danmark, for selv at være herre over hvilke retsakter der for fremtiden skal indføres i dansk lov. Ingen vil ifølge partiet hverken kunne tvinge Danmark til at være en del af noget eller deltage i noget fremadrettet. Hvad de derimod ikke kunne spå om på forhånd var, hvor stor en indflydelse denne *enestående mulighed* ville have på resultatet. Det blev i særklasse den mest omtalte konsekvens – at man samtidig med denne mulighed for at Danmark selv kunne tilvælge fremtidige retsakter, overgiver dette mandat direkte til et simpelt politisk flertal i Folketingets Europaudvalg.

De næste par deloverskrifter, går mere i dybden med et par af retsakterne for afstemningen. Her ser man første gang, konkrete begrundelser for hvorfor retsakterne har betydning for danskerne. Man appellerer til, at danskerne vil give virksomhederne mere gunstige forhold at arbejde under, ude i Europa, hvilket de grundet retsforbeholdet ikke har i dag. Venstre sætter derfor virksomhedernes fremtidige ve og vel på dagsordenen, hvilket stemmer overens med partiets ideologiske linje, om fri og fair konkurrence for virksomheder her i landet, og for fremtiden også i Europa. Dernæst taler man om et af de retsakter med et mere blødt udgangspunkt – Ved et ja, gør man det for fremtiden lettere for familier at søge om underholdsbidrag, forældremyndighed og arveretlige spørgsmål på tværs af grænserne. Hvilket i dag besværliggøres af at Danmark ikke deltager på samme niveau, som de andre medlemslande. Danskernes udgangspunkt i konflikter på tværs af landegrænser skal forbedres, hvilket ligner grundlaget for Europol til forveksling, om bedre samarbejde på tværs af grænser.

Slutteligt forsøger man at berolige eventuelle tvivlere til ro, ved for fremtiden at love folkeafstemning, i så fald ikke allerede inddragede retsakter skal til afstemning. Man refererer direkte til, at asyl- og integrationspolitikken ikke implementeres, selvom man ved afstemningen overlader beslutningskompetencen til, som før nævnt, Folketingets Europaudvalg. Venstre udviser altså kendskab til afstemningens direkte konsekvens, og forsøger at overbevise vælgerne om, at man kan have tillid til, at denne politiske aftale også overholdes.

3.4: Socialdemokraternes kampagne

Oppositionspartiet Socialdemokraterne har valgt ved denne folkeafstemning at danne fælles front med Venstre for et ja. Nedenstående er partiets begrundelse for et ja;

”Socialdemokraterne anbefaler et ja til folkeafstemningen d. 3. december. Afstemningen handler om at sikre danskernes tryghed og bekæmpe kriminalitet på tværs af grænser. Det gør vi bedst, hvis dansk politi fortsat kan deltage i det europæiske politisamarbejde, Europol.

Europol er nemlig vores værn mod organiseret kriminalitet, hvor vi har pågrebet narkohandlere og menneskesmuglere, optrevlet sager om organiseret misbrug af børn og opsporet og forhindret terror.

Vi mener, at danskerne også fremover skal beskyttes af Europol. Det kræver, at vi omdanner retsforbeholdet til en tilvalgsordning og stemmer ja til folkeafstemningen. Danskernes tryghed og en hård kurs overfor de kriminelle er det afgørende for Socialdemokraterne. Derfor anbefaler vi et ja.

Udover fortsat deltagelse i Europol, vil et ja også sikre bedre beskyttelse af ofre for kriminalitet. Det betyder eksempelvis, at

en dansk kvinde med en voldelig eksmand også vil få beskyttelse, hvis hun befinder sig i et andet EU-land. Med et ja vil Danmark også kunne indgå i samarbejdet mod børnebortførelser og indsamle bevismateriale i straffesager på tværs af EU's grænser. Og et ja betyder, at det bliver nemmere for en dansk virksomhed at inddrive gæld fra en virksomhed i et andet EU-land. Det er blot få eksempler på de fordele, et ja vil give danskerne.

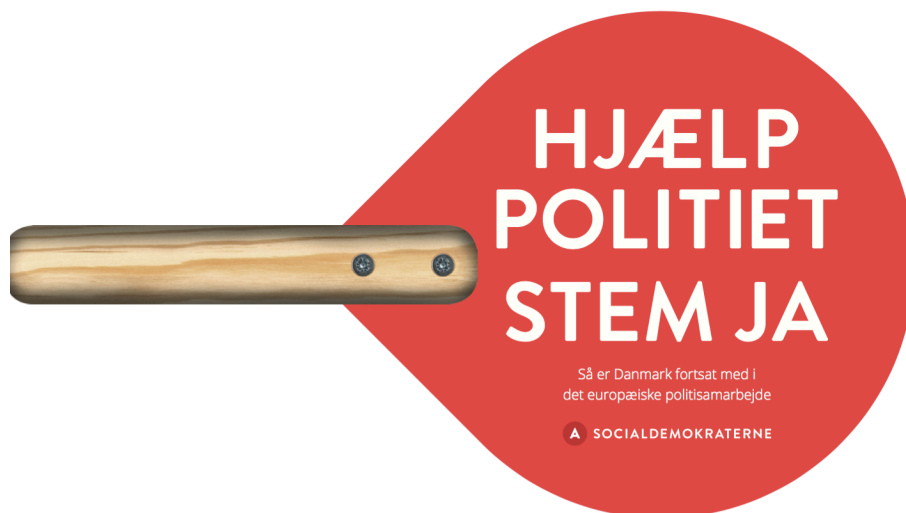
Et ja vil dog ikke betyde, at Danmark skal være en del af den lovgivning på asyl- og indvandringsområdet, som vi i dag står uden for. Vi står vagt om, at dansk udlændingepolitik bestemmes af Danmark uden indblanding fra EU. Det fremgår også krystalklart af den aftale, der er blevet indgået mellem j-partierne, og hvor hvert aftaleparti har vetoret.”
(retsforbehold.eu.dk(f), 2015)

Også Socialdemokraterne er meget optaget af spørgsmålet omkring Europol, og hvor vigtigt det er, at man giver sit mandat, så Europol fortsat kan arbejde indenfor Danmarks grænser. Skal man skalere hvordan Socialdemokraterne rent retorisk begrundet deres ja til afstemningen, er det et mere afdæmpet signal der sendes. Ikke desto mindre, signalerer Socialdemokraterne, at danskernes tryghed er i fare, hvis ikke der stemmes ja, samt at der ikke længere kan bekæmpes kriminalitet på tværs af grænser. Derudover sender soc.dem. det signal, at Europol er værnet mod organiseret kriminalitet. Groft sagt, er der ikke tryghed til stede, hvis ikke Europol kan arbejde i Danmark. Hvilket er samme frame, som Venstre også præsenterede.

Hvad Socialdemokraterne imidlertid gør, som Venstre ikke formidlede i deres begrundelse, var, at omtale hvilke andre faktorer der er til afstemning. Her får man et billede af hvilke konkrete faktorer der er i spil, overfor både den almene dansker og de virksomheder, som før var underlagt det danske retsforbehold. Det pointeres i fire underliggende emner, som et ja medfører, 1) deltagelse i Europol sikrer bedre beskyttelse til ofre for kriminalitet, 2) man skaber fælles front mod børnebortførelser, 3) man kan indsamle bevismateriale på tværs af grænser og 4) det gøres nemmere for danske virksomheder at inddrive gæld i udlandet. Spørger man Socialdemokraterne hvad der er det centrale spørgsmål i folkeafstemningen, mener de ligesom Venstre, at opgøret mod grænseoverskridende kriminalitet, gennem fortsat samarbejde i Europol, er essensen. Og tegner det her skarpt op, *”Vi giver danskerne et klart valg mellem det forbehold, som udelukker os fra Europol, eller en tilvalgsordning, som giver os mulighed for at vælge den lovgivning til, der giver konkrete fordele for Danmark.”*
(retsforbehold.eu.dk (f), 2015).

3.4.1: Visuel markedsføring

Socialdemokraterne har, ligesom Venstre, også et visuelt materiale til at begrunde deres anbefaling. Deres bidrag består af en pjece samt tre plakater. Både pjece samt plakater vil blive analyseret.

retsforbehold.eu.dk(h), 2015

retsforbehold.eu.dk(h), 2015

Pjecen her har stor lighed med en af de tre plakater, som partiet har markedsført. Her er der ingen tvivl om, at det for Socialdemokraterne stadig er problemet angående udelukkelsen af Europol, som er temaet for det visuelle udtryk. Skriften er påtrykt en såkaldt "slikkepind", som er politiets værktøj til at standse bilister i trafikken. Allerede der har vi sammenhængen tilbage til Europol og politiets mulige problemer. Derudover signalerer budskabet, at vi skal hjælpe politiet, og at dette kun sker ved et ja. Hvis ikke der stemmes ja, så hjælper man ikke politiet. Vender man pjecen om, forklarer de, noget overraskende, at afstemningen ikke handler om for eller imod EU. Hvilket afstemningen

jo gør, til en vis udstrækning. Derudover lægger man det igen over på vælgeren, at hvis ikke der stemmes ja, så arbejder politiet i fremtiden ikke ligeså effektivt.

Partiet har udover denne pjece, en række plakater. Første plakat i rækken, er magen til forsiden af førromtalte pjece. Partiet har dog også præsenteret to plakater, begge med et meget stærkt skriftligt og visuelt udtryk;

(Kilde: kommunikationsforum.dk, 2015)

Begge plakater springer visuelt frem, og der er ingen tvivl om Socialdemokraternes agenda med disse plakater – er du ikke på ja-siden, er du modstander af, at politiet har gunstige forhold til at kunne stoppe kvindehandel og pædofile netværk. Dette understreges yderligere, da DR's journalist, Tobias Sydradal Lund, spørger Socialdemokraternes kampagneansvarlige, Nick Hækkerup, "om det er det samme som at sige, at hvis man stemmer nej, så hjælper man ikke politiet med at optrælle pædofile netværk", hvortil Nick Hækkerup svarer "Hvis man stemmer nej, så forringer man politiets muligheder for at optrælle pædofile netværk" (Lund, 2015). Plakater som disse, med så stærkt et signal, der måske oveni købet rammer skævt⁷, kan have modsatte effekt, hvilket bekræftes af både Semetko, de Vreese og Christensen, jf. kapitel 2.2. Socialdemokraterne har virkelig skruet op for patos⁸ og givet den et markant skræmmeelement. Hvilket understøttes rent visuelt, af de mulige ofre på plakaten. Hvilket for de vælgere som Tobias Sydradal Lund adspurgte på gaden, var kontraproduktivt. Det skal dog siges, at denne lille rundspørge, intet repræsentativt har i sig. Til Berlingske Tidende erkender partiets formand, Mette Frederiksen, at man har skabt en markant kampagne, fordi det er en markant sag der skulle tages stilling til (Kildegaard m.fl., 2015). For at kunne vække, hvad der bedst kan betegnes som en form for dårlig samvittighed i vælgerne, har Socialdemokraterne udlagt et kampagne-frame, med en stærk visuel symbolik. Det er helt klart en diskussion værdig, om de er gået over

⁷ DR spurgte i samme tv-klip, en række vælgere, hvor nogle af vælgerne fandt kampagnen ulækker, fordi ordet pædofil og en pige indgik på plakaten (Kilde: <http://www.dr.dk/nyheder/indland/video-folk-tager-afstand-fra-ulaekker-s-kampagne#!//00:27>)

⁸ Patos – En af tre appelformer. Appelformen med en særlig følelsesladet tilgang til at udtrykke sig. (Kilde: <http://www.akti.dk/talerteknik/images/Kap.%203.pdf>)

grænsen. Partiet mener at det er konkret og forklaret lige til grænsen, hvilket det også skal være, for at man i dag forstår betydningen af Europols vigtighed. Hvorimod den ikke så repræsentative rundspørge, samt flere kommunikationseksperter forklarer, at kampagnen i dens visuelle udlæg, har været over grænsen.

Der er ingen tvivl om, at begge partier tegner et billede af en sort-hvid afstemning, hvilket man gennem tiden altid har gjort. Et eksempel her er den annonce der blev bragt i en avis i 1972, vedrørende daværende folkeafstemning om tilslutning til EF, hvor man bragte en annonce indeholdende et billede af en flok køer og dertilhørende påskrift *"Skal disse køer slagtes i utide?"* (http://notat.dk/artikler/2004/dyrk-ikke_2004). Det er derfor ikke noget nye af man opstiller komplekse spørgsmål som en sort/hvid opfattelse. Hvis ikke du stemmer ja, efterlader du Danmark til det utrygge og de kriminelle vil stort set få frit spil – groft sagt. Måske mener begge partier det ikke så sort-hvidt, men argumentationen bliver til en enten-eller strategi. Enten vil du tryghed og sikkerhed, ellers vil du ikke. Jon Kiellberg, kommunikationsrådgiver og politisk analytiker, kritiserer ja-sidens kampagner for at være for simple og at de simpelthen er kammet over, og vil ifølge ham efterlade vælgeren uforløst, i at vide hvad vedkommende skal stemme på, som kan ende i en form for modvilje (Braagaard, 2015). Målingen før valget, vedrørende hvorvidt danskerne ved hvad de går til afstemning på, fortæller jo en del om, hvor komplekst et emne det var, vi gik til afstemning på. Det kunne tyde på, at begge partier har haft en forhåbning af, at ved at frame et af afstemningens hovedproblemer (Europol) så hårdt, til et spørgsmål om sikkerhed og tryghed, at man så flyttede fokus fra et andet hovedproblem ved afstemningen, nemlig suverænitetssafgivelsen. Som en kort opsummering har den manglende omhyggelighed i at indføre fremtidige afstemninger som en del af det juridiske grundlag for afstemningen, kostet en ellers simpel kampagne, dets resultat.

3.4.2: Hvor blev EU af?

Den opmærksomme læser, vil ud fra den præsenterede ja-kampagnes visuelle udtryk, undre sig over, at en for til afstemningen ret væsentlig del, nemlig EU, er udelukket fra kampagnen. At ja-kampagnen undgår at tale om EU vidner om, at man har udelukket konteksten af selve afstemningen. Paradoksalt nok, er dette en beslutning der er foretaget af pro-EU-partier, som ikke burde være berøringsangste overfor brugen EU som udtryk, da de som pro- EU-parti generelt er positive overfor EU. Det kan ligge i ja-kampagnens frame-strategi, at de ikke vurderede, at afgivelsen af suveræniteten til EU, og derved omtalen af EU, har ligeså stor vigtighed som tilvalget af Europol. At EU simpelthen ikke er omdrejningspunktet. Hvilket der kan argumenteres for er, at føre kampagne udenom selve essensen. Hvilket i et frame-perspektiv, kunne være en klog beslutning, så man alene fokuserede på det man mente var essensen, og derfor ikke havde behov for at omtale andre aspekter ved afstemningen.

Der er ikke et entydigt svar fra ja-partiernes kampagne, som kan fortælle hvorvidt det har været et bevidst valg, at udelukke brugen af EU fra kampagnen. Dog har Jakob Ellemann-Jensen, Venstres politiske ordfører, udtalt, at han ikke spekulerer voldsomt over, at EU er udeladt fra plakaten; *"Det er rigtigt, at det ikke står på plakaten, men nu handler det jo først og fremmest om dansk politis muligheder for effektivt at bekæmpe nogle af de værste kriminelle, der findes"* (Nilsson og Kristensen, 2015). Uanset hvad man normativt måtte mene afstemningen gik ud på, handler den jo om afskaffelsen af det nuværende EU-retsforbehold til fordel for en tilvalgsordning, ved at tilvælge en række retsakter på området. Og et af disse retsakter er Europol.

For at kunne diskutere ja-partiernes kampagneudlæg, inddrages kampagnen fra nej-partiernes største parti, Dansk Folkeparti. De er inddraget i analysen da de påpeger gennem både valgmateriale samt et stærkere visuelt udtryk, et EU er problemet ved afstemningen. De påtaler derved EU, hvilket de to andre partier ikke berører. Gennem de tidligere EU-afstemningerne fra Euroen i 2000 og frem, har Dansk Folkeparti lagt sig fast på, at Danmark ikke yderligere skulle afstå suverænitet til EU, som frame. Dansk Folkeparti anerkendte dog også problematikken i, at Danmark på sigt kom til at stå udenfor Europol-samarbejdet (retsforbehold.eu.dk(1), 2015). Her er partiets egen begrundelse for et nej;

"Dansk Folkeparti anbefaler et nej til at afskaffe retsforbeholdet. Hvis danskerne afskaffer retsforbeholdet overføres der mere magt til EU, idet EU-partierne allerede har valgt, at 22 konkrete retsakter indføres i Danmark. Fremadrettet får ja-partierne lov til selv at beslutte i hvilke sager inden for det retslige område Danmark skal være med, henholdsvis ikke være med. Formentlig vil det betyde, at Danmark i løbet af få år vil være helt med i det retslige samarbejde. Ja-partierne har peget på, at udlændingeområdet vil forblive et dansk anliggende, indtil partierne er enige om noget andet. Med andre ord danskerne risikerer altså også med et ja at afskaffe Danmarks forbehold på udlændingeområdet. De giver i hvert fald politikerne i ja-partierne fuldmagt til at afskaffe det.

I Dansk Folkeparti er vi enige i, at det giver problemer, hvis Danmark ikke er med i retsakterne vedrørende europol. Derfor foreslår vi en selvstændig afstemning herom i tilfælde af et nej. Herved vil Danmark kunne tiltræde denne retsakt eller indgå en parallelaftale med EU om tiltrædelse" (Ibid.,)

Begrundelsen indeholder implicit to kerner; 1) Overgivelse af suverænitet til ja-partierne i Folketinget, samt 2) deraf risikerer vi at overgive asyl- og integrationspolitikken, uden at befolkningen er blevet spurgt. Som eneste af de tre partier i denne specialeafhandling, italesætter Dansk Folkeparti i deres begrundelse, EU og de konsekvenser der følger ved et ja til afstemningen. At EU får mere magt, hvilket for partiet er helt centralt i deres anbefaling af et nej. Derudover ligger man vægt på hvordan ja-partierne for fremtiden vil kunne implementere de retsakter, der for denne afstemning ikke var inkluderet – retsakterne vedrørende den fælles asyl- og

integrationspolitik. Deres suverænt stærkeste frame er suverænitetssafgivelsen. Og det er et tungtvejende argument. Oversat til dansk – vil vi af med hvad der er vores? Omvendt følger der medbestemmelse, når man går fra det mellemstatslige niveau og til det overstatslige niveau. Medbestemmelsen blev et modargument, som Lars Løkke Rasmussen benyttede sig af mod Kristian Thulesen-Dahl, under tv-debatten på TV2, *Ja eller nej – det stemmer vi om*. Dansk Folkeparti benytter sig, ligesom sine modstandere, af skræmmekampagne, ved at påpege, at hvis der stemmes ja, så vil Danmark formentlig afskaffe resten af retsforbeholdet. Rent juridisk er det korrekt, at Folketingets Europaudvalg med et simpelt flertal, ville kunne afskaffe retsforbeholdet helt, ved et ja til afstemningen. Skal man forstå Lars Løkke Rasmussen samt Mette Frederiksen, fortalte de begge i tv-debatten på TV2, dagen før valget, at de, ja-partierne imellem, havde indgået en politisk aftale, hvis retsakterne vedrørende den fælles asyl- og integrationspolitik skulle implementeres. I så fald ville dette kræve en folkeafstemning. Dansk Folkeparti vægtede denne konsekvens af afstemningen særligt højt gennem debatten. De valgte, ligesom ja-partierne, ikke at beskæftige sig yderligere med de retsakter der var en del af afstemningen. Et af argumenterne for dette må være at holde framet så simpelt som muligt.

For at give partiets begrundelse et visuelt udtryk, har Dansk Folkeparti skabt to pjecer samt én plakat. Pjecerne er vedhæftet i Bilag 2. Pjecerne har fået navnene "*Hvad er fup og fakta om retsforbeholdet?*" og "*Danmark i dine hænder! Stem NEJ den 3. December*" (retsforbehold.eu.dk (J), 2015). I første pjece opstiller partiet seks påstande, som de vælger at markere med enten et mærke af nej, ja eller måske. Første påstand omhandler hvorvidt det alene er Europol vi går til afstemning omkring, hvor partiet markerer denne påstand med et nej. De fortæller om konsekvensen ved at EU på de implicerede retsakter for fremtiden vil have fuld råderet over bestemmelsen på området. Derimod fortæller de intet om hvad disse retsakter består af. De påpeger alene, at ved et ja vil danskerne ikke længere blive spurgt. Omvendt vil Danmark sidde med til bords og have noget at sige i udformningen af den konkrete politik på området.

Påstand nummer to, handler om hvorvidt Danmark kan blive i Europol. Her balancerer partiet på et knivsæg, da de lover at Danmark under ingen omstændigheder forlader Europol. Dette er imidlertid ikke op til partiet at vurdere eller bestemme dette. Hvis ikke medlemslandene tilbyder Danmark en parallelaftale eller at danskerne, ved en re-afstemningen om Europol, stemmer ja, så vil Danmark ikke kunne deltage. Den resterende del af påstandene i pjecen, lægger sig i høj grad op af den linje som partiet har lagt, ved ikke at ønske mere involvering i EU, og slet ikke i en fælles asyl- og integrationspolitik, som de beskriver kan være nært forestående ved et ja. Påstand nummer 5 har dog en speciel overskriftsformulering – Heri indgår ordet tillid. "*Kan vi have tillid til, at EU-partierne ikke går videre?*" (Ibid.,). Denne påstand giver de markeringen "måske", med den forklaring at det er et personligt anliggende hvorvidt man nærer tillid eller ej. Ikke desto mindre sår man jo en grad af tvivl hos vælgerne, ved at kommunikere at man kun *måske* kan have tillid. Den underliggende mistillid i denne påstand, forklarer de med hvordan EU gang på gang har udviklet sig til noget andet

(Ibid.,). Et par af argumenterne er her, at man tidligere lovede at EU ikke ville få beføjelser indenfor den danske arbejdsmarkeds- og velfærdspolitik, men at det her de i dag samt at man mente det ville føre til økonomisk usikkerhed ikke at tilvælge euroen, hvor det ifølge partiet gik lige omvendt. Så ifølge partiet er der stor grund til at nære mistro, når EU-partierne lover, at EU ikke får flere beføjelser. Det er et stærkt signal at sende, at man godt kan have mistillid til, hvorvidt ja-partierne står ved deres ord. Sidste påstand omhandler hvorvidt det er forsvarligt at give politikerne i Europaudvalget denne blankocheck til at kunne implementere fremtidige retsakter, eller om man fra retsakt til retsakt skal kunne vurdere, om Danmark skal med ind. Her kommer partiet ind på afstemningens hovedkonsekvens.

Gennem pjecen og kampagnen generelt, omtaler Dansk Folkeparti parallelaftalen, som den mest ideelle aftale for Europol. Det er argumentet for at fastholde retsforbeholdet i nuværende form. Skal man igennem samme proces for hver enkelt retsakt man ønsker tilvalgt, kan det vel et spørgsmål om tid, førend aftalelandene trækker deres interesse i fortsat at bakke op om Danmarks fremtidige parallelaftaler. Hvilket jo også er derfor man udvalgte 22 retsakter til afstemningen og ikke alene Europol. Parallelaftaler er, groft karikeret, en sær aftale for et land – hvilket kan signalere at man ønsker andre vilkår end den resterende del af medlemslandene.

Fra et kampagneteoretisk synspunkt, benytter Dansk Folkeparti sig af et stærkt frame omkring afgivelsen af suverænitæt. Denne konflikt, som der er mellem institutionen EU og Dansk Folkeparti, er det stærke frame, som virker til at omtale problemet. Det vækker interesse. Og med en forholdsvis overskuelig kampagne fra Dansk Folkeparti, rent visuelt, så præsenterer man også en kampagne der ikke har for mange dikkedarer, og som leverer essensen kort og præcist. Partiets plakat er, af de involverede partier, måske nok den mest enkle plakat;

Kilde: Retsforbehold.eu.dk(), 2015

Der kan unægtelig være tvivl om, hvad Dansk Folkeparti ønsker. Et nej til mere EU – deres frame. Der er ikke noget der visuelt fratager essensen af afstemningen. Det er præsenteret enkelt og ligetil, kort og præcist. Da Danmark på tidspunktet for afstemningen stadig var en del af Europol, har man en plakat der fra partiets side, holder hvad den lover. Vi får ikke mere EU, selvom der stemmes ja til Europol alene. Plakaten gør visuelt hvad den skal. Forklarer essensen kort og præcist. Set i lyset af afstemningens resultat, har nej-partierne haft succes med at flytte vælgere fra den forholdsvis sikre ja-side og over til nej-partierne. Nej-partierne havde succes med at forklare, at denne afstemning ikke alene handlede om Europol. Succesen udspringer af, at ja-partierne ikke gjorde synderligt meget i at modsætte sig denne argumentation, da deres kampagne-frame alene bandt sig op på Europol. Og det var samtlige partier jo enige i, at man skulle bevare medlemskabet af. Resultatet bar i høj grad præg af, at ja-partierne ikke havde juridisk belæg for i fremtiden at sikre folkeafstemninger angående asyl- og integrationspolitikken. Det er derfor ikke nej-kampagnen der alene, har båret sejren hjem. Nej-partierne har i stedet udfordret vælgernes tvivl.

Tidligere folkeafstemninger vedrørende EU, har som oftest også udviklet sig til, at man diskuterede andet end det tema ja-partierne ønskede der skulle stemmes om. For denne kampagne udviklede sig netop til at omhandle andet end det ja-kampagnen proklamerede. Netop det faktum at Europol stadig var en teoretisk mulighed, selvom der blev stemt nej, og det faktum at de resterende retsakter til afstemning, var en suverænitetstafstæelse til EU, og at nej-partierne fik succes med at omtale afstemningen som værende en tillidsafstemning.

Specieanalyserne partiers formænd samt Enhedslistens daværende retsordfører, Pernille Skipper, debatterede i TV2-debatten, *Ja eller nej – Det stemmer vi om*, der blev afholdt dagen før valget. Her blev partierne spurgt til, hvilke problemer afstemningen indeholdt, hvor udsagnene stemte overens med partiernes kampagnestrategier. De to hovedframes, Europol og suverænitetstafgivelsen fik det meste af taletiden i denne tv-debat, akkompagneret af nyhedsværterne Cecilie Beck og Poul Erik Skammelsens spørgsmål, som forsøgte at styre debatten til at fokusere på begge sideres svagheder. Det gav anledning til at omtale de to kampagners vigtigste begrundelser for hhv. Et ja og nej. Deraf blev omtalen af hvad afstemningen ellers handlede om, mere EU, reduceret til få minutter hvor ja-partierne alligevel valgte at fokusere på Europol (*Ja eller nej – det stemmer vi om*). Man lod ikke debatten indeholde, hvad afstemningen ellers gik ud på, ligesom man gjorde hos DR1 i deres *Demokratiets Aften*.

Igennem begge tv-debatter, kunne ja-partierne ikke tilbagevise påstandene om carte blanche-udstedelsen. Det affødte en heftig debat, som også fik karakter af et spørgsmål om tillid. Kristian Thulesen-Dahl spurgte til hvorfor at ja-partierne ikke havde nedfældet denne garanti og sikret den som en politisk aftale. Og dette blev ikke besvaret på anden måde, end da Lars Løkke Rasmussen forklarede, at man måtte have lid til en politisk aftale, træffet mellem aftalepartierne (*Ja eller nej – Det stemmer vi om TV2*;

Demokratiets Aften, DR1). Lars Løkke Rasmussen lod Kristian Thulesen-Dahl forstå, at hvis ikke KTD kunne fæste lid til de politiske aftaler der blev skabt mellem partierne, hvordan kunne Lars Løkke Rasmussen, i modsat fald så have tillid til politiske aftaler der blev skabt med Kristian Thulesen-Dahl? (*Demokratiets aften, DR*). Yderligere mente Kristian Thulesen-Dahl, at man først igangsatte denne garanti som en politisk aftale, da det gik op for ja-partierne, at denne carte blanche udstedelse fik stor bevågenhed. Ser man på den konkrete aftale, *Aftale om Danmark i Europol* (Statsministeriet, 2015), nævnes det ikke i aftalen, hvorvidt der er indgået en aftale blandt ja-partierne, om denne garanti. Det kan derfor med rimelighed antages, at Kristian Thulesen-Dahl havde ret i, at garantien først blev omtalt efterfølgende aftalens indgåelse. Derimod kunne de gøre denne del af garantien juridisk gældende, ved at skrive den ind i aftalen, at disse retsakter kun kunne afskaffes ved folkeafstemning. Ja-kampagnen kunne i så fald have imødekommet det carte blanche-forbehold som fik stor betydning og dette vil blive yderligere analyseret i kapitel 3.8.

Slutteligt tager tv-debatten hul på den mistillid der opstod i kølvandet på den garanti som ja-partierne fremlagde som sikkerhed for, at der ikke for fremtiden indføres asyl- og integrationspolitik, uden afstemning. Som Lars Løkke Rasmussen udtaler, såede Kristian Thulesen-Dahl tvivl ved dansk politiks 100-årige lange tradition for overholdelse af de politisk aftaler der blev indgået imellem parterne. Tilliden blev udfordret ved Kristian Thulesen-Dahls spørgsmål til, hvorvidt man kunne stole på at partierne ikke indførte denne politik. En vred Lars Løkke Rasmussen rettede en skarp kritik mod Kristian Thulesen-Dahl, for at føre en skræmmeretorik som kunne udfordre befolkningens generelle tillid til det samlede politiske system. Et system som Kristian Thulesen-Dahl jo for så vidt selv er en del af. Han retter deraf også en kritik mod sig selv. En mistillid som han også forklarede dagen før TV2-debatten, i *Demokratiets Aften* på DR1, den 1. december 2015, hvor Kristian Thulesen-Dahl igen satte spørgsmålstegn ved, hvorvidt man kunne stole på aftalepartierne vedrørende den udstedte garanti. Hvilket Løkke Rasmussen øjeblikket efter kontrakommenterede med det udsagn, at man så heller ikke kunne stole på de politiske aftaler med indgik med Kristian Thulesen-Dahl (Kaae, 2015). Selvsamme Kristian Thulesen-Dahl samt Pernille Skipper stillede ellers selv en garanti på, at man ville støtte op omkring en folkeafstemning mere, i så fald at det var det der skulle til. Hvilket virker paradoksalt, når de to politikere i samme program sætter så stort et spørgsmålstegn ved, hvorvidt man kan stole på den politiske garanti, som ja-partierne har stillet for, at asyl- og integrationspolitikken ikke bliver indført medmindre der foreligger en folkeafstemning. Hvis nej-partierne ikke stoler på, at man fra ja-partierne vil indkalde til folkeafstemning i givet fald at man ønsker en tilslutning på asyl- og flygtningeområdet, hvordan kan man så stole på at nej-partierne vil arbejde for en fælles aftale med Europol, hvis ikke der kan fæstes en parallelaftale?

Gennem analysen har vi set hvordan partierne har framet, hvad de mente var hovedessensen af kampagnen. Hvis ikke du vil Europol billiger du grænseoverskridende

kriminalitet, og hvis du ikke stemmer nej får vi mere EU og en potentiel glidebane fremadrettet. Det er forsimplede frames fra begge kampagnesider, som ikke diskuterer indenfor samme rammer, hvilket kan forvirre vælgeren. Derudover er begge kampagner for Europol. Derimod har ja-kampagnen det store problem, at de omtaler et eventuelt nej, som værende at give de kriminelle frit lejde over grænserne. Og uanset hvordan dette ellers formidles, er det en strategi der beror på overdrivelse. Nuvel en strategi man har valgt, for at understrege vigtigheden af et ja. Det faktum at selve aftalen hedder, Aftale for Danmark i Europol (http://www.stm.dk/_p_14101.html), indikerer også hvor berøringsangste partierne er, overfor at nævne EU i aftalen. Eller det at vi stemmer om yderligere retsakter, end blot Europol. Med det in mente, at Europol afstemningen bragte flere retsakter til afstemning, end omvendt, da man alligevel skulle til afstemning kunne man udvælge 22 ekstra retsakter til afstemning, som ingen taler om. Selvom man i DR1 debatten, *Demokratiets aften*, ellers ihærdigt forsøgte at debattere nogle af disse retsakter, og give dem taletid. Argumenterne for dem var, at vi ikke i fremtiden skulle vælge hver enkelt retsakt til afstemning samt, at nogle af retsakterne gav god mening i forhold til Europol samarbejdet. Ja-partierne kritiserede i høj grad nej-partierne for at bedrive modstridende argumenter – Som Lars Løkke Rasmussen sagde, så fandt han det mærkværdigt at nej-partierne syntes at være for de fleste af de 22 retsakter, men de advokerer for et nej mod dem, for dagen efter afstemningen at forsøge alligevel at komme med i disse retsakter, gennem parallelaftaler. Nej-partierne udtalte gennem debatten, at de ikke umiddelbart kunne udpege retsakter som de mente ikke var passende for danskerne. I stedet udtalte man, at konsekvensen ved et overordnet tilvalg, var for omfattende, og ville fratage danskerne deres medbestemmelse. Selv Anders Samuelson udtalte, at ud af de 22 retsakter, var han for de 21 af dem. (*Demokratiets aften*, 2015).

3.5: Det forsømte efterår?

Kigger man tilbage historisk, har EU-afstemninger med samme kompleksitet som 2015-afstemningen, kostet ja-siden. Både med Maastrichttraktaten, hvor EF skulle omdannes til EU i 1992 samt Euroafstemningen i 2000, har vi skullet afgive en stor portion selvbestemmelse. Noget så nationalt som hvordan politikken udføres, dengang med Maastricht og vores mønt, Kronen, i 2000.

Kigger man tilbage på de tidligere EU-afstemningskampagner, undersøger Karen Siune og Palle Svensson, hvordan kampagnen vedrørende Maastrichttraktaten dengang, blev udført. Frem til afstemningen, 2. juni 1992, øgede man fra januar måned samme år informationsniveauet. Den danske oversættelse af Maastrichttraktaten var tilgængelig via posthusene, samt informationspapirer fra Folketinget, blev husstandsomdelt. Man startede kampagnen som en informationskampagne, mere end en decideret politisk kampagne, selvom der blev kommunikeret med politiske statements. Hvor Uffe Ellemann-Jensen og Ritt Bjerregaard, som regnes for at være blandt 90'ernes politiske

sværvægttere, allerede fra starten af kampagnen var ude og besvare de forskellige aspekter af afstemningen, som der blev stillet spørgsmålstejn ved (Siune og Svensson, 1993:106). Som en note hertil, skal det siges, at der ikke umiddelbart var nogle storpolitiske forhandlinger i gang, indenfor Danmarks grænser, hvilket der var ved EU-afstemningen 2015. Ikke desto mindre var det en meget kompleks afstemning der skulle stemmes om – for hvad indebar det at deltage i en fælles union? Hvilket gjorde udslaget til, at man gennem foråret, satte fuld fokus på de spørgsmål som rejste sig gennem debatten. Der var bred deltagelse, både fra politikere og fra danskerne. Intensiteten af kampagnen steg yderligere gennem april og maj, og man udsendte mere end 40 tv-programmer der havde til formål at oplyse og forberede danskerne til afstemningen. Dengang debatterede de to fløje også ud fra to frames, der kan give associationer til 2015-afstemningen. Nej-partierne var bange for at miste suveræniteten og ja-siden ville gerne inkludere sig yderligere i samarbejde med EU (Siune og Svensson, 1993:107). Deraf udviser afstemningen fra 1992, ifølge Siune og Svensson, ikke den store framemæssige forskel.

Kigger vi i forhold til kampagnen om Maastrichttraktaten, der var et halvt år undervejs, er denne EU-kampagne to måneder undervejs. Udgangspunktet for tiden at føre kampagne i, er derfor væsentligt indskrænket, i forhold til 1992. Det var for så vidt ikke en umulig tidsafgrænsning, da kommune- og folketingsvalg er kortere, oftest omkring tre uger lange. Hvad der i virkeligheden var en udfordring for kampagnerne, var det højspændte politisk efterår. Et efterår præget af et tunge politiske emner – Finansloven 2016, tilstrømningen af flygtninge og flygtningestramninger, samt flere udenrigspolitiske aktiviteter som nedskudte russiske fly samt terroren i Paris, har ført til at både medier og politikere har haft deres fokus andetsteds (Bjerregaard, 2015). Under finanslovsforhandlingerne er toppolitikerne og regeringen travlt beskæftigede med at forhandle finansloven på plads. Indtil dette er sket, er toppolitikernes tid derfor brugt andetsteds...end på ja-kampagnen.

Med Finansloven på plads, 19. november 2015 (Finansministeriet, 2015), var der ca. 14 dage til at føre aktiv EU-kampagne politik i. Hvilket må betegnes som værende for lidt. For ja-partierne, der har haft hvad der mest af alt minder om en katastrofal kampagne, har det i et afstemningsperspektiv været kritisk, at toppolitikerne har været beskæftiget andetsteds. Et af grundene til dette er, at de højest profilerede politikere, oftere også stjæler medietiden, og derfor ville kunne italesætte EU-afstemningen, i et langt bedre perspektiv, end deres kampagne. Disse har imidlertid været beskæftiget af indenrigspolitikken, da man alt andet lige, havde behov for at sætte præg på så vigtige politiske aftaler, hvilket jo gælder alle partier. Derfor er der heller ikke nogle partier, mere end andre, der var undtaget for den korte kampagnetid. Det er dog klart, at med så ustabil en ja-kampagne, havde mere tid måske kunnet arbejde for ja-kampagnens bedste. Det ville i så fald have frigivet en række ressourcer hos de stærkere profilerede politikere, der ville kunne forklare hvorfor de netop skulle stemme ja. Til Venstres landsmøde i Herning, november 2015, opfordrede Lars Løkke Rasmussen da også sine

partifæller til, at give EU-afstemningen fuldt fokus. Hvor virkeligheden i stedet var, at han dagen efter, sendte to af sine ministre ud i et udspil om vækst i udkantsdanmark samt en efterfølgende aftale om asylstramninger (Klarskov, 2015; Klarskov og Skærbæk, 2015).

Efter afstemningens resultat, anklagede ja-partierne, S, R og SF i en artikel hos Politiken, Lars Løkke Rasmussen for, at være skyld i at der blev stemt nej til afstemningen. Grundlaget for dette skulle angiveligt være, at man havde tilladt regeringens egne udspil at fylde for meget, samt Finansloven, så der ikke blev plads til at diskutere EU-politik (Ibid.,). Idet partiernes toppolitikere trækker i arbejdstøjet, når der skal forhandles et nyt politisk område. Morten Bødskov, tidligere minister og nuværende medlem af Folketinget, forklarer, at *"(...)vi kun har haft godt 14 dage til at køre effektiv kampagne om det her spørgsmål, og det har vist sig at være alt for lidt"* (Ibid.,). Nick Hækkerup og Morten Østergaard, De Radikales leder, stemmer i, angående kritikken af den manglende tid til at føre kampagne, og giver ligesom Morten Bødskov, et heftigt politisk efterår med mange konkurrerende dagsordener og politiske udspil, skylden. Disse undskyldninger om manglende tid, grundet et heftigt politisk efterår, købte Venstres daværende kulturminister, Bertel Haarder, ikke. Han ser det som værende en mærkelig forklaring, med argumenter om, at deres egne partier ikke har gjort så meget, og at han ville kunne forstå klagen, hvis de havde ligget vandret i 14 dage. Han påpeger at 14 dage er hvad partierne normalt har til at føre valgkamp (Ibid.,). Hvilket for så vidt også er korrekt, at danske valgkampagner til de styrende organer, sjældent varer længere end 2-3 uger. Denne afstemning kan dog ikke sammenlignes med en ordinær valgkampagne. Uden at skulle forklejne valg til kommune samt folketing, så er det svært at skulle sammenligne en valgkampagne og en afstemningskampagne. Det angiver SOE-litteraturen også – At der er signifikant forskel på de to forskellige slags valg. I valget til afstemningen, bliver vælgerne præsenteret med materiale, de ikke grundlæggende stifter bekendtskab med daglige, og som de formodes at sætte sig ind i og tage stilling til i løbet af nogle få uger. Hvorimod valg til nationale parlamenter først og fremmest handler om nationale politikere der kæmper for mærkesager og ikke nødvendigvis om en specifik politik alene og hvor man ydermere har politiske ideologiske forestillinger at støtte sig op ad. Det kan man for så vidt også gøre ved en afstemning – men vælgerne ønsker også en indsigt i, hvad de går til afstemning på. Og ja-kampagnen var ikke grundig nok i udformningen af den politiske aftale. Hvilket man nok ikke ser i samme grad, når de kæmper om taburetterne i Folketinget.

3.6: Valget i stemmeboksen – et tilvalg eller et fravalg?

Foruden kampagnen, skulle vælgerne tage stilling til selve afstemningen i stemmeboksene 3. december 2015. Man skabte en stemmeseddel, som kunne

mobilisere mistillid og tvivl⁹. En svært formuleret stemmeseddel, som ikke umiddelbart gav meget mening i forhold til afstemningen. Stemmesedlen var udformet således;

Kattegat Storkreds 1. opstillingskreds 3. december 2015
Forslag til lov om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning
Sæt X i én af rubrikkerne
JA ☐
NEJ ☐

Først et kig på hvordan afstemnings-”spørgsmålet” var udformet. Med anførelstegn omkring ”spørgsmål”, da man ikke kan kategorisere stemmesedlens udformning som værende et spørgsmål, deraf skulle den slutte med et spørgsmålstegn. Formuleringen er vag. Den udstråler usikkerhed og at man var alvorlig bange for at gribe fat om afstemningens reelle tematik. At vi gik til afstemning for at afskaffe nuværende EU-retsforbehold ved en omlægning til en tilvalgsordning. Såfremt en vælger endnu måtte være i tvivl om afstemningens indhold, kunne dette let tænkes at blive forstærket af selve stemmesedlen. For der er vel mere tale om en konstatering end et spørgsmål. Morten Østergaard, De Radikales leder, anerkender således også, at stemmesedlen retorisk set, ikke har noget brugervenligt design over sig (Vestergaard, 2015). Politikerne udformer stemmesedlen, og har deraf et ansvar for, at vælgerne ikke er i tvivl om hvad der stemmes om. Tematikken er simpelthen ikke klar nok og slet ikke i et sprog så Hr. Og Fru Danmark ved hvad der reelt skulle stemmes om. Det kan omvendt måske for nogle virke skræmmende og understøtte tvivlen, hvis man udformede stemmesedlen med et retorisk negativt sprog som ”delvis afskaffelse af retsforbeholdet”. I det mindste er denne formulering mere rammende for tematikken. Og da vælgerne ifølge teorien om den politiske kampagne, er gode til at gennemskue fejl, burde man have udformet et spørgsmål af mere gennemsigtig karakter. Det virker til at man forsøgte sig med en mere blød formulering med ord som omdannelse i stedet for afskaffelse samt at ordet tilvalgsordning i sig selv, er et positivt ladet ord. Hvilket i stedet mandede ud i en snørklet og forvirrende formulering.

⁹ Som notits, har Jørgen Goul Andersen spekuleret i, om stemmesedlen kunne mobilisere mistillid, hvilket gennemgås i kapitel 2.3.4.

Var det et fravalg af nuværende retsforbehold eller et tilvalg af et nyt? Begge kampagner forsøgte at appellere til status quo, hvilket ifølge professor Derek Beach, udmundede i at, der var uafgjort på den front, frem til valgaftenen. Jakob Ellemann-Jensen fortalte til samme artikel, at han mente at ja-kampagnen i den grad har status quo på deres side, for hvis man vil bevare det man har (Europol) skulle man stemme ja. Til det fortæller han, at det var et bevidst træk fra ja-kampagnens side, at for at bevare det man havde, skulle man stemme ja (Nilsson og Kristensen, 2015). Da det kun var Europol som dybest set blev omtalt af ja-kampagnen, giver det god mening at tale for bevarelse af det eksisterende. Det eksisterende er dog også retsforbeholdet, som det er nu. Begge kampagner fortæller at de har status quo på deres side. Først og fremmest fordi nej-kampagnen mener, at hvis vi skal bevare det vi har i dag, så skal der stemmes nej, da Danmark fastholder suveræniteten og at intet derfra vil ændre sig. Hvorimod ja-kampagnen mener, at skulle man beholde Europol og det vi derigennem havde, skulle man stemme ja. Hvilken side har så status quo? Lektor ved Københavns Universitet og EU-ekspert, Rebecca Adler-Nissen, forklarer, at uanset resultatet af afstemningen, vil den politiske virkelighed, efter afstemningen, være forandret. Da intet vil være som det var, dagen før afstemningen – umiddelbart har ingen af siderne ret, ifølge hende. Hun giver dog nej-siden en svag fordel i, at deres argumenter mestendels har ret, med den note at ingen ved, hvorvidt der kan skabes de parallelaftaler som der loves. Fordelen udbygges yderligere af, at ja-kampagnen har valgt, at den nuværende tilvalgsordning kunne bruges til lidt mere end blot Europol (Nielsen, 2015).

3.7: Carte Blanche: Folkeafstemningens konsekvens – ja-partiernes svaghed?

Som framing-teorien anførte, skal man som politisk parti, have stor kendskab til hvad de interne politiske konsekvenser kan være ved disse former for afstemninger. Kigger vi kort tilbage på afstemningens indhold er hele problematikken, at man overlader hele bestemmelsen på retsområdet til EU. Dette er juridisk gældende i den forstand, at det omhandler de 22 relativt ukendte retsakter, der var til afstemning, men også det samlede retsområde, selvom man som en del af en politisk aftale, måtte mene det modsatte. Grænsen for, hvad vi for fremtiden går med til, er op til politikerne i Folketingets Europaudvalg, at bestemme. Vælgerne overlader derfor deres mandat, til de politikere der vælges til Folketinget, ved et ja. Det er den juridiske del af aftalen, da det overstatslige samarbejde har den konsekvens at EU-retten har direkte indvirkning i Danmark, på de retsakter der i så fald blev tilvalgt og så er det op til politikerne at vurdere, om vi skal være med i den resterende del af de retsakter der ikke blev valgt til. Derfor bliver vælgernes mandat, rent juridisk, overflødig for fremtiden. Dette har uden tvivl været afstemningens mest debatteret konsekvens. Hvorvidt retsakterne er gode eller ej for Danmark, har ikke været til diskussion, udover i DR1 debatten, *Demokratiets aften*. I stedet er det sandsynligt, at dette glidebane-princip har haft væsentlig betydning for afstemningens resultat. I en tid med stor tillid til politikerne, ville der måske ikke være et problem ved at afgive denne type suverænitæt, fordi man nærer tillid til, at

politikerne gør et godt stykke arbejde. Deraf formår nej-kampagnen at påvirke afstemningen til at handle om tillid til de politikere, der ved et ja, sidder med beslutningskompetencen, til at kunne gå videre med at implementere EU-politik, fremadrettet.

En stærk ja-kampagne ville have omtalt denne konsekvens ved afstemningen. Ikke blot som en garanti, men inddrage det juridisk i aftalen. Forandringen af denne del af afstemningen var radikal. Man fjernede ved et ja, vælgernes direkte mandat, rent juridisk, på hele retsforbeholdet. Selvom man fra ja-kampagnen fortsat stod fast på, at man også fremadrettet ville sikre folkeafstemninger på de retsområder der ikke var valgt til. Som Lars Løkke Rasmussen fortalte under DR-debatten, *"(...)Vi kan sige nej til det vi ikke har lyst til at være med i"*. Hvilket er helt korrekt, for de resterende retsakter. Med det ene men, som Kristian Thulesen-Dahl forklarer, at det er *"(...)Folketinget der står foran buffeten, ikke befolkningen"*. Som Søren Pape Poulsen, de Konservatives partileder, lod sig forklare, *"Må vi have tillid til de mennesker vi stemmer ind på Christiansborg, at de træffer de rigtige beslutninger"*, og at man deraf også overholdte den politiske aftale man havde lavet angående en ny folkeafstemning om fælles asyl- og integrationspolitik. Lars Løkke Rasmussen forklarede til det, at *"det kommer aldrig nogensinde på tale, at gå med i en fælles asyl- og integrationspolitik, uden en afstemning"*, og senere hen gav han en længere uddybning; *"En politisk aftale der forpligter, den er indgået mellem nogle partier, som i øvrigt er uenige om, hvorvidt vi skulle være med i den fælles asylpolitik(...)selvom vi mener noget forskelligt, har vi en aftale om, at det aldrig kommer til at ske, uden en folkeafstemning og så kan man selvfølgelig regne med det(...), og selvom vi i morgen kunne ændre forsvarsforbeholdet i Folketinget, så gør vi det ikke fordi vi har lovet at der skal en folkeafstemning til"*. Denne udtalelse er gennem begge debatter, den mest uddybende kommentar, fra ja-kampagnen, vedrørende fremtidig tilslutning til yderligere EU-politikker. Johanne Schmidt-Nielsen, daværende politisk ordfører hos Enhedslisten, *"forstod bare ikke"*, hvorfor befolkningen ikke skulle få lov og spurgte til *"(...)hvad der er galt med at lade befolkningen have denne ret?"* (folkeafstemning). Og da Morten Østergaard (R), efterfølgende får ordet, omtaler han i stedet for det gode i de 22 retsakter der er til afstemning. Man har derfor ikke forsøgt sig med andre argumenter, end at forklare, at det ikke kommer til at ske, uden en afstemning, selvom man har haft muligheden. Da de direkte spørges til hvad der er galt med at lade befolkningen have beslutningskompetencen, er det ikke noget ja-partierne vælger at svare på. Det sker også da Rina Ronja Kari (Medlem af Europa-Parlamentet for Folkebevægelsen mod EU), beder partierne tage stilling til hvad man faktisk har skrevet ind i aftalen; *"Man giver en accept til, at Folketinget vurderer hvad der skal være forbudt og hvad der skal vælges til. Her henvises til aftalen hvori der klart står, at det er dem der tager stilling til nye forslag fra kommissionen"*. Mette Frederiksen får derefter ordet og svarer *"Vi afgiver ikke hele vores suverænitet. Det er dele af retsforbeholdet som vi beder befolkningen om at tage stilling til. Vi siger meget klart, at når det handler om asylpolitikken, så ligger beslutningen i Folketinget. Vi overgiver ikke noget til EU"*. Om det skal stå som en fortalelse, i forhold til deres føromtalt politisk aftale, så giver hun jo

netop Rina Ronja Kari ret i, at denne beslutning ligger hos Folketinget, og ikke længere hos befolkningen. Hvilket er første gang at det omtales fra ja-partierne. Så længe det ikke er skrevet ind i aftalen, rent juridisk, er det derfor korrekt, at Folketinget har kompetencen til at afvikle resten af forbeholdet. Det har vist sig at være svagheden ved ja-partiernes kampagne, at man ikke var markant bedre til at afslå glidebaneargumentet, ved at have det skrevet ind i en samlet aftale. Derfor kan man med rimelighed konkludere, at nej-kampagnen fik succes med at benytte sig af deres suverænitet-frame, og om man kunne stole på de politikere der for fremtiden, i så fald af et ja, skulle forvalte den resterende del af retsforbeholdet.

Det carte blanche som afstemningen indeholdt, viste sig at være en betydelig svaghed for ja-kampagnen. Ved ikke at have bedre kommunikationsstrategi omkring denne del, fremstår ja-kampagnen som om, at de ikke anerkendte denne del for signifikant for afstemningen. Og det faktum at man udelukkede det fra den juridiske del af aftalen. Som Kristian Thulesen-Dahl konstaterede i DR-debatten; *"(...)Hvis i havde ønsket at denne garanti skulle sikre befolkningen, så kunne i have skrevet det ind i lovtæksten og sikret at man ikke afgav suverænitet på torsdag. I kunne have skrevet det ind i lovtæksten og danskerne kunne have været trygge"*. Hertil svarede Lars Løkke Rasmussen; *"Kristian har ret i, at det ikke er meget let at sætte på paragraffer. Det er en af grundene til, at vi ikke har skrevet det ind i lovgivningen, fordi det jo er politik dette her, og det vi har sagt er, at hvis vi skal mere ind i EU(...)så kommer der en folkeafstemning"*. Der var umiddelbart ikke noget til hinder for, at man ikke kunne skrive det ind i aftalen.

Det er kritisk, når man sender vælgerne til afstemning om et betydningsfuldt emne som man givetvis ikke gav information omkring, hvortil valget deraf må være åbenlys. At man falder tilbage på det man kender. Nej-kampagnen har derfor haft stor succes med at frame afstemningen som værende en overdragelse af magt, til en fremtid vi ikke kender, ud fra et glidebanepincip.

3.8: Sammenfatning

EU-afstemningens kerne har uden tvivl været kompleks. Begge kampagner argumenterede at de ønskede fortsat deltagelse i Europol samarbejdet. Først blev ja-kampagnerne analyseret, og de skabte deres kampagne på baggrund af et fortsat medlemskab af Europol. Det fortsatte politisamarbejde var grundkernen af afstemningen, dog blev de 22 retsakter gennemgået i DR1 debatten, men ellers forblev de uudtalte. Ja-kampagnen, specielt fra Socialdemokraterne, vil blive husket for, at udfordre med markante statements og et mere nationalkonservativt træk, rent visuelt, fra Venstre. Socialdemokraterne indrømmede, at man bevidst havde skabt en kampagne til grænsen, men begrundede det med vigtigheden af det fortsatte samarbejde med Europol – *Desperate times call for desperate measures*. Nej-kampagnen derimod,

udfordrede igennem hele deres kampagne, ja-kampagnens svaghed – det carte blanche som var en konsekvens af et ja.

I kapitel 1.2, stillede jeg følgende tre hypoteser:

- Hypotese#1:** Ja-kampagnen var ikke informativ nok – kampagnen var egnet til at mobilisere mistillid
- Hypotese#2:** Ja-kampagnen var sjuasket udført – falder første gang den møder modstand
- Hypotese#3:** Vælgerne har ikke sat sig grundigt ind i tingene

Med udgangspunkt i hypotese 1, formulerede jeg en antagelse om, at kampagnen ikke var informativ nok. Analysen har vist, at begge kampagner fik deres frames på dagsordenen og fik dem præsenteret enkelt og simpelt, dog med et markant fortegn hos Socialdemokraterne. Skal man summere det samlede billede op for afstemningen, valgte ingen af siderne at sætte de 22 retsakter på dagsordenen. Hos ja-kampagnen valgte man alene at fokusere på Europol og væsentligheden af et fortsat samarbejde. Gennem kampagneperioden undlod ja-kampagnen, at lade EU figurere på deres materiale. EU blev til det-hvis-navn-ikke-måtte-nævnes og var hovedtematikken i, hvorvidt vi ønskede at involvere os mere eller mindre i unionen. Man kan både se det som værende et godt træk og en fejltagelse, at ja-kampagnen fokuserede alene på Europol. Det gode træk var, at det appellerede til befolkningen, at vi stadig skal være med i samarbejdet, som Danmark for øvrigt flittigt var en bruger af. Fejlen kan samtidig være, at man alene har lagt tiden til at frame én del af afstemningen, som alle for så vidt var enige i. Man har valgt at bruge den samlede kampagnetid på, at fortælle om noget som de færreste vel egentlig var imod. Foruden ikke at informere omkring hvad resten af afstemningen omhandlede, valgte man at udforme en stemmeseddel som ikke omfavnede afstemningens indhold. En stemmeseddel med formulering forbeholdt de retorisk stærke vælgere. Man evnede ikke at skabe en formulering der var ligeså simpelt, som deres ellers simple frame-kampagner. Udover det, var der i afstemningen indlagt denne konsekvens, at hvis det blev et ja, ville et simpelt flertal i Folketingets Europaudvalg, for fremtiden, kunne vurdere hvilke fremtidige retsakter Danmark skal tilslutte sig. Partierne forsøgte ihærdigt at fremhæve, at danskerne trygt kunne stole på at man skulle til en ny folkeafstemningen i så fald de resterende retsakter, som ikke var tilvalgt, skulle indføres i dansk lov. Man udelod at forklare det anderledes end at man havde givet hinanden en garanti for en politisk aftale. Da dette ikke figurerede af selve aftalen, fortæller det om, at man ikke vurderede at dette skulle være signifikant for afstemningen. Dette kunne have mindre betydning i en tid med stor tillid til politikerne. I den omvendte verden, blev det i stedet til et spørgsmål om, hvorvidt vi kunne stole på vores politikere. Kampagnen mobiliserede tillidsproblemer overfor ja-partierne, i det man ikke stemte for deres anbefaling. Konklusionen på hypotesen må deraf være, at den er bevist – kampagnen var ikke informativ nok. Der blev ført en kampagne, hvor

informationsniveauet alene omhandlede Europol, og ikke den resterende del af aftalen, samt en dårlig udført stemmeseddel der i sig selv kunne mobilisere mistillid.

For hypotese 2, havde jeg før analysen, en antagelse om, at ja-kampagnen var sjuksket udført. Med udgangspunkt i det faktum, at nej-kampagner gennem tiden har haft det altoverskyggende argument om ikke at afgive mere magt til EU, kan det komme bag på enhver, at ja-kampagnen ikke valgte at håndtere dette carte blanche bedre. De kunne, hvor meget statsministeren end fandt det besværligt at sætte aftalen på paragraffer, skrive denne politiske aftale ind i aftalen for afstemningen, så der ikke kunne være tvivl om, at en mulig afstemning stod ved magt. Det var en relativ lille korrektion, specielt fordi man i den nuværende aftale allerede havde formuleret at man ikke ønskede at deltage i den fælles asyl- og integrationspolitik. Hvis man allerede som aftalepartier var enige om dette, kan det skabe undren for hvorfor man da ikke noterede denne politiske aftale? Aftalepartierne havde jo i forvejen skabt lovgrundlaget for afstemningen, og så længe de var enige om dette, var det jo blot en formalitet at skrive det ind. Hvor meget de end ville, kunne de ikke kontraargumentere mod denne konsekvens. Man havde ikke et bedre svar end at man havde lovet hinanden en politisk aftale. Stemmesedlen bidrog også til den sjukskede eksekvering af kampagnen. Man skabte ikke et stemmespørgsmål der var overskueligt for den almindelige dansker, men i stedet en besværlig formulering som skabte tvivl ved afstemningens indhold. Man brugte kun få ressourcer i kampagnen – dette indikeres kraftigt, da man anså 14 dage til at kunne føre aktiv valgkampagne, om en betydningsfuld afstemning, som legitim. Det tunge politiske efterår bidrog til, at man ikke kunne skabe en kampagne med mere kraft i sig. En betydningsfuld afstemning blev forsimplet til at omhandle et spørgsmål om tilvalg af Europol eller fravalg af suverænitæt. Og så længe man var i gang med politiske aftaler vedrørende nærmest alt andet end afstemningen, fik anbefalingen for et ja aldrig et bedre fodfæste, da man ikke kunne stå bedre imod nej-kampagnen. Hypotesen anses derfor for bevist – Kampagnen var sjuksket udført og man havde intet reelt modsvar til nej-kampagnens argumenter, andet end vigtigheden af Europol.

Tredje og sidste hypotese for delanalyse 1, var en antagelse om, at vælgerne ikke havde sat sig grundigt nok ind i tingene. Det blev som bekendt et nej, og med en sjuksket ja-kampagne samt en kampagne med ringe grad af information, har udgangspunktet for at kunne tilegne sig information, været dårligere. Hvilket kunne give grund til at finde sidste hypotese bevist, da vælgerne har haft et dårligere udgangspunkt for videns-tilegnelse. Ikke desto mindre, kan der ikke findes bevis for den sidste hypotese. Det er ikke bevist, at vælgerne ikke har sat sig grundigt nok ind i tingene – tværtimod. Ved at det blev et nej, har vælgerne vel netop taget stilling til afstemningens faktuelle konsekvenser, at de ikke ønskede at afgive mere suverænitæt eller overrække Folketingets Europaudvalg et carte blanche. Med relativt simple frames og en debat der mestendels bestod i at forsikre, at Europol stadigvæk skulle være og kunne blive en del af Danmark, har argumenterne omkring suverænitætsafgivelse været det eneste argument tilbage i debatten. Og vælgerne har angivet at de ønsker at bevare snoren i

politikere for fremtiden, hvilket for øvrigt signalerer at de ikke har den fornødne tro på, at politikerne ville kunne håndtere dette. Hypotesen forkastes med konklusionen at afstemningsresultatet i lyset af den dårligt udførte kampagne, har fået vælgerne til at signalere, at det har været en betydningsfuld afstemning, med en konsekvens man ikke ville afgive.

Problemstillingen for specialeafhandlingen fokuserer på hvorvidt mistillid har været en afgørende faktor for afstemningsresultatet. Det er ikke til at konkludere entydigt ud fra første analyse. Derimod er det uden tvivl bevist, at den måde man valgte at føre kampagne på, har forankret et mere skeptisk syn på ja-partiernes anbefaling. Ja-kampagnen argumenterede for, at vælgerne kunne stole på den politiske aftale man har indgået, mellem aftalepartierne. Folkeafstemningen blev derfor *framet* som værende en afstemning baseret på tillid. Og med et nej, signalerede vælgerne, at de ikke havde tillid til, at de ville holde denne aftale. Kampagnen må derfor med rimelighed antages, at være medvirkende til en mobilisering af mistillid.

Kapitel 4: Analyse af vælgeradfærd for EU-afstemningen 2015

4.0: Indledning

Som analysen i forrige kapitel fremlagde, blev afstemningstemaet for folkeafstemningen utilsigtet *framet* som værende et spørgsmål om tillid til politikerne. Årsagen til dette bestod først og fremmest af den uklarhed, der blev efterladt (og af modstanderne omtalt) vedrørende det *carte blanche* som Europaudvalget ville blive overladt, i tilfælde af et ja, til for fremtiden at kunne suverænitetsafgive uden en ny folkeafstemning. Ja-partierne klarlagde og pointerede dog, at man havde skabt en politisk aftale for at man ikke ville ophæve forbeholdet for en fælles asyl- og integrationspolitik med EU, uden at have sendt dette til en folkeafstemning inden. Dette *carte blanche* var afstemningens eneste kontroversielle spørgsmål, der kunne komme på tale, og der var for såvel ingen modstandere som ville sætte spørgsmålstegn ved Danmarks fremtidige samarbejde med det overnationale politisamarbejde, Europol¹⁰, så sagen syntes klar for ja-partierne. Man forsøgte yderligere at afsikre dette, med en kampagne baseret mestendels af nationale symboler (Venstre) samt at man intet nævnte om at man afskaffede et retsforbehold i EU – og derudover slet ikke nævnte EU, hverken på stemmeseddel eller den tilhørende vejledning for anbefalingen.

Det blev imidlertid mere til et spørgsmål om *hvad* ja-siden, med denne aftale, havde givet sig selv fuldmagt til at kunne vedtage ved fremtidige suverænitetsafgivelser. I en tid med stor vælgertillid til politikerne, kunne man uden at betvivle påstanden, mene at denne konsekvens, ville tilhøre bagatelafdelingen. Uanset hvor meget ja-partierne end måtte påstå og love, at deres indgåede aftale vedrørende ikke at lade fremtidige suverænitetsafgivelser blive besluttet alene af et simpelt flertal i Europaudvalget men af en folkeafstemning, er denne aftale ikke juridisk bindende. Hvilket i den grad blev forsøgt omtalt af Kristian Thulesen-Dahl gennem kampagnen. Normalt er politiske aftaler *de facto* bindende, men der er set eksempler på, at regeringer bryder politiske forlig midt i valgperioden, hvad de er i deres gode ret til – selvom den parlamentariske norm foreskriver, at alle forligspartier skal være enige, eller at man skal tilkendegive opsigelse af forlig forud for et folketingsvalg. Navnlig denne diskussion om hvorvidt man kunne *stole på* politikerne, startede en ophidset debat mellem Lars Løkke Rasmussen og Kristian Thulesen-Dahl, om hvorvidt man for fremtiden ville overholde denne aftale.

I et politisk klima, hvor vælgernes tillid til politikerne var i bund, var mange aspekter af framingen for kampagnen ufrivilligt medvirkende til at aktualisere vælgernes mistillid: Uklarhederne omkring flertallets *carte blanche* til at kunne gå videre med; tilliden til juridisk ikke-bindende politiske aftaler; og en kampagne som fortiede ophævelsen af

¹⁰ Enhedslisten påtalte enkelte kritiske bemærkninger hertil, men de var formentlig for komplekse til at kunne påvirke vælgerne. I bedste fald kunne de måske bidrage marginalt til usikkerhed

EU-forbehold – ja for så vidt EU i det hele taget, og som måske skabte et *overkill* af nationalsymboler i plakatkunsten. Var det troværdigt?

Specialeafhandlingens hypotese vedrørende hvorvidt politisk mistillid påvirkede afstemningsresultatet, kan i lyset af afstemningen siges at være mere plausibel, ud fra ovenstående analyse. Ikke desto mindre er det kun en analyse af vælgernes adfærd, der kan besvare hypotesen. Deraf er det væsentligt at spørge til, om der er alternative hypoteser? Den mest nærliggende må siges at være, at vælgerne stemte ud fra deres egne holdninger. Danske vælgere har gennem tiden vist sig at være mere skeptiske overfor suverænitetsafgivelse, og derfor er det ligeså nærliggende at forestille sig at dette har været afgørende for afstemningens resultat.

I forbindelse med 2015-afstemningen, har navnlig Derek Beach (2017) gjort sig til talsmand for sidstnævnte hypotese – hvilket jo også er i harmoni med det *issue voting* perspektiv, der har været dominerende i de danske valgundersøgelser gennem flere årtier (Borre, 2001; Goul Andersen og Borre, 2003). Ifølge dette perspektiv stemmer vælgerne forholdsvist rationelt ud fra de holdninger, som de har. Jørgen Goul Andersen argumenterer derimod for, at mistillid var en vigtig faktor for 2015-afstemningen.

Det starter en nærliggende diskussion af hvad der kom først – hønen eller ægget? Ved alle tidligere danske EU-afstemninger har der været en sammenhæng mellem vælgernes politiske tillid og afgivelse af stemme for eller imod mere involvering i EU. Men sammenhængen kan måske antages primært at gå den modsatte vej. Man kunne dog argumentere for, at politikerne ville have lettere ved at overtale vælgerne, hvis disse havde tillid til dem. Men det er mere nærliggende at tro, at de vælgere med skepsis mod mere involvering i EU, eller som er direkte imod EU, vil have et anstrengt forhold til de partier der ønsker mere involvering. Dermed menes, at det er EU-holdning der giver mistillid.

Denne sidstnævnte sammenhæng må imidlertid være et nogenlunde konstant fænomen. Hvis vælgerne i givet fald mobiliseres, må vi antage at deres grundlæggende EU-holdninger aktiveres, og den dermed forbundne skepsis overfor folketingsflertallet. Derfor må et vigtigt spørgsmål være, om sammenhængen mellem mistillid og afstemningsresultat var *stærkere* i 2015, end den plejer at være.

Hertil kommer spørgsmålet om vælgernes syn på en fælles asyl- og integrationspolitik i EU. Som første analyse udviser, har dette politiske issue implicit været en del af afstemningen, i det flertallets *carte blanche* for fremtiden på det retlige område, ville omhandle netop denne specifikke politik. Var det specifikt dette issue, der mobiliserede vælgerflertallet til at stemme nej? Det kan være svært helt at skille ad, men desuden kan man spørge, om der var nej-vælgere, der faktisk *støttede* en fælles asyl- og integrationspolitik. Viser dette sig at være tilfældet, taler det som udgangspunkt til fordel for mistillidshypotesen. Denne del undersøges i det følgende kapitel med

udgangspunkt i et datasæt vedrørende EU-afstemningen 2015, indsamlet af YouGov (på alle deres løbende undersøgelser) i dagene umiddelbart efter afstemningen 3. december.

Til belysning af afstemningsadfærden ved tidligere afstemninger vil der – dog mere summarisk – blive inddraget undersøgelser af afstemningerne for 1993 (Edinburgh-forbeholdene til Maastrichttraktaten om den Europæiske Union) samt 2000-afstemningen om den fælles mønt (Euro-afstemningen). Derudover vil danskernes holdning til EU som institution samt holdningen til Europa-Parlamentet blive præsenteret. I det følgende afsnit præsenteres datasættet vedrørende 2015-afstemningen.

4.1: Præsentation af datasættet vedrørende EU afstemningen 3.12.2015

Datamaterialet fra 2015 er indsamlet af YouGov i samarbejde med Jørgen Goul Andersen, i tillæg til andre løbende undersøgelser, i perioden umiddelbart efter folkeafstemningen, nærmere bestemt fra 4. – 15. december 2015. 12.198 besvarede i alt det internetbaserede spørgeskema. Heraf angav 10.703 svarpersoner, om de stemte ja eller nej.

Som regel vil man veje besvarelsenerne efter køn, alder, region (og evt. højeste afsluttede uddannelse.) Desuden er det ikke ualmindeligt at veje data efter partivalg. I dette tilfælde kunne vi tilmed også veje ud fra afstemningsresultatet. På alle disse områder kender vi den "sande" fordeling i befolkningen iflg. Danmark Statistik.

Imidlertid er der i datasættet her knapt nok baggrundsspørgsmål nok til at gennemføre en fuldstændig vejning. Desuden ramte undersøgelsen helt i plet på den afgørende afhængige variabel. I YouGov-undersøgelsen var der en ja-procent på 46,6, så godt som det samme som afstemningsresultatet 46,9 pct. ja – begge dele som procent af afgivne gyldige stemmer. Derfor er der i stedet vist nogle opdelinger på køn, alder, bopæl og parti i appendiks 1, sammenholdt med de sande værdier for befolkningen pr. 1.1.2017 (2017K1). Afvigelserne er generelt små og svarer med et par små undtagelser til, hvad man normalt finder i surveyundersøgelser – hvor man i valgundersøgelserne først i de senere år er begyndt at veje dataene efter sociale kriterier. Det har iflg. Goul Andersen¹¹ sjældent nævneværdig betydning – bortset fra vejning på partivalg. Netop den afhængige variabel partivalg afviger som regel ganske meget – bl.a. har Fremskridtspartiet og senere Dansk Folkeparti traditionelt været underrepræsenteret, venstrefløjten og et eller flere af de fire "gamle" partier overrepræsenteret (upåvirket af om man vejer efter sociale kriterier). Men da netop den afhængige variabel rammer plet, skønnes der ikke at være grund til at veje resultaterne her. Under alle

¹¹ Mundtlig vurdering fra Jørgen Goul Andersen på basis af mange års erfaring med valgundersøgelser.

omstændigheder har vejning sjældent nævneværdig betydning for billedet af sammenhænge¹².

YouGov-undersøgelsen er rig på respondenter, men fattig på spørgsmål. Spørgeskemaet er vist i appendiks 2. Der er stillet i alt 6 spørgsmål vedrørende politiske emner. De første to spørgsmål er de "obligatoriske" spørgsmål om, hvilket parti man stemte på til folketingsvalget 2015, samt hvilket parti man ville stemme på hvis der var folketingsvalg på dagen. Dernæst er der blevet spurgt til hvad respondenterne svarede ved EU-afstemningen d. 3. december 2015. Der spørges i spørgsmål 4, til vælgernes holdninger til synspunkter fra den politiske debat. Herefter spørges de til, hvor stor tillid de har til de danske folketingspolitikere og sidst men ikke mindst ønsker man respondentens holdning til den indtil interviewtidspunktet førte asyl- og integrationspolitik.

4.2: Hvem stemte hvad?

Først gives der i dette afsnit en oversigt over, hvem der stemte hvad i 2015. Dette er sammenholdt med afstemningerne i 1993 og 2000. 1993 var året, hvor retsforbeholdet blev cementeret som en del af *Det Nationale Kompromis*, som Edinburgh-protokollen blev kaldt. Dengang talte man i medierne om, at en stærk national orientering vendte op og ned på skellet mellem de yngre vælgere og de ældre vælgere, så det var de ældre, der var mest skeptiske over for mere involvering i EF (Andersen, 1994:146). Det viste sig dog for 1993-afstemningens vedkommende, at være en myte, idet de unge havde en højere andel af nej-stemmer, end den ældre del af befolkningen.

Tabel 2. Hvem stemte for Unionen (1993), Euro-afstemningen (2000) og EU-afstemningen (2015)? Pct. Ja-stemmer blandt gyldige stemmer

	1993	2015
Mænd	62	50
Kvinder	52	43
18-30 år	54	45
31-49 år	51	44
50-59 år	60	42
60 år+	66	52
A. Socialdemokratiet	49	57
B. Radikale Venstre	58	81
F. Socialistisk Folkeparti	16	49
Ø. Enhedslisten¹	4	21
Å. Alternativet	-	46

¹² Oplysning fra Jørgen Goul Andersen, på basis af årtiers erfaring med brug af valgundersøgelser og andre danske surveydata. Der er hints rundt omkring i publikationerne, herunder tekniske rapporter fra valgundersøgelserne, men jeg har ikke kunnet finde nogen samlet publiceret analyse.

K. Kristendemokraterne²	50	49
C. Det Konservative Folkeparti	81	70
V. Venstre	88	69
I. Liberal Alliance³	-	47
O. Dansk Folkeparti³	45	14

Hovedstaden	45	51
Sjælland	57	44
Syddanmark⁴	56	44
Jylland⁴	60	45

Anm. 1) For 1993 gælder, at der også eksisterede andre partier på venstrefløj, og det skal dermed noteres, at stemmerne ikke nødvendigvis tilhører Enhedslisten alene.

Anm. 2) Det daværende Kristeligt Folkeparti, hedder i dag Kristendemokraterne.

Anm. 3) Liberal Alliance og Dansk Folkeparti eksisterede ikke ved valget i 1993. Ikke desto mindre er DF et udbryderparti fra det tidligere Fremskridtspartiet, som figurerer af tabellen. Derfor indsættes ja-stemmerne for Fremskridtspartiet på Dansk Folkepartis plads, i 1993.

Anm. 4) I 2015-undersøgelsen er den geografiske opdeling anderledes. Region Midtjylland og Nordjylland er slået sammen

Kilder: Andersen, 1994 og egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=12.198).

Mens der kun var små forskelle i mænd og kvinders EU-stemme i 1972, har der været en klar kønsopdeling ved de sidste 25 års afstemninger. I 1993 var der en kønsforskel på ti procentpoint, i 2015 var det syv procentpoint.

Aldersforskellene er blevet lidt mindre. I 1993 stemte hhv. 54 og 51 pct. af de 18-30 årige og de 30-49 årige ja. Andelen var 60 pct. blandt de 50-59 årige, og for aldersgruppen over 60 år var ja-andelen helt oppe på 66 pct. I 2015 var der stort set ingen forskel mellem aldersgrupperne under 60 år (42-45 pct. ja), mens der var et ja-flertal på 52 pct. blandt de ældre over 60 år. Spændet fra top til bund er altså skrumpet fra ca. 15 procentpoint til knap 10 – og det er kun de ældre vælgere over 60, der skiller sig ud. I 2015 er ja-andelen tilmed lidt højere blandt de 18-49 årige end blandt de 50-59 årige. De 18-49 årige er groft sagt de generationer, der ”voksede op” med den ny union og har set hvordan den har udviklet sig. Man kan gisne om, at det afspejler, at EU er blevet til noget andet, end hvad de unge i 1993 frygtede. Dog naturligvis med det forbehold, at der i alle aldersgrupper under 60 år var flertal af nej-stemmer i 2015.

Det geografiske billede for afstemningen har forandret sig. Hvor Hovedstaden i 1993 var største modstander, ser man nu dem være den eneste region der kan fostre et flertal. Der har for jyderne været en 15 procentpoints tilbagegang, siden 1993. Den mere skeptiske tilgang er forholdsvis ny, for de i 1993 mere pro-EU jyder. Sammenhængen kan måske findes i, at de folk som oftest stemmer på partier der ikke anbefaler et ja, bor i disse områder og deraf kan fordelingen være vendt.

Politisk kan vi konstatere, at ja-andelen er væsentlig højere i partierne under ”rød blok” ved 2015-afstemningen, end den var i 1993. Socialistisk Folkeparti er højdespringeren. Partiet var først imod Maastrichttraktaten i 1992, men bidrog meget aktivt til at

forhandle det nationale kompromis hjem ved afstemningen i 1993, men det lykkedes langt fra at overbevise SF's egne vælgere. Tilmed forlod en del vælgere SF til fordel for Enhedslisten, der så at sige fik et nyt liv efter døden og kom ind i Folketinget igen efter at være røget ud. SF havde stadig problemer med vælgerne i 2015. Men denne gang var halvdelen dog kommet med, mens den anden halvdel trodsede partiets anbefaling. Ja-andelen var nogenlunde den samme hos Alternativet, der havde anbefalet et ja. Radikale cementerede i 2015 deres position som det mest EU-venlige parti. Ikke overraskende var flertallet af Enhedslistens vælgere imod, men selvom partiet skyldte EU-modstanden sin genoplivning i 1993, var der dog 21 pct. af partiets vælgere, der stemte ja i 2015.

Blandt partierne i "blå blok" har EU-begejstringen været aftagende – i øvrigt over en meget lang periode (Goul Andersen, 2004). Det skyldes bl.a., at Dansk Folkeparti har haft en nationalistisk mobilisering og er skiftet fra et skeptisk til et mere og mere EU-fjendtligt parti. Partiet toppede i 2015 også andelen af nej-stemmer, idet næsten 6 ud af 7 vælgere stemte nej. Liberal Alliance anbefalede også et nej, men her var det dog halvdelen, der valgte at stemme ja. For Venstre og Konservative lå ja-andelen på 69-70 pct.

Lægger man partierne sammen, viser det sig, at 2015-afstemningen var den første, hvor partierne i "rød blok" tilsammen havde flere ja-stemmer end "blå blok". Ved 1972-afstemningen var det en næsten ren venstre-højre-polarisering (i øvrigt med en meget nationalistisk venstrefløj), og i 1993 og 2000 holdt dette mønster stadig langt hen af vejen.

Kigger vi nærmere på fordelingen af ja-stemmer, viser undersøgelsen, at Radikale Venstre præsterer højeste tilslutning med 81 pct. af ja-stemmerne jf. Tabel 1. Herefter fulgte Konservative og Venstre med hhv. 70- og 69 pct. ja-stemmer. Hos Socialdemokraterne var der ikke helt samme opbakning til deres anbefaling, da kun 57 pct. stemte ja. Både hos Kristendemokraterne og Socialistisk Folkeparti mødte man modgang mod partiets anbefaling. Her stemte 51 pct. imod partiets linje. Alternativet oplevede også, at et flertal stemte nej, hele 54 pct. Liberal Alliance som anbefalede et nej, fik kun lige flertallet med sig, da 53 pct. stemte nej. Ellers fulgte Enhedslistens og Dansk Folkepartis vælgere deres partis anbefaling med hhv. 79 og 86 pct. nej-stemmer.

Tabel 1. Ja stemmer i procent opdelt efter partivalg 2015 samt partipræference på tidspunktet for interviewet.

Parti	Ja stemmer (pct.)			
	Partivalg 18. Juni 2015	Partivalg hvis valg var i dag	N _{Valg}	N _{Dec. 2015}
B. Radikale Venstre	81	87	483	446
C. Det Konservative Folkeparti	70	73	471	415
V. Venstre	69	75	1858	1697
A. Socialdemokraterne	57	62	2453	1983
K. Kristendemokraterne	49	54	78	56

F. Socialistisk Folkeparti	49	53	571	467
I. Liberal Alliance	47	39	740	626
Å. Alternativet	46	51	441	470
Ø. Enhedslisten	21	18	1019	1017
O. Dansk Folkeparti	14	11	1971	1768

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015. (N=12.198)

Tre af ja-partierne mistede deres flertal (SF, Kristendemokraterne og Alternativet). Hvilket kan være en sandsynlig årsag til afstemningens resultat, uden helt at kunne drage en sammenhæng mellem årsag og virkning. Kigger vi på opgørelsen i tabellen vil den opmærksomme læser notere sig, at ja-partierne går frem, i forhold til antal ja-stemmer. Hvilket er et påfaldende træk, at ja-partiernes tilslutning går frem i samtlige tilfælde, fra 18. juni 2015 og til interviewtidspunktet. Forklaringerne hertil kan dog være ganske enkle – at vælgere er kommet i tvivl efter de har sat deres kryds, eller at folk har skiftet parti siden valget i juni 2015. Generelt præsterer ja-partierne bedre ved interviewtidspunktet, hvilket kan fortælle mere om at vælgerne har fortrudt deres valg. Dette bakkes op af en meningsmåling foretaget af Greens Analyseinstitut, et lille års tid efter afstemningen, som forklarer at 47 pct. nu vil stemme ja til at afskaffe retsforbeholdet, hvor 28 pct. er imod (Lund-Hansen, 2016).

4.3: Danskernes holdning til EU samarbejdet – Svært påvirkelige vælgere?

Inden vi går over til at se på sammenhængen mellem holdninger og EU-stemme, kan det være nyttigt kort at se på danskernes generelle holdning til samarbejdet med EU. Det er målt af Eurobarometer siden 1973, hvor vi kan tage et par nedslag. Spørgsmålene er skiftet lidt, men spørgsmålet om EU-medlemskabet er en god eller dårlig ting, er gået igen i hele perioden.

Tabel 3. Danskernes holdning til EF/EU-samarbejdet, som helhed, i pct.

	1973	1993	2000	2015	2016
God ting	42	58	51	65	62
Dårlig ting	30	22	22	12	12
Hverken god eller dårlig ting	19	17	23	22	25
Ved ikke	9	2	3	1	1

Spm.: Generelt set, synes du så at Danmarks medlemskab af EU er...?

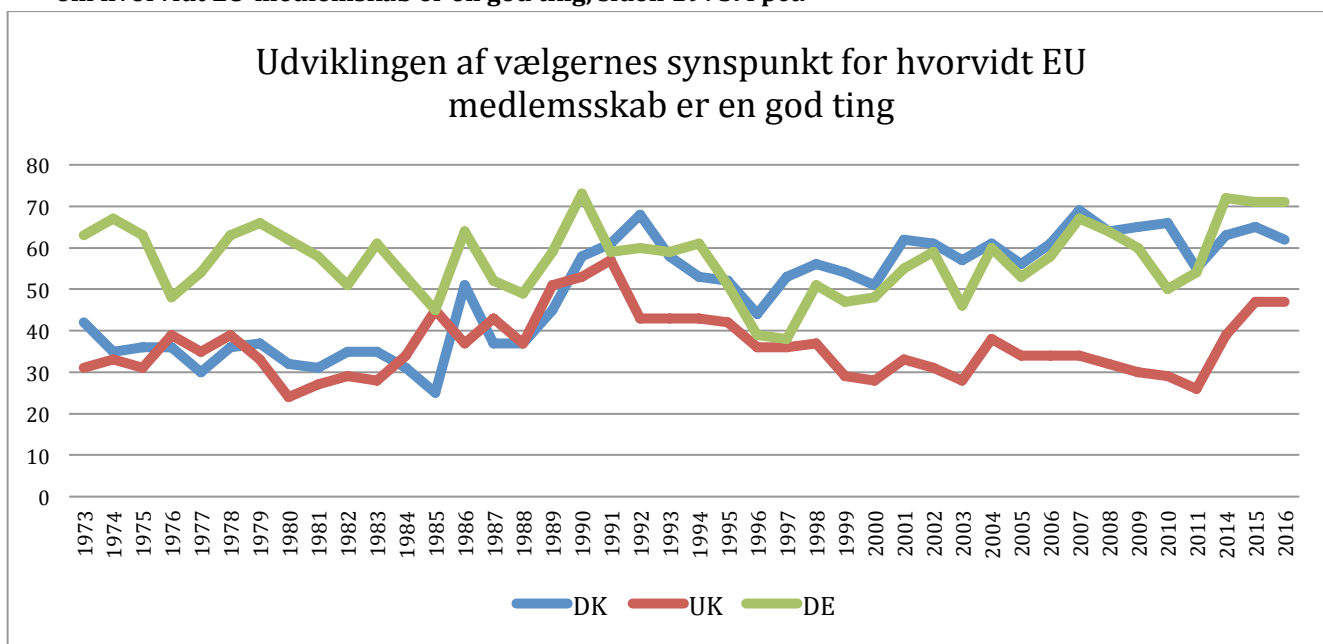
Kilder: Eurobarometer 2, 40, 54, samt Parlemeter 2015 (84.1) og 2016 (86.1).

Som det fremgår af Tabel 3, er danskerne generelt gennem årene blevet langt mere positive overfor EU-medlemskabet¹³. Fra 1973 og frem til i dag, kan vi se et spring på 20 procentpoint. Særligt tog den positive holdning overfor EU-samarbejdet det største spring mellem 1973 og 1993. I denne periode var Danmark for så vidt kun involveret i EF og Det Indre Marked, men det var i denne periode at flertallet af danskerne blev overbeviste om, at deltagelse i EF-samarbejdet var en god ting. Frem mod år 2000, som også var året for afstemningen om fællesmønten Euroen, tager den positive holdning et dyk, ned omkring de 50 pct. Omkring denne slags afstemninger er der en tendens til, at

¹³ Jørgen Goul Andersen påpegede danskernes mere positive adfærd overfor EU i Magtudredningen, hvilket siden da, som figuren viser, er blevet yderligere forstærket.

man ser at den positive holdning går tilbage, hvilket SOE-teorien også anfører, at man kan anskue konjunkturlignende forhold omkring opbakningen til disse afstemninger. Dette skete også ved afstemningen i 1993, hvor 68 pct. af vælgerne, året før tilkendegav, at være positiv indstillet overfor EU-samarbejdet. Ikke siden 1990, med undtagelse af 1996, har flertallet betvivlet hvorvidt et samarbejde med EU er en god ting. Dette ses gennem Graf 1, der beskriver vælgertendensen hos de vælgere der mener at EU-samarbejdet er en god ting, siden 1973. Til sammenligning er Storbritannien og Tyskland inddraget.

Graf 1. Udviklingen af vælgersynspunkter fra danske, tyske samt britiske vælgere i spørgsmålet om hvorvidt EU-medlemskab er en god ting, siden 1973. I pct.

Spm.: Generelt set, synes du så at (DIT LANDS) medlemskab af EU er...? (Svar: God ting)

Kilder: Eurobarometer 1974-2016 samt Parlemeter 2015 (84.1) og 2016 (86.1). Parlemeter er en del af Europa-Parlamentets opinionsundersøgelser. 2012-2013 er spørgsmålet kun stillet lande der står udenfor EU.

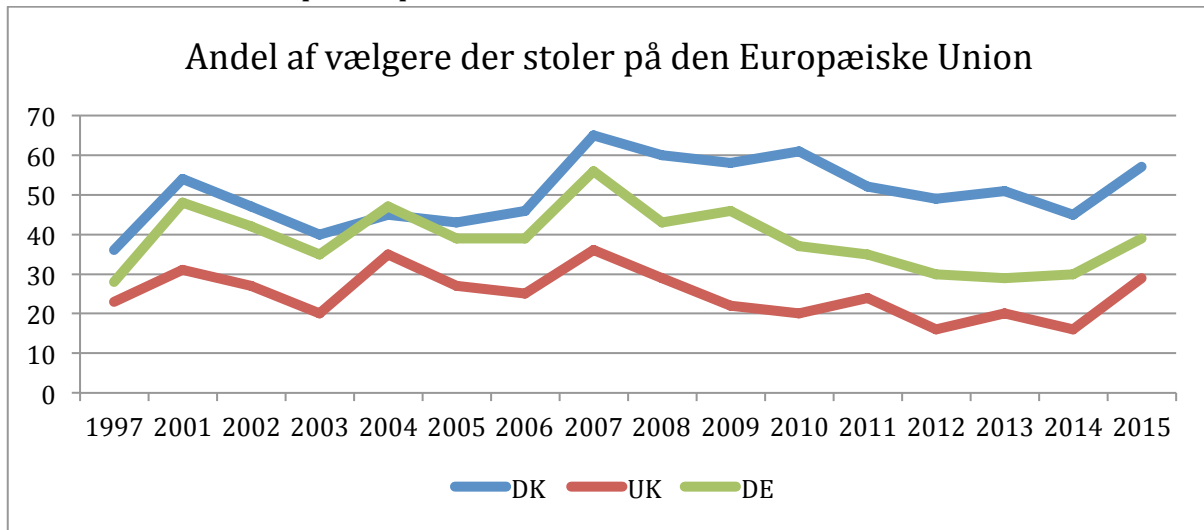
Ifølge Graf 1 viser udviklingen siden 1973, at danskerne og briterne udviste skepsis for EU-samarbejdet, på stort set samme niveauer indtil 1991, med undtagelse af årene mellem 1985-1988. De to lande som samtidigt i 1973 sluttede sig til det daværende EF, var ikke voldsomt begejstrede for et større samarbejde med EU¹⁴. Dette skiftede dog for danske vælgere, som siden 1980'erne er blevet bedre europæere. Derimod er det gået den modsatte vej for britiske vælgere, som ikke siden årene 1989-1992 har følt stor tiltro til et fælles samarbejde med EU. Briterne synes uforbederlige i dette spørgsmål, hvilket i den grad også blev cementeret i sommeren 2016, hvor briterne stemte for at forlade EU, hvilket rystede EU (dog var holdningerne i 2015 og 2016 lidt mere positive). At Google i timerne efter Brexit-afstemningen offentliggjorde, at det 2. mest søgte ord på deres søgemaskine var "Hvad er EU", bakker op om antagelsen om de uforbederlige

¹⁴ Med det in mente, at der kun er inddraget svarmuligheden "god ting", skal det gøres opmærksomt, at 1992, 2000 og for såvel også 2015 afstemningen, er gode eksempler på, at uanset hvor ikke EU-skeptiske danskerne måtte være, har de stadig et problem i at overgive store mængder af suveræniteten.

briter (Christiansen, 2016). Tyskerne derimod, som i 1951 var med til at stable forgængerer for den Europæiske Union og det Europæiske Fællesskab, Kul og Stålfællesskabet, på benene, var, indtil 1996 overbevist om, at EU-samarbejdet var en god ting. Sidenhen har de udvist et mere kritisk syn på EU-samarbejdet, selvom de, siden 1997 trods alt har tilkendegivet overvejende positiv indstilling til. Ikke desto mindre har tilslutningen, målt på dette spørgsmål, været dalende. Det interessante er derudover, at danske vælgere, i perioden med den økonomiske krise fra 2009-2010, er de eneste, hvis tilslutning til samarbejdet, ikke dalede. Man kan argumentere for, at danskerne bevarede opbakningen, fordi de i overvejende grad mener at krisen kunne løses i det EU-samarbejde, som man var en del af. Dette er dog kun gisninger, men kan dog bakkes op af YouGov-undersøgelsen, hvor danskerne blev spurgt, om de går ind for et samarbejde om en fælles asyl- og integrationspolitik. Danskerne er ikke kun i forhold til tidligere tider, blevet bedre europæere, men også i forhold til de andre medlemslande.

Mere generelt er danskerne gennem tiden, i disse Eurobarometre, blevet spurgt til i hvor høj grad de stoler på EU-institutionerne. Graf 2 viser, hvorvidt danskerne føler de kan stole på den Europæiske Union. Spørgsmålet er blevet stillet første gang i 1997, og så igen fra 2001 og frem til 2015. Ikke overraskende følger graf 2 samme mønster som graf 1, hvor danskerne igen udviser positivt adfærd overfor EU, da de i højere grad stoler på EU, fremfor briterne og tyskerne. For selve EU som samlet institution, udviser danskerne høj tillid, specielt i perioden efter 2006. De britiske vælgere har over tid konsekvent udvist mistillid til EU, hvorimod tyske vælgere efter 2006 udviser mere kritiske tanker til hvorvidt man kan stole på EU, specielt under krisen hvor tyske vælgere adskiller sig mere fra de danske. Gennem tiden er tyske og britiske vælgere blevet mere kritiske, hvor danskerne tilnærmelsesvist holder et mere stabilt niveau. Danskerne er derfor ikke nær så skeptiske overfor EU som samlet institution. Hvilket kan gøre det mere plausibelt, at det så var mistillid til danske politikere, fremfor mistillid EU som institution.

Graf 2. Udviklingen af vælgersynspunkter hos danske, britiske samt tyske vælgere, til spørgsmålet om hvorvidt man stoler på EU. I pct.

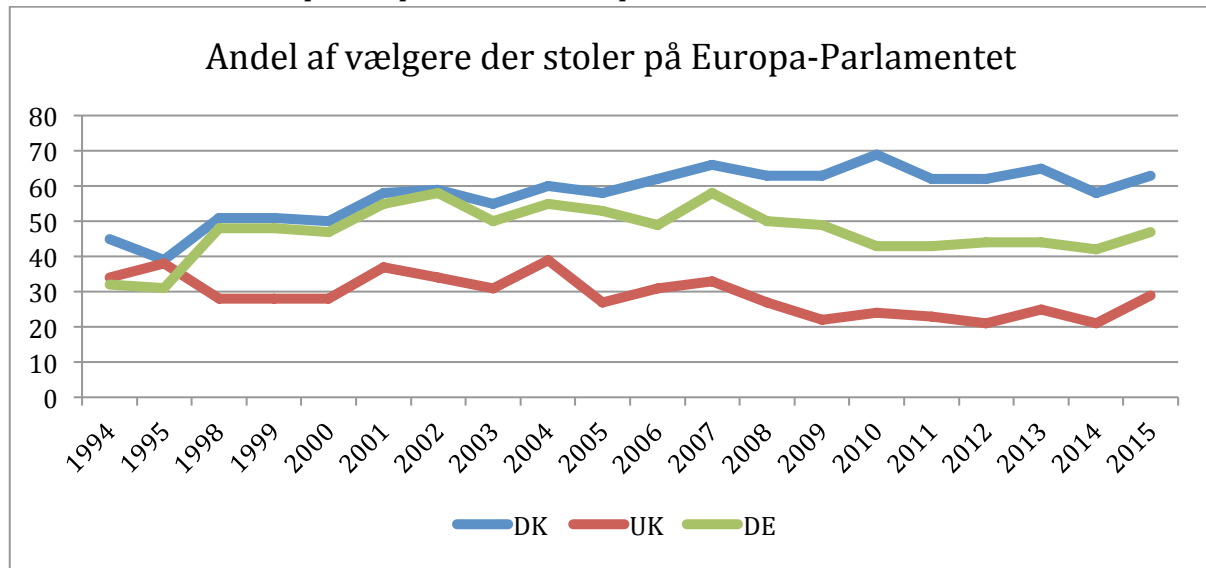

Spm.: Please tell me if you tend to trust or not to trust the European Union? (Svar: tend to trust)

Kilder: Eurobarometer 1997-2013 samt Parlemeter 2015 (84.1) og 2016 (86.1).

Kigger vi på EU's svar på de nationale parlamenter, Europa-Parlamentet, har man i Eurobarometer siden 1994, med undtagelse af tre år, spurgt til, hvorvidt man stoler på denne subinstitution. Europa-Parlamentet er det eneste organ i EU, hvor parlamentarikerne vælges af medlemslandenes befolkninger. Det er for så vidt også det eneste demokratisk repræsentativt sammensatte organ i EU, som sammen med Ministerrådet og Kommissionen tager stilling til de politiske love der vedtages i EU. Eftersom denne specialeafhandling undersøger hvorvidt mistillid til danske politikere var afgørende for resultatet, og med graf 2 in mente, er det interessant at kigge på hvorvidt danskerne stoler på EU-parlamentet, som er det eneste politiske EU-organ de har mulighed for at påvirke, ligesom Folketinget. Igen bliver der sammenlignet med britiske og tyske vælgere. Grafen viser, at også når det angår Europa-Parlamentet, udviser danskerne høj grad af tillid. Også her ser vi danskerne være mere positive, end tyskerne og briterne. Danskerne er i 2010 så positive overfor Europa-Parlamentet, at 2 ud af 3 stoler på Europa-Parlamentet. Dette er uhyre interessant, da Graf 1, 2 og 3 viser, at danskerne generelt set udviser positivt adfærd overfor EU-medlemskabet, samt stoler på både EU som institution samt Europa-Parlamentet.

Graf 3. Udviklingen af vælgersynspunkter hos danske, britiske samt tyske vælgere til spørgsmålet om hvorvidt man stoler på Europa-Parlamentet. I pct.

Spm.: Please tell me if you tend to trust or not tend to trust the European Parliament? (Svar: Tend to trust)

Kilder: Eurobarometer 1994-2013 samt Parlemeter 2015 (84.1) og 2016 (86.1).

Set i lyset af afstemningens resultat, hvor EU-skeptiske er danskerne så? Det står ikke så skidt til. Tværtimod. Selvom det blev et nej til afstemningen, udviser danskerne generelt stor tillid til de institutioner som EU består af.

Disse resultater er taget med, fordi de kan bidrage til at sandsynliggøre, at det mere var mistillid overfor danske folketingspolitikere, end det var mistillid overfor EU, som var udslagsgivende ved folkeafstemningen 2015. Med et ganske positivt syn på EU og dets institutioner skulle man tro, at det ikke ville være umulig at påvirke vælgerne i retningen mod mere involvering i EU.

4.4: Holdninger til yderligere fællessamarbejde med EU

Valgundersøgelsen tager udgangspunkt i et par synspunkter fra den politiske debat på interviewtidspunktet. Her bliver vælgerne spurgt til, hvorvidt de mener at Danmark bør tilslutte sig et fremtidigt samarbejde omkring asyl- og integrationspolitikken. Med et flertal af danskere der opfatter EU-samarbejdet positivt og at der ikke kan spores den store EU-skepsis i befolkningen, kunne man foranlediges til at tro, at et flertal af danskerne ikke ville have et problem med at tilgå et samarbejde om asyl- og integrationspolitikken. Det blev ellers elimineret som grundlag for afstemningen, da 3 ud af 5 aftalepartier ikke ønskede på daværende tidspunkt for aftalens ikrafttræden, at indgå i et samarbejde med EU på området. Ved et ja flyttede Folketinget vælgernes direkte mandat over til Europaudvalget. Derfor skabte aftalepartierne en aftale mellem dem der gjorde det klart, at danskerne ved et ja også for fremtiden skulle til valg, i så fald man ønskede at implementere ny asyl- og integrationspolitik. Denne aftale kunne ingen dog binde til de fremtidige regeringer, hvilket da også blev omtalt. Man havde

altså af politisk frygt valgt at tage denne del ud af retsforbeholdet. Var der dog fare ved at have det med som en del af afstemningen? Det viser tabel 4 noget om.

Tabel 4. Samlet Ja- og nej-stemmers holdning til samarbejde om en fælles flygtningepolitik, i pct.

	2015	N (=100%)
Enig	51	5447
Hverken enig eller uenig	19	1989
Imod	30	3267

Spm.: Danmark bør tilslutte sig, at der føres fælles flygtningepolitik med EU?

Anm. Svarkategorierne 'Helt enig' samt 'delvis enig' er blevet til Enig og 'Helt uenig' samt 'Delvis uenig' er blevet til uenig.

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=10.703)

Ud fra tabel 4, virker det ikke til, at der er stor modstand mod en fælles flygtningepolitik, fra vælgerne. Da både ja- og nej-stemmerne figurerer i tabellen, kan det signalere, at de enige vælgere, med en lille fordel, ønsker en fælles løsning på det som var 2015-efterårets helt store politiske krise, flygtningetilstrømningen. Det er ikke et overbevisende flertal, men det er en god indikation på, at danskerne også her ser et samarbejde. Kigger vi på de tre aftalepartier, som ganske vidst advokerede for et ja til den fulde afstemning, men som ikke fra partiets side ville tilgå en fælles samarbejdsaftale om asyl- og flygtningepolitikken, udviser deres vælgere følgende adfærd;

Tabel 5. S, K og V vælgere: Enig i forslaget til samarbejde om en fælles flygtningepolitik med EU. I pct.

	Enig	N _{Enig}
Socialdemokraterne	59	1613
Det Konservative Folkeparti	56	283
Venstre	53	584

Spm.: Danmark bør tilslutte sig, at der føres fælles flygtningepolitik med EU?

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=10.703)

Som tabel 5 viser, er flertallet imod deres partis anbefalinger om ikke at gå ind i et samarbejde om flygtningepolitikken på tidspunktet for interviewet. Vælgerne udviser deraf indikation på, at man ønsker at tilslutte sig samarbejdet med EU på området som partierne valgte ikke at inddrage som en del af afstemningen. Denne del af statistikkerne giver et billede af, at vælgerne stemmer ud fra deres egne holdninger, og derfor ikke for hvad partier som sådan dikterer. Lars Løkke Rasmussen forklarede i DR debatten, at 3 ud af 5 partier ikke ønskede at tilgå et samarbejde om en fælles flygtningepolitik. Dette går deres vælgere dog imod, så derfor kan det med rimelighed antages, at vælgerne stemmer efter deres egen overbevisning. Danskerne har med deres overordnede positiv opfattelse af EU-samarbejdet, indikeret, at det for så vidt var et spørgsmål om deres holdninger til en betydningsfuld afstemning, mere end holdninger specifikt mod EU.

Kigger vi yderligere på det fælles flygtningepolitiske spørgsmål, viser tabel 6 noget yderst interessant. Af de samlede antal nej-stemmer til afstemningen, mener 1/3 del af disse, at Danmark skal tilslutte sig en fælles asyl- og flygtningepolitik i EU. Et nej til

afstemningen signalerede jo et nej til mere EU, groft fortalt. Deraf er det også interessant, at 1/3 del af nej-vælgerne ønsker at involvere sig yderligere, selvom de stemte nej. Denne 1/3 del signalerer, at på trods af deres nej, er yderligere involvering i EU ikke grunden til deres nej. Dette sandsynliggøre, at det ikke var EU der var problemet, at det var andre faktorer der gjorde dette udslag. Med den relativt store mængde tilhængere for en fælles politik ud fra antal ja-stemmer, samt det faktum at nej-stemmerne ikke har et overbevisende flertal med sig overfor argumentet om en fælles asyl- og flygtningepolitik, kan det retrospektivt synes forkert at udelade den fælles asyl- og flygtningepolitik fra afstemningen. Hvis andelen af uenige nej-stemmer procentuelt havde været højere, kunne man tale om at det var en god idé at udelukke det fælles flygtningepolitiske spørgsmål fra afstemningen. Men fordi man valgte at udelukke det, blev det til et taktisk træk fra nej-partierne, uden egentlig grund, da flertallet var for en samlet politik.

Tabel 6. Holdning til om Danmark bør tilslutte sig en fælles flygtningepolitik, opdelt efter stemmeafgivning. I pct.

	Ja-stemmer	Nej-stemmer
Enig	75	30
Hverken enig eller uenig	13	23
Uenig	12	47
N_{Nej}	4984	5719

Spm.: Danmark bør tilslutte sig, at der føres en fælles flygtningepolitik i EU? Andelen af helt enig og delvis enig er blevet til enig samt andelen af helt uenig og delvis uenig er blevet til uenig.

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen om Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=10.703)

Hvad der ellers kan understøtte det plausible i, at EU ikke er problemet, er ved at kigge på, om de vælgere der udviser mistillid mod politikerne, også mener at et samarbejde om en fælles asyl- og integrationspolitik, er noget Danmark bør holde sig fra. Tabel 7 viser dog, højest overraskende, at 55 pct. af de vælgere der støtter en tilslutning til den fælles asyl- og integrationspolitik, har lav tillid til politikerne. Man kan argumentere for, at høj tillid til politikerne fordrer at man ikke ser et problem i mere samarbejde, da man har høj tillid. At blokken med lav tillid finder størst tilslutning til den fælles asyl- og integrationspolitik, kan være et resultat af venstrefløjen, som generelt gennem tiden har udvist manglende tillid til politikere i almindelighed, men omvendt udviser megen interesse for deltagelse i samarbejde om politikker med et indhold af mere menneskelig karakter (i mangel af bedre ord).

Tabel 7. Politisk tillid og andelen af enige vælgere i tilslutning til en fælles asyl- og integrationspolitik. I pct.

	Enig	N _{Enig}
Høj tillid	45	2737
Lav tillid	55	3349

Spm. 1) Danmark bør tilslutte sig, at der føres en fælles flygtningepolitik i EU?

Spm. 2) Hvor stor tillid har du til danske politikere i almindelighed?

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen om Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=12.198)

Det kan dog stadig ikke konkluderes entydigt, ud fra dette, at mistillid alene havde afgørende betydning for afstemningsresultatet, da ovenstående drejer sig om ét specifikt politisk felt af retsforbeholdet. Men sammenholder vi det med det faktum, at samtlige partier argumenterede for mere Europol, og at det viser sig, at et flertal af vælgere med mistillid til politikerne, egentlig ønsker mere involvering i EU, er retsforbeholdet, groft karikeret, på papiret afskaffet. Hvad menes med det? Størstedelen af de 274 retsakter som retsforbeholdet pt. består af, involverer Europol, Schengen samt asyl- og integrationspolitik. Alle partier ønskede Europol tilvalgt, Schengen samarbejdet deltager vi allerede i uanset afstemningens udfald, og nu viser analysen, at et flertal, både på tværs af ja- og nej-stemmer samt de vælgere med ringe tillid til politikerne, at de ønsker at tilslutte sig den fælles asyl- og flygtningepolitik. Det kan derfor udelukkes, at dansk EU-skepsis skulle være afgørende for at det blev et nej.

4.5: Træffer politikerne de rigtige beslutninger?

I forhold til SOE-teorien, har vælgere til andenrangs-valg en tendens til at stemme ud fra deres holdning af hvor godt de synes at politikerne gør deres arbejde. Som litteraturen fortæller, har et positivt vurderet parlament nemmere ved at styre vælgerne mod de anbefalinger de gør sig. For valgundersøgelsen er der direkte blevet spurgt til hvorvidt man kan stole på at politikerne træffer de rigtige beslutninger. Det i sig selv kan være et besværligt spørgsmål at stille, for hvad er en korrekt beslutning? Det må imidlertid være forbundet med hvor godt vælgerne mener politikerne gør deres job. Træffer de, de rigtige beslutninger? Hvis ikke vælgerne mener at politikerne træffer de rigtige beslutninger, vil det alt andet lige besværliggøre at kunne stole på den aftale som aftalepartierne indgik mellem hinanden, for at der for fremtiden også kommer en folkeafstemning, hvis der skal tilvælges asyl- og integrationspolitik. Resultatet af vælgerne holdning, som ses i tabel 8 er, at 44 pct. af vælgerne ikke mener man kan stole på at politikerne træffer de rigtige beslutninger. Hvilket er tæt på hver anden vælger, eller næsten halvdelen af vælgerne i undersøgelsen der mener at man ikke kan stole på de beslutninger som de politiske ledere træffer.

Tabel 8. Træffer politikerne de rigtige beslutninger? Ja- og nej-stemmer i pct.

	Samlet stemmer	N ₂₀₁₅
Enig	34	3647
Hverken enig eller uenig	23	2388
Uenig	44	4668

Spm.: Man kan i almindelighed stole på, at vore politiske ledere træffer de rigtige beslutninger for landet?

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelse af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=10.703).

Uden at skulle forsøge at slutte mellem årsag og virkning, er det påfaldende, at dette interview viser, at næsten halvdelen mener at man ikke kan stole på, at de politiske ledere træffer de rigtige beslutninger, specielt med tanke på den kampagne der blev ført. Man udelod en væsentlig og afgørende konsekvens fra den juridiske aftale, der kunne have haft stor betydning for afstemningens resultat. Det kan være en indikation

af, at vælgerne mener at det var en forkert beslutning at træffe, at man udelod det fra den juridisk bindende aftale. Og at man derfor ikke stoler på at lederne træffer gode beslutninger. Ikke desto mindre kan det også være en mere generel indikation af, at man er uenig med politikerne, også på spørgsmål som ikke nødvendigvis vedrører EU-afstemningen. Som note til dette, skal man derudover være opmærksom på det der kan kaldes for "regeringsbias" – at vælgere fra oppositionspartierne har større tilbøjelighed til at erklære sig uenige i de til enhver tid siddende regeringer. Hvis "rød blok" sidder på magten har "blå bloks" vælgere en tendens til at mene at de ikke træffer de rigtige beslutninger og vice versa. Et udtræk fra undersøgelsen påviser denne påstand, da et flertal, helt bestemt 47 pct., af vælgerne fra rød blok ikke mener, at politikerne træffer de rigtige beslutninger, mod 26 pct. enig. Op til interviewtidspunktet havde Venstre regeringsmagten. Se tabel 9.

Tabel 9. Andelen af rød bloks vælgere i spørgsmålet om hvorvidt politikerne træffer de rigtige beslutninger. I pct.

	Rød Blok ¹	N _{Total}
Enig	26	1622
Uenig	47	2589

Anm. 1) Rød blok: S, Rad. V, SF, EL samt Alternativet

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015 (N=5.500).

4.6: Har vi tillid til politikerne?

Som specialet tidligere var inde på, er det ikke første gang at folketingets flertal ser sig forbigået i de store folkeafstemninger. Både i 1992 og 2000, hvor flertallet trodsede anbefalingen af et ja, og i 1986, hvor et flertal stemte for den Europæiske Fællesakt, selvom Folketinget anbefalede et nej. Jørgen Goul Andersen beskrev i hans litteratur, at man skal vurdere hvorvidt EU-holdningerne er årsagen mistillid fremfor det modsatte. Holdningerne til EU kunne dog næppe påvirke mistilliden, hvilket også påvises ovenfor.

Første delanalyse præsenterede, at man havde skabt en kampagne, der ved dens klare fravær af grundig forarbejdning og godt udført arbejde, ikke kunne andet end at mobilisere mistillid. Derudover viser analysen, at man fik framet afstemningen som værende en tillidsafstemning mere end et spørgsmål om afstemningen om afskaffelsen af et retsforbehold. Er der sandsynlighed for, at mistillid var udslagsgivende for afstemningen 2015, mere end det reelle indhold af aftalen?

For at undersøge dette, kunne et første skridt være, at kigge på sammenhængen mellem mistillid og hvilket parti man stemmer på, om den er højere end den tidligere har været målt. Vi har allerede undersøgt en anden af indikationerne for hvorvidt man kan tale om mistillid, nemlig hvorvidt vælgerne udviser skepsis overfor indholdet af aftalen. Dette kan umiddelbart ikke måles gennem de tilgængelige data, men det må med rimelighed

antages, at når samtlige partier ønsker at deltage i mere Europol, så må den brede del af befolkningen ønske det samme. Det er vigtigt at understrege at specialets data ikke rækker til at foretage en definitiv test af dette, da respondenterne ikke er spurgt til selve aftalen. Men kapitel 4.4 fortæller om, hvordan vælgerne i store træk ønsker at involvere sig yderligere i EU. Og her præsenterer de ikke en EU-skepsis, hverken overfor fremtidige retsakter, eller mere involvering i EU. Det kan i høj grad forstærke hypotesen om, at mistillid var afgørende for resultatet.

Tager vi et kig på andelen af ja og nej-stemmer for EU-afstemningen, udviser 63 pct. af de adspurgte vælgere, at de har lav tillid til politikerne. Det er et forholdsvis højt tal, hvor den høje andel for så vidt skyldes overvægten af nej-stemmer og det at de udviser mere skeptisk adfærd. Selvom det for så vidt var forventeligt, at en høj andel af nej-stemmerne ikke udviser høj tillid til politikerne, er det omvendt overraskende at 43 pct. af ja-stemmerne udviser lav tillid til politikerne, jf. tabel 10. Det kan forklare noget om, at ja-stemmerne ikke stoler på politikerne, men at de ønsker at tilslutte sig aftalen.

Tabel 10. Politisk tillid og andelen af EU-stemmer. Ja og nej-stemmer. I pct.

	Ja-stemmer	Nej-stemmer	Total
Høj tillid	57	17	37
Lav tillid	43	83	63
N _{Tillid}	4.984	5.719	10.703

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015

For at kunne påvise en større sammenhæng over tid, kunne det have været givtigt at kunne supplere analysen med tillidsspørgsmålet fra tidligere EU-afstemninger. Desværre er det ikke muligt at frembringe fuldt sammenlignelige data med tidligere EU-afstemninger, udover 2000- samt 2015-afstemningen. Men de samme spørgsmål går igen for de to afstemninger, Euro-afstemningen (2000) samt EU-afstemningen (2015), jf. tabel 11.

Tabel 11. Politisk tillid og andelen af ja stemmer for folkeafstemningerne 2000 og 2015. I pct.

		2000	2015	N ₂₀₀₀	N ₂₀₁₅
Politikerne træffer rigtige beslutninger	Helt enig	63	86	159	626
	Delvis enig	53	72	827	3021
	Hverken enig eller uenig	42	50	491	2388
	Delvis uenig	34	29	252	2798
	Helt uenig	27	14	86	1870
	Ved ikke	38	-	24	
Generel tillid til danske politikere	Eta	.19	.47		
	Meget stor	73	78	67	195
	Ret stor	55	74	1148	3621
	Ret lille	30	37	508	4973
	Meget lille	22	18	87	1914
	Ved ikke	41	-	29	
	Eta	.27	.43		

Spm. 1) Man kan i almindelighed stole på, at vore politiske ledere træffer de rigtige beslutninger for landet?

Spm. 2) Hvor stor tillid har du til danske politikere i almindelighed?

Kilder: Valgundersøgelsen 2001 og egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3.dec.2015.

Som det fremgår, blev valgundersøgelsen 2001 foretaget et års tid efter selve afstemningen om Euroen i 2000, hvilket der bør være et mindre forbehold for. Det ændrer dog ikke ved, at sammenhængen mellem mistillid og ja-stemme blev markant stærkere fra 2000 og frem mod 2015. Eta-koefficienten giver et indtryk af, hvor meget styrken på sammenhængen er tiltaget over de sidste 15 år. Den angiver at der har været en negativ udvikling, forstået på den måde, at flere er blevet uenige i at politikerne træffer de rigtige beslutninger og flere udviser meget lille tillid til de danske politikere. Hvor vælgerne, der selvom de udtrykte at være "helt uenig" i at politikerne træffer de rigtige beslutninger, tidligere stod for 1/5 af de samlede antal ja-stemmer, er dette nu faldet til 1/7 del. Altså kun hver 7. vælger. Derudover er andelen af vælgere med lille tillid, der dog alligevel stemte ja, gået fra 22 pct. til 18 pct., en tilbagegang på 4 procentpoint. Sammenhængen ved begge spørgsmål er steget markant, dog spores den største stigning hos spørgsmålet vedrørende om politikerne gør deres arbejde godt nok. Hvilket fortæller noget om, at vælgernes tvivl er tiltaget overfor om politikerne gør deres arbejde godt nok, frem mod 2015. Den politiske mistillid er derfor taget til i styrke siden 2000, og for afstemningen 2015 var den ualmindelig høj.

Tager vi et kig på fordelingen for tilslutningen af vælgere fra folketingsvalget 18. juni 2015 samt hvilket parti vælgerne på interviewtidspunktet ville stemme på, har samtlige partier, undtagen Enhedslisten og Alternativet, mistet vælgertilslutning. 735 vælgere adskilte nej fra ja i datamaterialets endelige resultat. Som det fremgår på en måling af populationen for undersøgelsen, mistede ja-partierne 921 vælgere i perioden fra 18. juni 2015 og frem til interviewtidspunktet. Som det tidligere blev nævnt, kunne dette forklares ved at folk var kommet i tvivl og dermed på interviewtidspunktet, havde stemt anderledes. Men da samtlige partier undtagen to, har mistet opbakning, hvor er denne forholdsvis store vælgerandel så endt henne? Det viser tabel 12 os noget om. Andelen af vælgere der ikke ved hvor de på interviewtidspunktet ville sætte deres partikryds er overraskende, set i lyset af, at de fleste et halvt år forinden havde sat deres kryds. Men hele 12,9 pct. af danskerne ved ikke hvor de på interviewtidspunktet ville sætte deres kryds. Hvis vi antager at folk i perioden fra juni til december blot er kommet i tvivl om deres kryds, ville en rimelig antagelse være, at de så havde flyttet deres stemme til et andet parti. Men da størstedelen af partierne ikke er i fremgang, indikerer det, at ingen af de 1.575 adspurgte vælgere ønskede at tage stilling til hvilket parti de i stedet ville støtte. Og er der en særlig grund til dette?

Tabel 12. Andel af vælgertilslutning ved folketingsvalget juni 2015 samt på interviewtidspunktet dec. 2015. Ja-partierne. I pct.

	Antal vælgere i pct.		Pct. point +/-	N	
	18. jun. 2015	3. dec. 2015		N _{18. juni}	N _{3. dec}
A. Socialdemokraterne	22,3	17,9	-4,4	2718	2178

B. Radikale Venstre	4,3	4,0	-0,3	530	491
C. Det Konservative Folkeparti	4,2	3,7	-0,5	510	449
F. Socialistisk Folkeparti	5,1	4,2	-0,9	623	516
V. Venstre	16,8	15,2	-1,6	2044	1849
Å. Alternativet	4,1	4,3	+0,2	506	527
Ved Ikke	-	12,9	+12,9	44	1575

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015.

Dykker vi ned i andelen af "ved ikke", og undersøger hvordan tilliden til politikerne i denne gruppe ser ud, viser tabel 13 overraskende, at 76 pct. af disse vælgere ikke har tillid til politikerne. Dermed er der en forholdsvis stor gruppe af vælgere, som ikke føler de har et tilhørsforhold til et særligt parti, og hovedparten af disse (3/4 del) har ringe tillid til politikerne. Det kan være en årsag til, at de har haft svært ved at vælge et nyt parti, fordi tabellen viser at det er en generel mistillid til politikere der forekommer, for denne gruppe.

Tabel 13. Politisk tillid og andelen af ved ikke ved partivalg på interviewtidspunktet. I pct.

	Lav tillid	Høj tillid	N _{3. dec. 2015}
Ved ikke	76	24	1575

Spm.: Hvor stor tillid har du til danske politikere i almindelighed?

Kilde: Egne beregninger på basis af YouGov-undersøgelsen af Folkeafstemningen 3. Dec. 2015.

Det er ikke muligt at endeligt konkludere at det skyldes mistillid at vælgerne ikke vil tage stilling til et partikryds. Men det er påfaldende at samtlige partier møder tilbagegang i deres tilslutning efter EU-afstemningen, og at andelen af ved ikke-kategorien er så høj som den er, hvor størstedelen samtidig er meget skeptiske overfor politikerne.

4.7: Sammenfatning

For at starte med at udfordre den i forvejen eksisterende litteratur, fortæller den, at vælgerne aktiveres og stemmer ud fra deres holdninger. Men afstemningsresultatet skal med al sandsynlighed ikke ses som et udtryk for EU-holdninger, som Jørgen Goul Andersen formulerede det. Analysen sandsynliggøre, at det ikke var EU der var problemet ved afstemningen. For det spørgsmål som i fremtiden ville sikre Danmark yderligere tilslutning i EU, som blev stillet i undersøgelsen, viser det sig, at en overraskende høj andel af de vælgere der stemte nej, var for en fælles asyl- og integrationspolitik, samt at de vælgere der ønskede tilslutningen til den selv samme politik, udviste lav grad af tillid til de danske politikere. Sammenholder vi det med danskerne gennem tiden har vist sig at blive bedre europæere, kan det med rimelighed konkluderes, at EU ikke var det afgørende afsæt for afstemningens resultat. Jeg fremsatte **Hypotese#4** der påstod, at vælgerne stemmer ud fra de holdninger de har, og ikke ud fra konsekvensen af afstemningen. Med al rimelighed kan denne hypotese forkastes – Det har ikke været negative EU-holdninger eller negative holdninger til

mere involvering i EU, der har fået danskerne til at stemme nej. At danskerne ikke udviser kritiske holdninger til EU-samarbejdet og deraf yder lav grad af skepsis med EU som samlet institution taler dette for, at der var andet ved afstemningen der havde betydning for danskernes stemme.

Af dette kan det ikke endeligt konkluderes at mistillid i så fald var afgørende for afstemningens resultat, men det kan sandsynliggøre at der var en anden væsentlig faktor i spil for afstemningen 2015, nemlig mistillid. I datasættet var der ikke spørgsmål om synet på diverse aspekter af stemningen, der kunne begrunde et nej, såsom holdninger til de respektive retsakter eller Europol alene. Desuden er der heller ikke spurgt til respondenternes opfattelse af det carte blanche der ville blive overdraget til Folketinget, ved afstemningen. Kunne specialet inddrage dette og vise at de kom til kort, var vi allerede nået langt, med det in mente at der stadig var mulighed for at betvivle hvorvidt EU-stemme og holdninger hænger sammen. Dog kan spørgsmålet om flygtningepolitik inddrages, da vælgerne er blevet spurgt til det, man for afstemningen holdte ude. Og her er der en stærk sammenhæng mellem tilslutningen til flygtningepolitikken og EU-stemme. Over halvdelen af respondenterne svarede, at de havde lav tillid til politikerne, men samtidig var for en fælles asyl- og integrationspolitik. Deraf var det ikke nødvendigvis mere EU der var problemet, men den manglende tillid.

Hvad der mere taler for [Hypotese#5](#) er, at der var en langt stærkere sammenhæng mellem mistillid og EU-stemme, end ved valget i 2000. Vælgerne er siden dengang blevet mere skeptiske overfor politikerne og deres arbejdsindsats, og udviser gennem ovenstående analyse, at flertallet ikke stoler på at politikerne gør deres job ordentligt eller generelt har tillid til dem. At resultatet skulle være et resultat af EU-holdninger er for så vidt også blevet modbevist, da danskerne ikke udviser EU-skeptisk adfærd. Igen med det "men", at de ikke er blevet spurgt direkte til selve afstemningen og dets indhold. Der skal ikke herske nogen tvivl om, at vælgerne udviser utilfredshed med Folketinget, men at det skulle have afgørende indvirkning for resultatet er ikke bevist. Størstedelen af partierne mister dog opbakning efter EU-afstemningen, og denne kategori af vælgere der ikke ved hvor de på interviewtidspunktet skal sætte deres kryds, viser sig at være forholdsvis stor. Og langt størstedelen af disse vælgere har ikke tillid til politikerne. Hvilket understøttes af den manglende tillid hos de folk der stemte ja eller nej. Dog kan det ikke konkluderes at denne andel af vælgere har været afgørende for resultatet, men det er påfaldende at mistilliden hos denne gruppe er meget høj. Hypotesen kan dog ikke endeligt bevises, da analysen ikke finder at mistillid var en direkte faktor for afstemningsresultatet.

Kapitel 5 - Konklusion

I dette kapitel vil der blive konkluderet på de fund de to delanalyser har frembragt. I kapitel 1.4, udledte jeg en række hypoteser, der gennem analyserne skulle testes. De lød som følgende;

- Hypotese#1:** Ja-kampagnen var ikke informativ nok – kampagnen var egnet til at mobilisere mistillid
- Hypotese#2:** Ja-kampagnen var sjuksket udført – falder første gang den møder modstand
- Hypotese#3:** Vælgerne har ikke sat sig grundigt ind i tingene
- Hypotese#4:** Vælgerne stemmer ud fra de holdninger de har, ej efter konsekvensen af afstemningen
- Hypotese#5:** Der blev stemt nej til tilvalgsordningen, fordi der var mistillid til danske folketingspolitikere

Hypoteserne skulle bruges til at undersøge specialeafhandlingens problemformulering der lød således;

Var manglende tillid til de danske folketingspolitikere, afgørende for resultatet af EU-afstemningen om retsforbeholdet d. 3. december 2015?

Ambitionen har alt andet lige været, at få besvaret problemformuleringen som blev grundlagt af den undren, specialet bygger på. At manglende tillid til danske politikere var afgørende for resultatet af EU-afstemningen. Analyserne har dog ikke endeligt kunne konkludere, at mistillid var den afgørende faktor for afstemningsresultatet. Ikke desto mindre finder analyserne en stor sum af indicier der samlet kunne styrke antagelsen om, at der for afstemningen 2015 er en stærkere sammenhæng mellem mistillid og EU-stemme end før. Det kommer til udtryk gennem kampagneanalysen og de undersøgte vælgerdata, som langt hen af vejen understøtter hinanden.

Der var for så vidt ingen tvivl om aftalens kompleksitet. Men et forsøg på at frame afstemningen alene som indeholdende Europol, som det vigtigste element, blev afgørende for ja-kampagnens fald. Ingen af partierne var imod Europol. Ja-kampagnen valgte dog alene at benytte dens kampagnetid på at forsvare det eneste element, som samtlige partier var enige med dem i. Hvilket kan argumenteres for at have været spildte kræfter, så længe de øvrige partier ikke udviser skepsis mod dette element af aftalen. Derimod blev nej-kampagnen yderst succesfuld med at gå på klingen af ja-kampagnen, og de lykkedes med at sætte Europaudvalgets carte blanche på dagsordenen. Herfra skiftede afstemningen fokus fra at være et spørgsmål om Europol, til at være et spørgsmål om man kunne stole på de danske folketingspolitikere, ved et ja. Og her glimtede ja-kampagnen ved dens fravær. Selvom man forsøgte at forsikre

vælgerne med, at man havde indgået en politisk aftale, der sikrede vælgerne i at blive hørt, var dette ikke en juridisk bindende aftale. Dens udelukkelse fra afstemningens aftale, var en konsekvens som med stor sandsynlighed har været afgørende for tilliden. Derved stod man med en afstemning, der blev fremet som en tillid afstemning. Og det blev som bekendt et nej, og i lyset af det, har vælgerne markeret tydeligt, at under de omstændigheder som kampagnen og afstemning blev ledet på, da havde man ikke tiltro til de der forvaltede de fremtidige aftaler. Det var ikke yderligere til ja-kampagnens fordel, at den aktive kampagne tid var indskrænket voldsomt, grundet indenrigspolitiske aftaler, som gjorde toppolitikerne ukampdygtige i forbindelse med afstemningen. Med en svag kampagne baseret på få ressourcer der ikke fik styr på de konsekvenser deres aftale havde skabt, gjorde at vælgerne blev mødt af en kampagne med store mangler. Det informative niveau var særdeles lavt, med et fokus alene på Europol, og man lod de resterende retsakter stå lidt tilbage, i det skjulte. Sammen med det faktum at EU ikke figurerede på plakaterne og man på selve valgdagen havde spise vælgerne af med en historisk dårlig stemmeseddel, som til enhver tid kunne skabe tvivl hos selv de mere stålsatte vælgere. Kampagnen har uden tvivl mobiliseret mistillid hos vælgerne – da et flertal som bekendt stemte nej. Af tidligere undersøgelser ved vi dog, at vælgerne ikke er glade for at afgive større grad af suverænitet. Ved et nej har vælgerne angivet at de ønsker fortsat at have magten på deres hænder, og i lyset af en dårligt ledet kampagne, er det rimeligt at konkludere, at vælgerne ikke har ønsket at overdrage suveræniteten til Folketinget. Den dårlige ledelse af kampagnen forankrede et mere skeptisk syn på ja-partiernes anbefaling. Og med et tematisk skift i emnet, fra en afstemning om Europol, til at omhandle tillid, må vælgerne nej signalere, at de ikke mente at politikerne hverken kunne eller skulle forvalte dette område med et simpelt flertal fremadrettet. Det kan derfor konkluderes at kampagnen har medvirket til at mobilisere vælgerne mistillid.

Hvad der yderligere kan konkluderes af analysen er, at danskerne gennem tiden er blevet bedre EU-borgere. Hvor tidligere litteratur påviser at vælgerne stemmer efter hvad holdninger de har, kan det med rimelighed konkluderes at det ikke var skepsis mod EU, der var afgørende for resultatet. Denne konklusion er opnået på baggrund af det faktum, at det for undersøgelsen gælder, at et flertal af vælgerne, som havde lav tillid til politikerne, alligevel ønskede at tilslutte sig mere samarbejde med EU. Vi kan ikke konkludere på selve aftalens indhold, men det må alt andet lige være sandsynligt, at med bred politisk opbakning til Europol og dets fremtidige virke i Danmark, havde danskerne samme opfattelse til den del af aftalen. Danske vælgere er dog ikke overbeviste om at politikerne gør deres arbejde godt nok. Netop det spørgsmål har vist størst sammenhæng mellem EU-stemme og tillid. Ikke at det er nok til at være afgørende, men det er så kraftig en stigning, at det ikke spiller en ubetydelig rolle for afstemningsresultatet. Vælgerne mistillid til politikerne siden 2000 er også taget til i sammenhæng. Flere vælgere udviser lav tillid til politikerne og at de ikke mener at politikerne gør deres job ordentligt. Jeg ender i specialet med ikke at finde bevis for tre ud af fem hypoteser. De to bekræftede hypoteser kan ikke bære alene at kunne

konkludere, at mistillid var afgørende, men de har uden tvivl haft en betydelig rolle for afstemningsresultatet, og det samme har de tre forkastede hypoteser. Selvom der ikke endegyldigt var bevis for disse, var der elementer der kunne pege i retningen af at mistillid kunne have været afgørende for afstemningens resultat. Såsom vælgerne har haft et ringe udgangspunkt for informationsindhentning, og med det in mente at danskerne er gode europæere så at det var EU-holdninger der skulle stå i vejen for et nej, er ikke grundlæggende sandsynligt. Og sidst men ikke mindst er det et faktum at sammenhængen er steget ved EU-stemme og manglende tillid til politikerne. Summen af ovenstående bidrager til at tro, at der er god grund til at tro at mistillid har spillet en rolle for afstemningen. Men igen ikke nok til at kunne lave en endelig konklusion af, at manglende tillid til politikerne var afgørende for EU-afstemningen 2015.

Bibliografi

Bøger

Andersen, Johannes Lund (2017) *Manglende tillid til politikere – økonomisk usikkerhed, politisk uenighed eller generel afmagt?*, kapitel i bogen *Opgør fra udkanten* : Folketingsvalget 2015, af Kasper Møller Hansen og Rune Stubager, Djøf forlag

Andersen, Jørgen Goul (1994) *Danskerne og Europa: Skillelinjer, motiver og politisk kultur*, fra bogen *Nordiske Skjebnevalg? Af Jon Bingen og Rutger Lindahl (red.)*, Europa-programmet, Oslo.

Andersen, Jørgen Goul og Borre, Ole (2003) *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget*, Systime Academic

Andersen, Jørgen Goul (2004) *Et ganske levende demokrati*, fra *Magtudredningen*, Århus Universitetsforlag

Andersen, Jørgen Goul (2016) *Politisk tillid og EU-afstemningen 3. dec. 2015*, fra bogen *Fra krisevalg til jordskredsvalg*,

Borre, Ole (2001) *Issue Voting. An introduction*, Aarhus University Press

Kelstrup, Morten; Martinsen, Dorte Sindbjerg & Wind, Marlene (2012) *EU's historiske udvikling*, fra bogen *Europa i forandring – En grundbog om EU's politiske og retlige system*, kapitel 2, sektion 2.5; *Fra Maastrichttraktaten i 1993 til vedtagelsen af Nicetraktaten i 2001*, 2. Udgave, 2. Oplag, Hans Reitzels Forlag

Neuman, W. R., Just, M. R., and Crigler, A. N. (1992). *Common Knowledge. News and the Construction of Political Meaning*. Chicago: The University of Chicago Press.

Semetko, Holli A. & de Vreese, Claes H. (2002) *The Yes and No camps*, fra bogen; *Political Campaigning in Referendums : Framing the Referendum Issue*, Taylor and Francis

Semetko, Holli A. & de Vreese, Claes H. (2002) *The Yes and No camps*, fra bogen; *Political Campaigning in Referendums : Framing the Referendum Issue*, Taylor and Francis

Publikationer

Beach, Derek (2017) *Denmark: A tale of two referendums – the contrasts between low and high salience referendums in Denmark*, i F. Mendez & M. Mendez *Referendum on EU matters*, s. 174-187

Entman, Robert M. (1993) *Framing; Towards Clarification of a Fractured Paradigm*, *Journal of Communication*, Vol. 43, No. 4, s. 51-58

Eurobarometer (2015) (2016) *Parlemeter*

Eurobarometer arkiv (1973-)

http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb_arch_en.htm

Finansministeriet (2015) *Finansloven 2016*

Franklin, Mark N.; Cees van der Eijk; Marsh, Michael (1995), *Referendum outcomes and trust in Government: Public support for Europe in the wake of Maastricht*, West European Politics, vol. 18 (3)

Justitsministeriet (2015) *Oversigt over vedtagne retsakter, der er omfattet af Danmarks retsforbehold*

Norris, Pippa (1997) *Second order elections*, nominations and reflections over Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results by Karlheinz Reif and Hermann Schmitt, European Journal of Political Science 31: 109-124, Kluwer Academic Publishers

Schakel, Arjan H. (2015) *How to analyze second-order election effects? A refined second-order election model*, Comparative European Politics, vol. 13 (6), 636-655, Macmillan Publishers Ltd.

Semetko, Holli A. og Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. Journal of Communication , 50 (2): 93-109.

Siune, Karen og Svensson, Palle (1993) *The Danes and The Maastricht Treaty: The Danish EC Referendum of June 1992*, Electoral Studies, 12:2, 99-111, Butterworth-Heinemann

Statsministeriet (2015) *Aftale om Danmark i Europol*

Artikler og TV

Albrechtsen, Rikke (2015) *Afstemning om retsforbehold er sort snak for vælgerne*, artikel på altinget.dk, <http://www.altinget.dk/artikel/afstemning-om-retsforbehold-er-sort-snak-for-vaelgerne>

Bjerregaard, Morten (2015) *Valgforsker: Stemmeprocent var overraskende høj trods mistillid til politikere*, artikel på dr.dk <https://www.dr.dk/nyheder/politik/eu15/valgforsker-stemmeprocent-var-overraskende-hoej-trods-mistillid-til-politikere>

Braagaard, Natali (2015) *Derfor taber ja-partierne den digitale krig om EU-valget:- Voldsom skæv start* <http://nyheder.tv2.dk/2015-11-13-derfor-taber-ja-partierne-den-digitale-krig-om-eu-valget-voldsom-skaev-start>

Christiansen, Agnete (2015) *Politi, nostalgi og nej nej nej – retorisk analyse af valgkampen om retsforbeholdet 2015*, artikel til kommunikationsforum.dk
<http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/Retorisk-analyse-af-valgkampen-om-retsforbeholdet-2015>

Christiansen, Michael Ørtz (2016) *Briterne spurgte Google efter Brexit: Hvad er EU?*, artikel på dr.dk
<https://www.dr.dk/nyheder/udland/brexit/briterne-spurgte-google-efter-brexit-hvad-er-eu>

DR.dk (2015) *Kampagne skal lokke os til at stemme 3. december*, artikel på dr.dk
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/eu15/kampagne-skal-lokke-os-til-stemme-3-december>

EU-oplysningen (identificeret sep. 2017) *Hvad er forskellen på mellemstatsligt og overstatsligt samarbejde?*
<http://www.eu.dk/da/spoergsmaal-og-svar-folder/hvad-er-forskellen-paa-mellemstatsligt-og-overstatsligt-samarbejde>

Kaae, Martin (2015) *Hvordan skal man så have tillid til de aftaler, man indgår med dig?*, artikel i Jyllands-Posten
<https://jyllands-posten.dk/protected/premium/indland/ECE8265538/»Hvordan-skal-man-så-have-tillid-til-de-aftaler-man-indgår-med-dig«>

Kildegaard, Kasper; Domino, Søren og Nielsen, Jens Beck (2015) *Umage par i kritik af markant S-kampagne: »På grænsen til det løgnagtige«*, Artikel på B.dk
<https://www.b.dk/politiko/umage-par-i-kritik-af-markant-s-kampagne-paa-graensentil-det-loegnagtige>

Klarskov, Kristian (2015) *S, R og SF: Det er Løkkes skyld*, artikel på politiken.dk
http://politiken.dk/indland/politik/eu_afstemning/art5601424/S-R-og-SF-Det-er-Løkkes-skyld

Klarskov, Kristian og Skærbæk, Morten (2015) *Den hårde tone mellem Løkke og Thulesen blev forstærket i slutspurten*, artikel på politiken.dk
http://politiken.dk/indland/politik/eu_afstemning/art5601230/Den-hårde-tone-mellem-Løkke-og-Thulesen-blev-forstærket-i-slutspurten

Lund, Tobias Sydradal (2015) *Folk tager afstand fra "ulækker" S-kampagne*, dr.dk
<http://www.dr.dk/nyheder/indland/video-folk-tager-afstand-fra-ulaekker-s-kampagne#!/00:00>

Lund-Hansen, Christoffer (2016) *Danskerne fortryder nej til EU-afstemning*, artikel fra Børsen
<http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/11/155772/artikel.html>

Nielsen, Rasmus Leander (2015) *Retsforbeholdet og kampen om status quo*, artikel fra magasinet Europa

<http://magasineturopa.dk/retsforbeholdet-og-kampen-om-status-quo/>

Nilsson, Kirsten og Kristensen, Frederik Buhl (2015) *EU-kampagner bliver kampen om Status Quo*, artikel på politiken.dk

<http://politiken.dk/indland/politik/art5597140/EU-kampagner-bliver-kampen-om-status-quo>

Retsforbehold.eu.dk (A) *Tilvalgsordningen*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/tilvalgsordning>

Retsforbehold.eu.dk (B) (2015) *Suverænit*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/suveraenitet>

Retsforbehold.eu.dk (C) (2015) *Europol*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/aftalen/europol>

Retsforbehold.eu.dk (D) (2015) *Venstre*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/jaellernej/partier/venstre>

Retsforbehold.eu.dk (E) (2015) *Materialer om retsforbeholdet og folkeafstemningen*

http://retsforbehold.eu.dk/da/publikation-mappe/publikationer?f__publicationcategory=venstre

Retsforbehold.eu.dk (F) (2015) *Socialdemokratiet*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/jaellernej/partier/socialdemokratiet>

Retsforbehold.eu.dk (G) (2015) *Parallelaftaler*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/parallelaftaler>

Retsforbehold.eu.dk (H) (2015) *Materialer om retsforbeholdet og folkeafstemningen*

http://retsforbehold.eu.dk/~media/files/eu/publikationer/fa_socialdemokraterne_flyer.ashx

Retsforbehold.eu.dk (I) (2015) *Dansk Folkeparti*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/jaellernej/partier/df>

Retsforbehold.eu.dk (J) (2015) *Materialer om retsforbeholdet og folkeafstemningen*

http://retsforbehold.eu.dk/da/publikation-mappe/publikationer?f__publicationcategory=dansk

Retsforbehold.eu.dk (K) (2015) *Oversigt over tilvalgte EU-regler*

<http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/aftalen/retsakter>

Simonsen, Mette (2015) *Skuffede virksomheder efter gårdsdagens nej*, artikel på dr.dk, <https://www.dr.dk/nyheder/politik/eu15/skuffede-virksomheder-efter-gaardsdagens-nej>

Vestergaard, Nikoline (2015) *Vælgere og ekspert: Stemmesedlen er volapyk*, artikel på dr.dk
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/eu15/vaelgere-og-ekspert-stemmesedlen-er-volapyk>

TV:

TV2 Debat (2015) *Ja eller nej – det stemmer vi om*,
Tilgængelig via TV2 Play

DR1 Debat (2015) *Demokratiets aften*,
Tilgængelig gennem Århus Statsbiblioteks medie-arkiver.

Appendiks

Appendiks 1

I det følgende afsnit opgøres opdelinger på køn, bolig, alder og parti fra YouGov-undersøgelsen sammenholdt med de sande værdier for befolkningen pr. 1.1.2017 (2017K1 – Danmarks statistik, statistikbanken).

	YouGov (I pct.)	DST (I pct.)
Mand	47	49
Kvinde	53	51
Hovedstaden	31	30
Sjælland	14	15
Syddanmark	22	21
Midtjylland	23	23
Nordjylland	10	11
18-34 år	20	24
35-54 år	36	34
55+ år	44	42
<i>N1(3)</i>	12.198	4.177.836
A. Socialdemokraterne	24	26
B. Radikale Venstre	5	5
C. Det Konservative Folkeparti	5	3
F. Socialistisk Folkeparti	6	4
I. Liberal Alliance	7	8
K. Kristendemokraterne	1	1
O. Dansk Folkeparti	19	21
V. Venstre	18	19
Ø. Enhedslisten	10	8
Å. Alternativet	5	5
<i>N2(3)</i>	11.099	3.515.921

Anm. 1) Bemærk populationen for YouGov undersøgelsen er for samlede antal respondenter. Undladt er: ved ikke/blanke stemmer/stemte ikke. For DST gælder det folketallet for 18+ år, pr. 1.1.2017.

Anm. 2) Populationen for YouGov er for antallet af deltagere som stemte på et af de listede partier. Det samme gælder for DST populationen. Undladt er her: Stemte på anden kandidat/ved ikke/stemte blankt/stemte ikke.

Anm. 3) For samtlige af disse tal gælder selvfølgelig, at disse IKKE er i pct. men deres faktiske tal.

Kilder: Egne beregninger af YouGov undersøgelsen for Folkeafstemningen 2015 samt Folketal fra Danmarks Statistik samt vælgerbevægelser fra seneste Folketingsvalg 2015 også fra Danmarks Statistik.

Appendiks 2

1. FTnext Hvis der var Folketingsvalg i dag, hvilket parti ville du så stemme på?

2. FT15 Hvilket parti stemte du på ved folketingsvalget den 18. juni 2015?

3. Torsdag den 3. december stemte vi om det danske retsforbehold i EU. Hvad stemte du?

1. Stemte "JA" på valgdagen
2. Stemte "NEJ" på valgdagen
3. Brevstemte "JA" før valgdagen
4. Brevstemte "NEJ" før valgdagen
5. Stemte blankt
6. Stemte ikke

4. Så kommer nogle synspunkter fra den politiske debat, som man kan være enig eller uenig i. Hvor enig eller uenig er du med følgende udsagn?

- 4.1. Man kan i almindelighed stole på, at vore politiske ledere træffer de rigtige beslutninger for landet
- 4.2. Danmark bør tilslutte sig, at der føres en fælles flygtningepolitik for EU
- 4.3. Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur

Skala:

1. Helt enig
2. Delvis enig
3. Hverken enig eller uenig
4. Delvis uenig
5. Helt uenig
6. Ved ikke

5. Hvor stor tillid har du til danske politikere i almindelighed?

1. Meget stor tillid
2. Ret stor tillid
3. Ret lille tillid
4. Meget lille tillid

6. Den danske regering har siden valget gennemført en række stramninger af flygtninge-/indvandrerpolitikken. Mener du, at disse stramninger har været passende, er de gået for vidt, eller har de ikke været vidtgående nok?

1. Stramningerne har været passende
2. Stramningerne er gået for vidt
3. Stramningerne har ikke været vidtgående nok
4. Ved ikke

Bilag

Bilag 1 – Retsakterne

Tilvalgte retsakter

Direktivet om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager

Direktivet bestemmer, at medlemslande kan anmode andre medlemslandes hjælp til at indsamle bevismateriale i straffesager.

Direktivet om den europæiske beskyttelsesordre

Reglerne betyder, at politiet skal beskytte personer, som f.eks. er udsat for forfølgelse og trusler, uanset hvilket medlemsland de opholder sig i.

Forordningen om den civile beskyttelsesordre

Reglerne betyder, at politiet skal beskytte personer, som f.eks. er udsat for forfølgelse og trusler, uanset hvilket medlemsland de opholder sig i.

Menneskehandelsdirektivet

Direktivet går ud på at bekæmpe menneskehandel og beskytte ofre for menneskehandel.

Direktivet om seksuelt misbrug af børn

Direktivet handler om straf, forebyggelse og efterforskning af seksuelt misbrug, seksuel udnyttelse af børn, og børnepornografi.

Cybercrimedirektivet

Direktivet bestemmer, hvilke former for internetkriminalitet, der skal straffes og hvor hårdt.

Direktivet om markedsmisbrug

Direktivet bestemmer, hvornår insiderhandel, kursmanipulation og videregivelse af intern viden skal straffes og hvor hårdt.

Direktivet om falskmøntneri

Direktivet bestemmer, hvilke former for falskmøntneri, der som minimum skal straffes, og hvordan det skal straffes.

Konkursforordningen

Forordningen bestemmer, hvordan sager om insolvente personer eller virksomheder skal behandles, hvis sagen vedrører flere medlemslande.

Bevisoptagelsesforordningen

Forordningen fastlægger regler for, hvordan en domstol i et EU-medlemsland kan få optaget beviser til brug i en sag på det civil- og handelsretlige område i et andet medlemsland.

Betalingspåkravsforordningen

Forordningen skal forenkle sager om ubestridte pengekrav på tværs af grænser.

Småkravsforordningen

Forordningen omhandler en europæisk procedure for behandling af krav på under 2.000 euro, som en part i et medlemsland har på en part i et andet medlemsland.

Forordningen om indførelse af et europæisk tvangsfuldbyrdsdokument for ubestridte krav

Forordningen indfører et standarddokument, der kan bruges når en person eller virksomhed i et andet land skylder penge.

Mæglingsdirektivet

Direktivet skal forsøge at lette og fremme konfliktløsning gennem mægling i tvister på tværs af landegrænser i EU. Direktivet omfatter mægling i konflikter inden for f.eks. handel og familieret.

Rom I-forordningen om lovvalg inden for kontrakt

Forordningen bestemmer, hvilket lands lovgivning, der skal bruges i sager om brudte kontrakter indenfor det civil- og handelsretlige område i EU.

Rom II-forordningen om lovvalg uden for kontrakt

Forordningen handler om, hvilket lands regler, der gælder i sager på tværs af grænser, hvor der ikke er en kontrakt.

Forordningen om bilaterale aftaler om lovvalgsregler

Forordningen fastsætter en procedure for, hvordan EU kan give medlemslandene bemyndigelse til at indgå bilaterale aftaler med tredjelande om lovvalgsregler på det civil- og handelsretlige område.

Kontosikringsforordningen

Forordningen indfører en EU-procedure, hvor hensigten er at gøre det lettere, hurtigere og billigere at inddrive grænseoverskridende gæld på det civil- og handelsretlige område.

Arveretsforordningen

Forordningen skal gøre grænseoverskridende arvesager mindre komplekse gennem fælles regler.

Bruxelles IIa-forordningen

Forordningen forsøger at forenkle behandlingen af sager om forældreansvar, børnebortførelse, separation og skilsmisse i grænseoverskridende sager.

Underholdspligtsforordningen

Forordningen handler om børnebidrag og ægtefællebidrag på tværs af grænser i EU.

Forordningen om bilaterale familieretlige aftaler

Forordningen handler om muligheden for, at EU's medlemslande indgår aftaler med lande uden for EU om forældreansvar, skilsmisse og ægtefællebidrag.

Tilvalg af forslag til EU-retsakter**Forslag til Europol**

Europol støtter landenes politimyndigheder med at om forebygge og bekæmpe organiseret kriminalitet, terrorisme og andre former for grov, grænseoverskridende kriminalitet.

Forslag til europæisk PNR-samarbejde

Forslaget handler om indsamling og behandling af flypassagerlisteoplysninger (såkaldte PNR-oplysninger) til brug for bekæmpelsen af terror og grov kriminalitet.

Forslag til Eurojust

Forslaget gør Eurojust-samarbejdet mellem de nationale anklagemyndigheder til et agentur. Der sker primært ændringer af den måde, Eurojust er organiseret på.

EU-retsakter omfattet af de danske parallelaftaler**Dublin-forordningen**

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 604/2013 af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne.

Eurodac-forordningen

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 603/2013 af 26. juni 2013 om oprettelse af »Eurodac« til sammenligning af fingeraftryk med henblik på en effektiv anvendelse af forordning (EU) nr. 604/2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet i en af medlemsstaterne af en tredjelandstatsborger eller en statsløs og om medlemsstaternes retshåndhævende myndigheders og Europols adgang til at indgive anmodning om sammenligning med Eurodacoplysninger med henblik på retshåndhævelse og om ændring af forordning (EU) nr. 1077/2011 om oprettelse af et europæisk agentur for den operationelle forvaltning af store it-systemer inden for området med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Forkyndelsesforordningen

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1393/2007 af 13. november 2007 om forkyndelse i medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager (forkyndelse af dokumenter) og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 1348/2000.

Bruxelles I-forordningen

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 542/2014 af 15. maj 2014 om ændring af forordning (EU) nr. 1215/2012 med hensyn til de regler, der skal anvendes for så vidt angår Den Fælles Patentdomstol og Beneluxdomstolen.

(Kilde: <http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/aftalen/retsakter>)

Fravalgte retsakter

Foruden asyl og integrationsakterne er følgende fravalgt;

Forordning om lovvalgsreglerne i forbindelse med skilsmisse og separation (ROM III)

Forordningen giver et ægtepar mulighed for at aftale indbyrdes, hvilket lands lovgivning der skal anvendes ved skilsmisse.

Offerdirektivet

Direktivet indeholder en række bestemmelser, som skal sikre offerets rettigheder.

Rethjælpsdirektivet

Direktivet fastsætter mindsteregler for juridisk og økonomisk retshjælp til personer, der er indblandet i en sag på tværs af grænserne i EU.

Direktivet om ret til tolke- og oversætterbistand i straffesager

Direktivet skal sikre mistænkte og tiltaltes ret til tolkning og oversættelse i straffesager.

Direktivet om ret til information i straffesager

Direktivet skal sikre mistænkte og tiltale personers ret til information om deres rettigheder i straffesager

Direktivet om ret til advokatbistand

Direktivet indeholder minimumsregler om, hvornår mistænkte, tiltalte og eftersøgte personer har ret til en advokat, og hvad retten til advokatbistand indebærer.

Konfiskationsdirektivet

Direktivet fastsætter minimumsregler for, hvornår aktiver kan konfiskeres eller indefrys, når der bliver begået grov kriminalitet.

Forordningen om oprettelse af et instrument for finansiel støtte til politisamarbejde, forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet samt krisestyring som en del af Fonden for Intern Sikkerhed

Forordningens skal stille finansiel støtte til rådighed for medlemslandenes bekæmpelse af kriminalitet på tværs af grænser.

Forordningen om oprettelse af et program for retlige anliggender for perioden 2014 til 2020

Forordningen opretter et program for retlige anliggender, der finansierer tiltag, som fremmer det retlige samarbejde i civil- og strafferetlige spørgsmål.

Forordningen om almindelige bestemmelser om Asyl-, Migrations- og Integrationsfonden og om instrumentet for finansiel støtte til politisamarbejde, forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet samt krisestyring

Forordningen skal sikre en enkel og ensartet gennemførelse af de finansielle puljer på området for retlige og indre anliggender.

Forslag til EU-retsakt der fravælges**Forslag til Rådets forordning om oprettelse af en europæisk anklagemyndighed**

(Kilde: <http://retsforbehold.eu.dk/da/folkeafstemning/aftalen/fravalgte>)

Bilag 2 – Dansk Folkepartis Pjecer

Vedhæftet udover som PDF-fil

Mere
EU?

NEJ
TAK

Hvad er

FUP

& FAKTA
om retsforbeholdet?

Du ved,
hvad vi
står for

 Dansk Folkeparti

 Følg DF på
Facebook

33375199 · df@ft.dk · www.df.dk

Hvad er **FUP** & **FAKTA** om retsforbeholdet?

Handler folkeafstemningen alene om Europol?

Hvis det bliver et ja den 3. december, ophæves hele retsforbeholdet. Det betyder, at Folketingets flertal fremover kan tilvælge alle de direktiver inden for EUs retspolitik, som de ønsker. Udover Europol har EU-partierne allerede meddelt, at de vil tilvælge 21 andre EU-direktiver, som vil gribe ind i dansk strafferet, familieret mv. Med et ja får de også mulighed for at gå endnu videre. Så vil et flertal i Folketinget fremover kunne sige ja til hvad som helst inden for EUs retspolitik: Fælles udlændingepolitik, fælles strafferet, en EU-anklagemyndighed og alt muligt andet, som fremover måtte blive foreslået i Bruxelles. Danskerne vil ikke længere blive spurgt. Når først retten til at tilvælge er overført til Folketingets flertal, vil der ikke blive holdt flere folkeafstemninger om dansk deltagelse inden for disse områder.

Kan Danmark blive i Europol, hvis vi stemmer nej?

Danmark risikerer under ingen omstændigheder at forlade Europol. For det første kan vi anmode om en parallel-aftale, lige som Norge, Schweiz og en lang række andre lande har det. Det betyder, at vi forbliver medlem af Europol, men vi også kan sige fra, hvis Europol udvikler sig i en retning, vi ikke bryder os om. Skulle EU-landene sige nej til at give os en parallel-aftale, har vi alligevel mulighed for at forblive som fast medlem. I den situation kan vi nemlig vælge at overdrage suveræniteten til EU på dette bestemte område. I stedet for at ophæve hele retsforbeholdet, kunne vi nøjes med at ophæve den del, som handler om Europol. Det betyder, at vi med sikkerhed kan forblive medlem af Europol, men at Folketingets flertal skal spørge befolkningen ved en folkeafstemning, hvis de ønsker at gå endnu videre – eksempelvis ind i fælles udlændinge- eller politisamarbejde. Der er således garanti for, at Danmark kan blive i Europol – uanset udfaldet af afstemningen den 3. december.

Spiller grænsekontrollen nogen rolle?

I den aftale, som EU-partierne har indgået for at afvikle retsforbeholdet, skriver de, at "aftalepartierne fortsætter den hidtidige praksis ved at også fremover at tilvælge alle nye Schengen-relaterede retsakter" (afsnit 4). Hvis det bliver et ja ved folkeafstemningen, rykker en ændring af Schengen-traktaten altså endnu længere væk. Så skal alle EU-partierne sige god for det. Som bekendt, er det Schengen-traktaten, der forhindrer Danmark i – ligesom eksempelvis Storbritannien – at have permanent kontrol ved grænserne. Det har ellers ført til voksende grænseoverskridende kriminalitet, og derfor ønsker mange danskere da også grænsekontrollen genindført. Men hvis det bliver et ja den 3. december, bliver dette langt sværere at opnå.

Kan vi stadig bestemme vores udlændingepolitik?

EU-partierne siger, at de kun vil gå med i EUs fælles udlændingepolitik, hvis de er enige om dette. Men det harmonerer ikke med, hvad de ellers skriver. Ifølge Tænketanken Europa er der nemlig en nær tilknytning mellem EUs fælles udlændingepolitik og den Schengen-traktat, som EU-partierne omtaler. Tænketanken Europa skriver på sin hjemmeside: *Mens aftalepartierne med formuleringen lægger op til at holde udlændingeområdet ude af en tilvalgsordning, ønsker de samtidig at "tilvælge alle nye Schengen-relaterede retsakter."* Denne opdeling holder næppe i praksis. Schengen-samarbejdet griber på en række punkter helt ind i hjertet af udlændingepolitikken.

Se mere på: <http://thinkeuropa.dk/politik/schengen-beroerer-ogsaa-dansk-udlaendingepolitik>

Kan vi have tillid til, at EU-partierne ikke går videre?

Om man kan have tillid til politikernes løfter, må være et personligt og individuelt spørgsmål. Men faktum er, at et ja den 3. december afskaffer hele retsforbeholdet og lægger de fremtidige beslutninger i hænderne på det EU-begejstrede flertal på Christiansborg. Flere af partierne har da også allerede erklæret, at de ønsker at gå langt dybere ind i fælles retspolitik med de andre lande. Med et ja vil de få mulighed for at realisere disse planer. Gang på gang har vi set, hvordan EU har udviklet sig til noget ganske andet end det, EU-partierne har lovet. Vi fik at vide, at et nej til euroen ville føre til stor økonomisk usikkerhed. Det gik lige omvendt. Skiftende regeringer har lovet, at EU ikke skulle få indflydelse på vores arbejdsmarkeds- og velfærdspolitik. Det har EU i dag. Der er derfor god grund til at nære mistro, når EU-partierne nu igen lover, at EU ikke vil få flere beføjelser.

Er der da et alternativ til EU-partiernes model?

Naturligvis skal Danmark samarbejde med andre lande om at bekæmpe kriminalitet mv. Den slags gøres bedst i samarbejde. Men der er ingen grund til at afskaffe hele retsforbeholdet for at samarbejde om nogle enkelte retsakter. Man bør kun overdrage suveræniteten til EU, hvis det er nødvendigt. Derfor foreslår vi, at man fra sag til sag enten vælger at indgå en parallelaftale med de andre EU-lande eller bruger tilvalgsordningen på en måde, hvor man kun giver EU suveræniteten på de konkrete områder, som man ønsker at samarbejde om. Vi skal ikke give EU eller de EU-begejstrede partier en blankocheck, hvor det er dem, der frit kan tilvælge alverdens direktiver. I stedet bør vi fra sag til sag afgøre, om det giver mening at gå med i EUs projekter – og så i øvrigt lade danskerne tage stilling ved en folkeafstemning.

DANMARK
i dine hænder!

Stem NEJ
den 3. december

MERE EU?

NEJ TAK

Pas på Danmark - Bevar det danske retsforbehold!

Danmarks retsforbehold betyder bl.a., at vi selv kan bestemme vores udlændingepolitik. Den bliver ikke dikteret fra EU!

Hvis retsforbeholdet fjernes, er det fremover op til et flertal i Folketinget, om dansk asyl- og udlændingepolitik skal overdrages til EU.

Ja-partierne har udstedt et valgløfte om, at de ikke vil benytte sig af denne mulighed. Men ja-partierne mener grundlæggende, at vi skal overlade mere magt til EU. Flere af dem siger da også allerede, trods valgløftet, at også udlændingepolitikken bør være et EU-anliggende. Så hvor meget tør du tro på deres løfte?

Afstemningen handler også om politisamarbejdet Europol. Men det kan vi - uanset resultatet af afstemningen - blive ved med at være en del af.

Enten via en parallelaftale som eksempelvis Norge og Schweiz eller ved at nøjes med at ophæve en del af retsforbeholdet, men beholde retsforbeholdet iøvrigt. Så fortsætter vi i Europol, men sikrer vores selvstændighed i forhold til asyl- og udlændingepolitikken fremover.

Så er du i tvivl? - Vælg det sikre - sig nej tak! Vi ved, hvad vi har...

Du skal kun stemme ja, hvis du ønsker mere EU og vil overlade beslutningerne til de politikere, der ønsker mere magt til EU.

STEM NEJ – Det sikrer, at Danmarks asyl- og udlændingepolitik bestemmes i Danmark og ikke af EU!

Danmark i dine hænder 3. december 2015

Du ved, hvad vi står for

 Dansk Folkeparti

33 37 51 99 • df@ft.dk • www.df.dk

 Følg DF på Facebook

